

Sint-Martinuskerk met kerkhof in Loppem

Beheersplan Onroerend Erfgoed

© M in O | Monument in Ontwikkeling bvba.

Alle rechten op deze studie zijn de auteur voorbehouden.

Niets mag eruit worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensverband, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Behalve als instrument om het voor het onroerend erfgoed in kwestie uitgezette beheer te realiseren mag deze studie enkel gebruikt worden na overleg met de auteur, na zijn voorafgaande, schriftelijke toelating, en met volledige referentievermelding.

Colofon

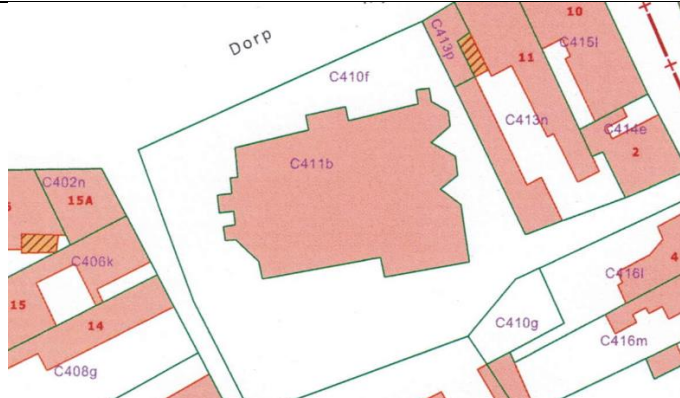
Opdrachtgever	Gemeente Zedelgem Snellegemstraat 1 8210 Zedelgem
Beschermd onroerend erfgoed	Sint-Martinuskerk beschermd als monument bij M.B. dd. 17.05.1999. Kerkhof rond Sint-Martinuskerk beschermd als dorpsgezicht (samen met de dorpskom) bij M.B. dd. 17.05.1999. Dorp (z.nr.), 8210 Loppem (Zedelgem)
Project	Beheersplan Sint-Martinuskerk met kerkhof in Loppem. (Opgemaakt overeenkomstig het Onroerend Erfgoeddecreet (van 12 juli 2013, gewijzigd bij decreet van 4 april 2014), hoofdstuk 8 en het Onroerend Erfgoedbesluit (van 16 mei 2014), hoofdstuk 8).
Titel	Sint-Martinuskerk met kerkhof in Loppem. Beheersplan Onroerend Erfgoed.
Auteurs	Frank Becuwe & Rudy Vereecke Multiprofessionele architectenvennootschap MONUMENT IN ONTWIKKELING bvba Onze Lieve Vrouwestraat 5, 8620 Nieuwpoort www.monument-in-ontwikkeling.be
Referentievermelding	F. Becuwe & R. Vereecke 2017 - <i>Sint-Martinuskerk met kerkhof in Loppem. Beheersplan onroerend erfgoed</i> , Nieuwpoort, Monument in Ontwikkeling bvba (onuitgegeven studie in opdracht van de gemeente Zedelgem).
Met dank aan:	Schepen Patrick Arnou, Johan Braet, Nadine Tommeleyn, Greta Van Keirsbilck, Katelijne Vercaemer en Tine Aelter (Gemeente Zedelgem), Jacques Hemschoote, Bertrand Denys, Daniël Verdonck en – in het bijzonder - Willy Oosterlynck (Kerkfabriek Loppem), Koert David, Joeri Mertens, Astrid Ossieur en – in het bijzonder - Catheline Metdepenninghen (Agentschap Onroerend Erfgoed Regio West).

Inhoud

1. IDENTIFICATIEFICHE.....	4
2. HISTORISCHE NOTA	7
3. INVENTARIS VAN DE ERFGOEDELEMENTEN	34
4. ERFGOEDWAARDEN.....	117
5. BEHEERSVISIE EN DOELSTELLINGEN.....	119
6. MAATREGELEN	121
7. OPVOLGING EN EVALUATIE.....	158
8. EXTRA TOEVOEGINGEN	161

1. IDENTIFICATIEFICHE

1.1. Identificatie

Benaming	Sint-Martinuskerk met kerkhof	 Kadasterplan
Adres	Dorp (z.nr.), 8210 Loppem (Zedelgem)	
Kadasternummer	Zedelgem, 2 ^{de} afdeling, sectie C, perceelnummer 411B	
Bescherming	M.B. dd. 17.05.1999 Parochiekerk Sint-Martinus: beschermd monument. Kerkhof (als deel van het dorpsgezicht): beschermd dorpsgezicht.	
Beschermingsstatuut	Beschermd monument	
Inventaris Bouwkundig Erfgoed	DIBE/relict/209818	

1.2. Afbakening

Administratieve Erfgoed

gegevens

Administratief
Perceel

Postadres(sen):

Gemeente: Zedelgem

Kadastrale afdeling:

ZEDELGEM 2

AFD/LOPPEM/

Kadastrale sectie: C

Perceel: 0411/00B000

Capakey:

31017C0411/00B000

Beschermde
stads- en
dorpsgezichten

[Dorpskom Loppem](#)

Beschermde
monumenten

[Parochiekerk Sint-](#)
[Martinus](#)

1.3. Eigendomssituatie

Eigenaar:	Gebruiker:
-----------	------------

Gemeente Zedelgem Snellegemstraat 1. 8210 Zedelgem T 050 28 83 30 F 050 20 82 28. E info@zedelgem.be.	Kerkfabriek Sint-Martinus Dorp 12 8210 Loppem T 050 82 26 78 E kerkfabriek.sint-Martinus@gmail.com
---	--

2. HISTORISCHE NOTA

2.1. De Sint-Martinuskerk vóór de 19de eeuw

De parochie Loppem wordt voor het eerst vermeld in 1108, wanneer Balderic, bisschop van Doornik-Noyon, bevestigt dat het Brugse Sint-Donaaskapittel in het bezit blijft van de kerk van Loppem¹. Op dat ogenblik was er reeds een bidplaats, wellicht opgericht op grond van de dorpsheer en later – vermoedelijk in de loop van de 10de eeuw – geschonken aan het kapittel van de tussen 918 en 944 in Brugge opgerichte Sint-Donaaskathedraal.

Volgens de literatuur was het oorspronkelijke bedehuis een eenbeukige houten constructie. In de loop van de 13de eeuw zou het gebouw in opdracht van Philip van Steelant (†1279), de oudst gekende dorpsheer van Loppem², zijn versteend. Op deze rechthoekige stenen zaalkerk (van ± 10 m x ± 15 m), waarin hij trouwens in het midden ervan begraven werd, gaat het huidige kerkgebouw in de kern terug³.

In de loop van de 13de en 14de eeuw werd de stenen zaalkerk uitgebreid en vergroot met een veelhoekig koor in het oosten, twee zijkapellen (respectievelijk aan de noord- en de zuidzijde) die samen een transept vormen, en een westtoren. Stilistisch behoort de kerk dan ook tot de laatgotiek.

¹ Sevens 1907-1908: 68; Vervenne 1980: 10.

² D'Hoop 1873: 4.

³ De afmetingen van de zaalkerk komen ongeveer overeen met die van het middenschip van de huidige kerk (Vervenne & Dhondt 1974: 44; Vervenne 1980: 13).

Toen in 1381 Rogier van Steelant, heer van Loppem, werd hij begraven 'in een cleen capelleken op de zuytsyde vande voorkercke', dat waarschijnlijk bij die gelegenheid werd gebouwd⁴.

Tijdens de godsdiensttroebelen in de 2de helft van de 16de eeuw leed de parochiekerk omstreeks 1578 bij de verovering door de Gentse Republiek vrij veel schade. Toch kon de kerk nog in gebruik blijven voor de eredienst. De betaling van een timmerman, een metselaar en een dakdekker wijzen erop dat op het einde van de 16de en het begin van de 17de eeuw herstellingswerken werden uitgevoerd⁵.

Omstreeks 1615 vatte pastoor Victor van Muenekenreede (1613-1616) het plan op om de Sint-Martinuskerk uit te breiden met een tweede beuk. Om deze werken te kunnen financieren kreeg hij op 17 januari 1616 de toelating om geld te lenen van de armendis⁶. De nieuwe noordelijke beuk was even lang als het bestaande schip en werd naar het voorbeeld van het hoofdkoor opgetrokken in gotische stijl. Ook de westtoren met zijn twee geledingen werd vernieuwd: de bovenste, oorspronkelijke vierkante geleding werd vervangen door een achthoekige geleding, bekroond met een ingesnoerde naaldspits. Toren en spits waren elk 20,5 m hoog⁷. De onderste geleding, een vierkante onderbouw, bleef behouden. Overhoeks werden verjongende steunberen geplaatst, waarvan de afzaten met leien zijn bekleed. In de kerk werden drie nieuwe altaren geplaatst, namelijk het aan Sint-Maarten gewijde hoogaltaar, het zijaltaar toegewijd aan Onze-

⁴ Vervenne 1980: 17.

⁵ D'Hoop 1873: 92-93; Vervenne 1980: 34; Cornilly 1999: 79.

⁶ Vervenne 1980: 37.

⁷ Vervenne 1980: 38. Momenteel is de toren 44 m hoog (20,5 m toren + 20,5 m spits + 3 m haan) (Somers m.m.v. Braet 2003: 15).

Lieve-Vrouw en een Sint-Jansaltaar in de rechter zijkapel. De werken, waarvan de kosten door de tiendenheffers werd gedragen, waren in augustus 1619 al dermate gevorderd dat Antonius Triest, bisschop van Brugge (1617-1620)⁸, de kerk en het ommuurde kerkhof opnieuw kon inwijden⁹.

Aan het oude gedeelte van de kerk werd tijdens deze bouwwerken blijkbaar weinig aandacht besteed, want in 1628 zag de nog vrij nieuwe pastoor Donatianus Storme (1623-1661)¹⁰ zich genoodzaakt diverse herstellingen, waaronder belangrijke metselwerken, te laten uitvoeren¹¹. Twee jaar eerder, in 1626, had hij ook de toren voorzien van een nieuwe klok, die hij bij de Brugse klokkengieters Jacob en Sander Dublocq had besteld¹². De enige klok was in 1592 uit de toren weggehaald en nooit meer teruggeplaatst. De nieuwe klok, Maerten genoemd, woog 410 kg¹³. In 1640 liet hij in de toren een tweede klok, van 640 kg ophangen. Deze Maria-klok had hij door Joachim Blampain laten gieten en had aan de parochianen 138 lb. gekost¹⁴. Royale steun kwam daarbij vooral van Petronilla Damman, de weduwe van Joos de Schietere¹⁵. Toen omstreeks 1631 de Franse invallen

Brugge en omgeving teisterden, zorgde pastoor Storme ook voor “het salvereren van de ornamenten van kercke”, waarvoor hij trouwens een verloning van 3 lb. kreeg¹⁶.

In 1648 veroorzaakte een blikseminslag aanzienlijke schade aan het dak van de kerktoeren en aan de kerkraden. Voor het herstel aan de toeren leverden de Bruggelingen Michiel en Cornelis Massyn het nodige hout. Omdat het herstel van de kerkraden langer op zich liet wachten, werden ze voorlopig dichtgemaakt door ‘*de stroydeckere over het stoppen vande glaesveynsters met stroy*’. In 1651 werden de nodige herstellingswerken uiteindelijk uitgevoerd¹⁷.

In de loop van de 17de eeuw werd ook onder pastoor Storme het kerkmeubilair grotendeels vernieuwd, wat laat vermoeden dat de meubelen de godsdiensttroebelen ongevond waren doorgelopen. De drie altaren waren al eerder hersteld en opnieuw ingewijd. Het retabel van het hoogaltaar had twee nieuwe deuren gekregen. Een tweede biechtstoel werd in 1654 besteld bij Lodewijk Cools¹⁸, nadat Pieter Vermeersch er kort

⁸ Pieters 1985.

⁹ Het opnieuw wijden vond plaats op 11 augustus 1619 (Vervenne 1980: 39); Cornilly 1999: 79.

¹⁰ Pastoor Storme werd in het Onze-Lieve-Vrouwekoor van de kerk begraven. Zijn tegen de muur geplaatste grafsteen is inmiddels verdwenen (Vervenne 1980: 47). Denys, Dehullu & Somers m.m.v. Meulemeester 1996: 7.

¹¹ Vervenne 1980: 41; Cornilly 1999: 79.

¹² Denys 2003: 23-24.

¹³ De klok droeg het opschrift: “*Int jaer 1626 als pastor was hr Donaes Storme onverdrotten, / Adriaen De Knock hooftman was, ben ick Maerten ghegoten. / Peter Coppens en Pieter Maertens waren kerckmeesters. / Ghy van Loppem eert God als ghy my zult hooren.*” (D’Hoop 1873: 40; Vervenne & Dhondt 1974: 77). In

verband met Petronilla Damman en Joos de Schietere zie de Schietere de Lophem 1968: 307-324.

¹⁴ D’Hoop 1873: 40; Vervenne & Dhondt 1974: 76-78; Vervenne 1980: 42. Het opschrift op deze klok klinkt: “*Ick was ghegoten ter heere Gods Maria om de kercke van Loppem. / Heer ende meester Donaes Storme pastor ende/ Gheleyn Verecke en Hieronimus Van Hove, kerckmeesters, / anno M CCCCC XXXX me fudit Joachim Blampain.*” (Vervenne & Dhondt 1974: 7). Denys 2003: 25.

¹⁵ Denys 2003: 25.

¹⁶ Sevens 1907-1908: 69.

¹⁷ D’Hoop 1873: 8 & 39-40; Sevens 1907-1908: 69; Cornilly 1999: 79.

¹⁸ D’Hoop 1873: 59-60.

voor de komst van pastoor Storme al een geleverd had. Omstreeks 1635-1636 werd de toren voorzien van een *'oirloge'*, waarvoor aan Jan Haghebaert 18 lb. werd betaald. In 1639 had pastoor Storme ook reeds een koorzetel en een communiebank laten maken. In hetzelfde jaar leverde Daneel Pluvier tien nieuwe zitbanken – stoelen stonden er toen niet in de kerk –, nadat in 1622 Jan Welwaere er reeds enkele had bezorgd. In 1651 werd nog een nieuwe communiebank besteld.

Omdat de kerk toen over geen sacristie beschikte, werd in 1632 door Symen Van Duynslaeger *'twee schapraeyen'* gemaakt die *'bachten den hooghen autae'* werden geplaatst¹⁹.

In 1642 vervaardigde de Brugse beeldhouwer Jan Schockaert in opdracht van pastoor Storme voor het nieuwe Onze-Lieve-Vrouwkoor een barokaltaar en een lambriserings²⁰. Het retabel van dit altaar, dat het wapenschild van de familie du Breucq als mecenas droeg²¹, werd in 1656 voorzien van het schilderij *De Heilige Dominicus ontvangt de Rozenkrans uit handen van Jezus met de hulp van Maria*. Voor dit schilderij ontving Jan Maes (1620-1677) een ereloon van 15 lb²². Door zijn zoon Jan III Maes werd de marmeren grafplaat die het overlijden in 1675 van dorpsheer Charles de Schietere (1608-1675)²³ herdenkt, gepolychromeerd²⁴. In 1657 had deze de heerlijkheid Loppem aangekocht. Tegenwoordig hangt deze grafplaat, die zich oorspronkelijk nabij het hoogaltaar bevond²⁵, in de familiekapel van het geslacht de Schietere.

¹⁹ Vervenne 1980: 41.

²⁰ D'Hoop 1873: 59.

²¹ J.-L. Meulemeester (1998: 84) vermeldt ook Millemine Aerlebout en Cornelia Oyaerts als milde schenkers voor het laten maken in 1642 van dit barokke altaar.

²² Dit schilderij is nog altijd te bewonderen, achteraan in de kerk boven de doopkapel (Vervenne 1980: 43). Vervenne & Dhondt 1974: 75-76; Meulemeester

In 1657 werd het Onze-Lieve-Vrouwbeeld op het hoofdaltaar voorzien van een zilveren kroontje, dat pastoor Storme voor 2 lb 14 s had gekocht van zilversmid François Geuns. Twee jaar voordien, in 1655, waren boven de koorafsluiting een calvariegroep geplaatst, waarvan de drie beelden door de beeldsnijder Christoffel Vander Baese voor 13 lb 3 s waren vervaardigd²⁶.

Op het einde van de 17de eeuw, meer bepaald in 1685, werd een van de zijkapellen, waar het Sint-Maartensaltaar stond, omgevormd tot sacristie²⁷.

Tijdens zijn visitatie aan de Sint-Martinusparochie in juli 1692 stelde bisschop Guillaume Bassery dat het op diverse plaatsen door het dak van de kerk regende²⁸. Het duurde evenwel nog tien jaar vooraleer de nodige herstelwerken plaatsvonden. Bijna gans 1702 waren er timmerlieden en metselaars aan het werk om het dak te vernieuwen. Smid Jan Dujardin uit Sint-Elooi, leverde het ijzerwerk, terwijl Philips De Knock uit Westhove vanuit de Brugse havenkom voor de toelevering van het nodige bouwmateriala, bestaande uit planken, deilen, sparren, klak, stenen,

1998: 84. Voor meer informatie over de kunstschilder Jan II Maes, zie Meulemeester 1993.

²³ De Schietere de Lophem 1968: 337-347; Braet 2003: 52.

²⁴ De Schietere de Lophem 1968: 344; Meulemeester 1998: 86.

²⁵ Vervenne 1980: 49.

²⁶ D'Hoop 1873: 59-60; Vervenne 1980: 43; Cornilly 1999: 80.

²⁷ Vervenne 1980: 55-56.

²⁸ Vervenne 1980: 56.

schaliën en lood zorgde. In 1703 werd het kerkinterieur opnieuw volledig gewit²⁹.

In 1714 werd uiteindelijk tegen de zuidzijde van de kerk een echte sacristie aangebouwd door de Brugse meester-metselaar François Seyts. De bouwkost liep op tot 97 lb, waarvoor de kerk een lening diende aan te gaan bij de armendis en de broederschap van Onze-Lieve-Vrouw³⁰. Ook het kerkinterieur onderging een aantal wijzigingen. De vloer werd tussen 1718 en 1721 herlegd met witte en blauwe vierkante tegels, zogenaamde voetstenen³¹.

In 1719 liet Franciscus de Schietere voor de broederschap van de gelovige zielen die door pastoor Donatianus Arents (1718-1721)³² in december 1719 was opgericht, een 'sielkenschapelle' oprichten tegen de zuidgevel van de kerk³³.

Onder het kortstondige pastoraat van Donatianus Arents werden ook verbeteringen uitgevoerd aan de kerk. Er werden voor 48 lb nieuwe schaliën voorzien en voor ruim 54 lb werd een nieuwe kerkvloer '*bestaende uyt achthien hondert witte en blauwe voetstenen*' gelegd³⁴.

In 1731 waren er aan de kerk opnieuw dringende herstellingswerken vereist, waarvoor bij gebrek aan eigen middelen 40 lb geleend werd bij de

armendis. In 1736 werd van de bisschop tevens toelating verkregen om enkele bomen te verkopen '*tot reparatie vande kercke*'³⁵.

In het tweede kwart van de 18de eeuw kon dankzij een schenking van de hoofdman en welgestelde landbouwer Geleyn Meyaert (+ 1741)³⁶, een doksaal met orgel worden gebouwd. Het orgel werd in 1743 geleverd door de Brugse orgelbouwer Andries Berger (1712-1774). Het betrof een klein balustrade-orgel dat uit een middentoren met vijf pijpen en twee aflopende vlakken met telkens twaalf pijpen bestond en met twee lieftallige engelpopjes met uitslaande vleugels was versierd³⁷.

Enkele jaren later, meer bepaald in 1748 werd voor de familie de Schietere in de kerk een merkwaardig gedenkstuk geplaatst met de afbeelding van Vadertje Tijd, met onderschrift "WY LOOPEN AL NAERT GRAF (LOPHEM) NIEMANT VRY DAERAF". Thans hangt deze gedenkplaat eveneens in de familiekapel van het geslacht de Schietere.

Ten tijde van pastoor Elias Verdick (1750-1759) werden aan de kerk nogmaals werken uitgevoerd. In 1751 en daaropvolgende jaren werden daartoe grote hoeveelheden kalk, stenen en schaliën aangekocht. Ook de dakgoten werden vernieuwd. Voor de uitvoering van deze werken stond de Loppemnaar Frans De Splentere, '*matsenaere van zynnen stylle*', in³⁸.

²⁹ Vervenne 1980: 60.

³⁰ D'Hoop 1873: 96; Vervenne 1980: 62.

³¹ Cornilly 1999: 80.

³² Denys, Dehullu & Somers m.m.v. Meulemeester 1996: 7-8.

³³ Vervenne 1980: 63.

³⁴ Vervenne 1980: 64.

³⁵ Vervenne 1980: 67.

³⁶ Hij was landbouwer op het oude Goed te Boonem (nu het kasteel ter Mote) (Vervenne 1980: 66).

³⁷ D'Hoop 1873: 99-100; Vervenne 1980: 66; Cornilly 1999: 80.

³⁸ Vervenne 1980: 71.

Omdat daarmee aan de treurige toestand van de kerk nog niet verholpen was, werd er onder pastoor Gerardus Rousseaux (1760-1815) van 1761 tot en met 1775 voortdurend aan de kerk gewerkt. Zware uitgaven werden gedaan voor schaliën en schalieberd alsook aan lonen voor de schaliedekker en de timmerman. Tussen 1780 en 1784 werden de werkzaamheden hernomen. Acht oude vensterramen werden uitgebroken en vernieuwd. Behalve al het ijzerwerk en het vele lood kwam daarbij ook 700 voeten glas te pas. Door Louis Vandenbulcke werd een nieuwe kerkhofmuur gebouwd rondom het kerkhof, die nog (door de later overwelfde) Plaatebeek werd omgeven³⁹. In 1785 werden de goten hersteld en de gewelven opnieuw geplafonneerd. Ook meester-metselaar Joseph De Splentere voerde omtrent die tijd talrijke herstellingen uit aan de kerk, vooral aan de steunberen van de toren en aan het 'doodshoofthuyseken' of knekelhuisje op het kerkhof⁴⁰.

Ook het kerkinterieur werd door pastoor Rousseaux grondig vernieuwd en verfraaid. In 1771 betaalde hij 10 lb voor een nieuwe communiebank. Ook de vloer rond de doopvont en in het hoogkoor werd vernieuwd. Omstreeks 1780 liet hij voor 75 lb een nieuwe wagenschotten biechtstoel plaatsen die aan weerszijden van een passende lambrisering werd voorzien. Eenzelfde houten wandbekleding werd enkele jaren later rond het hoogaltaar en rond het Onze-Lieve-Vrouwaltaar geplaatst. Omstreeks 1790 leverde de Brugse meester-schrijnwerker A.J. Lombaert een nieuwe preekstoel ter waarde van 127 lb. Voor het voetstuk werd beroep gedaan op Joseph De

Splentere, terwijl Philip Godderis, een smid uit Sint-Elooi, het nodige ijzerwerk leverde⁴¹. Eerder, met name in 1768, was in de kerk ook een nieuw reliekschrijn voor de patroonheilige Sint-Martinus geplaatst. Meester-beeldhouwer Pieter van Wallegghem stond in voor het van snijwerk voorziene houten meubel, terwijl meester-zilversmid Andries Petit het zilveren Sint-Maartensbeeld vervaardigde. Alles werd bekostigd door jonker Thomas-Augustijn de Schietere (1734-1786) en zijn echtgenote Marie-Anne Anchemant (1744-1771)⁴².

In 1799 werd de door Joachim Blampain in 1640 gegoten Maria-klok door de Fransen uit de kerk geroofd. Een berouwvolle Bruggeling die de klok had gekocht, verkocht die uiteindelijk voor 30 Franse kronen aan Thomas-Lodewijk de Schietere (1769-1824), de laatste heer van Loppem⁴³.

2.2. De Sint-Martinuskerk in de 19de eeuw

In 1819 werd er aan het dak van de kerk gewerkt. Rond het kerkhof werden nieuwe linden aangeplant. In 1824 werden diverse kerkmeubelen voor 405 fr onder handen genomen. Het hoofdaltaar, de communiebank, de zitbank en de biechtstoelen werden geschilderd of vernist en vier kandelaars werden verguld. Tussen 1817 en 1821 werden door de Brugse horlogemaker François Van den Berghe ook aan het kerkhorloge onderhouds- en herstellingswerken uitgevoerd⁴⁴.

³⁹ Deceuninck 2001: 5.

⁴⁰ Vervenne 1980: 74.

⁴¹ Vervenne 1980: 74; Cornilly 1999: 80.

⁴² D'Hoop 1873: 48-50; Sevens 1907-1908: 69; de Schietere de Lophem 1968: 381-386. Het witmarmeren grafmonument van Thomas-Augustijn de Schietere werd in de kerk, hoog tegen de rechterbeuk, ingemetseld (Braet 2003: 59-60).

⁴³ D'Hoop 1873: 8 & 42; de Schietere de Lophem 1968: 387-396; Denys 2003: 26.

⁴⁴ G.A.Zedelgem, doos 861.31 Loppem, Werken aan de Sint-Martinuskerk en -parochie.

In de jaren 1827-1831 kocht pastoor Ferdinand Verkamer (1815-1832) een paar dozijn nieuwe stoelen voor een prijs van 0,80 fr per stoel⁴⁵.

Tussen 1835 en 1839 werd onder pastoor Jacobus Gossaert (1832-1856) in de kerk overgegaan tot *'het repareeren of erleggen van den vloer der kerk, in blauwe basijke steenen van 14 duymen vierkante, doorzaeydt met witte marbere vyfduymers'*. Een reden was onder meer de te veel uitgesleten grafstenen in de kerk⁴⁶. Deze werken werden uitgevoerd door de Doornikse meester-steenhouwer Jacquelin voor de prijs van bijna 4000 fr, arbeid, eten en logement inbegrepen⁴⁷. Ook het orgel werd omtrent die tijd hersteld en het plafond van het koor herschilderd⁴⁸.

In 1835 deed Charles van Tieghem een schenking van 600 frank voor de bouw van een nieuwe doopkapel boven de grafkapel van zijn ouders⁴⁹. De Koninklijke Commissie voor Monumenten was niet gelukkig met dit voorstel en zag de doopkapel liever ten zuiden van de westtoren gebouwd. Op deze wijze zou deze nieuwbouw een aanzet vormen voor een latere vergroting van de kerk. Charles van Tieghem kreeg echter zijn zin en de nieuwe (neoclassicistisch aandoende) doopkapel met koepeldak⁵⁰ werd aan de noordzijde van de toren opgetrokken⁵¹. Aan de ouders van de bouwheer herinnert nog altijd een grafplaat die in de noordmuur is ingemetseld. De prachtige marmeren vloer draagt nog altijd het inschrift *'Curis P.J. Gossaert, Pastor'*⁵².

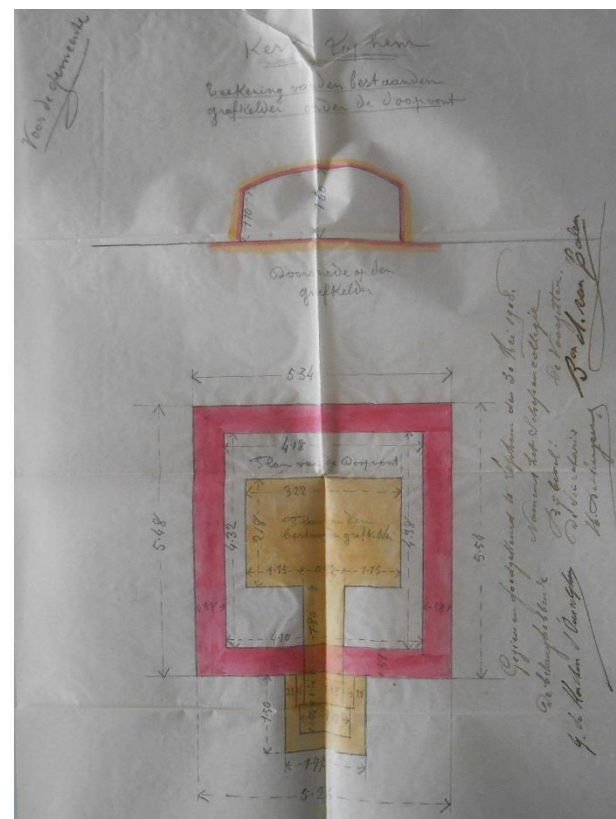
⁴⁵ Vervenne 1980: 90.

⁴⁶ Denys, Dehullu & Somers m.m.v. Meulemeester 1996: 10.

⁴⁷ Vervenne 1980: 93 & 97.

⁴⁸ Vervenne 1980: 97.

⁴⁹ Lips 1996, 70.

De grafkapel van de familie van Tieghem of doopkapel (plan uit 1908) (G.A. Zedelgem).

⁵⁰ In 1866 werd dit koepeldak nog beschreven als een *"kampernoelie, met een kap erop die geleek op een vierkante mutse"*.

⁵¹ Cornilly 1999: 80.

⁵² Vervenne 1980: 93

In 1836 financierde de familie van Tieghem samen met pastoor Jacobus Gossaert ook het herstel en de vergroting van de sacristie⁵³.

Enkele jaren later, in 1838, suggereerde pastoor Jacobus Gossaert een eerste maal om de kerk uit te breiden met een derde beuk, het dak van de kerk te herstellen en een nieuwe sacristie te bouwen. Telde Loppem omstreeks 1748 maar 585 inwoners, verspreid over 117 huizen, in 1837 was hun aantal intussen opgelopen tot 1356 inwoners die huisvesting vonden in 225 huizen. Het voorstel werd door de gemeente, die de kerk voldoende groot vond, afgewezen. Tien jaar later, in 1848, bracht pastoor Gossaert zijn plan om een derde beuk te bouwen opnieuw ter sprake in de kerkraad. Als argumentatie voerde hij aan deze werken te willen uitvoeren *'tot verziëring van Gods huys, gemak van den godsdienst te verrigten en om het werkvolk het brood te laeten winnen, mits het werk zeer schaers te vinden is'*⁵⁴. Mislukte aardappel- en graanoogsten zorgden toen immers voor hongersnood. Niettemin werd het plan uiteindelijk nogmaals uitgesteld, omdat er volgens de gemeente geen geld was voor een uitbreiding⁵⁵.

Omstreeks 1846 werden onder pastoor Gossaert herstellingen uitgevoerd aan de binnenmuren van de kerk en werden ze opnieuw helemaal gewit⁵⁶.

⁵³ Vervenne 1980: 93.

⁵⁴ Vervenne & Dhondt 1974: 137.

⁵⁵ Vervenne 1980: 96; Cornilly 1999: 80.

⁵⁶ Vervenne 1980: 94.

⁵⁷ Vervenne 1980: 94.

⁵⁸ Van Cleven 2001: 154.

⁵⁹ In verband met de keuze van Jean Bethune voor Pierre François Buyck als uitvoerend architect zie Van Cleven 2001: 153. Helbig 1906: 372; Goddeeris 2001: 41; Cornilly 2003: 656-657.

Door mevrouw D'Hondt-de Schietere werden in 1856 twee zilveren kandelaars geschonken. In hetzelfde jaar verrijkte gouverneur Adolf de Vrière, die op het kasteel Baesveld woonde, de kerk met een houten Onze-Lieve-Vrouwbeeld dat op het zijaltaar werd geplaatst⁵⁷.

Omstreeks 1852 werd – naar aanleiding van de dood van Joseph-Bernard van Caloen⁵⁸ – aan de noordzijde van de kerk naar een ontwerp van de Brugse architect Jean Bethune (1821-1894) maar onder toezicht van de Brugse architect Pierre Buyck (1805-1877)⁵⁹ voor de familie van Caloen een eenbeukige neogotische bid- en grafkapel gebouwd⁶⁰. Met dit ontwerp zocht Jean Bethune reeds een neogotisch totaalkunstwerk tot stand te brengen, waarin gebouw en stoffering volledig onder zijn leiding werden uitgevoerd⁶¹. Ook gaf hij hiermee als beginnend architect de aanzet tot het latere ontwerp van het kasteel van Loppem⁶².

De ruwbouwwerken vonden hoofdzakelijk plaats tussen augustus 1852 en eind 1853. Tot de vaklieden die daarbij betrokken waren, behoorden stukadoor Houcke, metselaar Eduard Lagast, handlanger Bussche, steenhouwer Hoffmann, de smeden Clabout, Wassenhove en Godderis, loodgieter Caestecker en glazenier Paepe. Verscheidene onder hen waren later ook op de bouwwerf van het kasteel van Caloen terug te vinden⁶³.

⁶⁰ In mei 1851 hadden Charles van Caloen en Savina de Gourcy daartoe voor een som van 1000 fr. een concessie genomen op een perceel op het kerkhof (Van Cleven 2001: 154). Van Cleven, Van Tyghem, De Wilde & Hoozee 1994: 173.

⁶¹ Van Cleven 2001: 153.

⁶² Steenbrugsestraat 26A, 26B en 28, Loppem. Zie <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/209986> (geraadpleegd dd. 18.05.2017), alsook Van Caloen, Van Cleven & Braet 2001.

⁶³ Van Cleven 2001: 154-155.

Binnenin werd een spitstongewelf voorzien dat door ribben met een peerkraalprofiel in acht panelen wordt verdeeld en de witgepleisterde muren overspant. De vloer werd uitgevoerd in roodgeel Vlaams volksaardewerk met per vier tegels telkens een achtklobbig rozet, ingepast in een cirkel⁶⁴. Het altaar en de glasramen, die eveneens werden ontworpen door J.B. Béthune, werden uitgevoerd door beeldhouwer Karel-Hendrik Geerts (1807-1855)⁶⁵ en glazenier Jean-Baptiste Capronnier (1814-1891)⁶⁶. Het eenvoudige blokvormige altaar, boven- en onderaan begrensd door een profilering, vertoont centraal, ingepast in een spitsovaal, een hoogrelief van een tronende Christus. Geflankeerd door het Alfa en Omega houdt hij in de ene hand een wereldbol, terwijl hij de andere zegenend opheft. Links en rechts wordt deze voorstelling vervolledigd met vierpassen met telkens drie aanbeddende engelen, die kandelaars, wierookvaten, een harp en een portatief orgel dragen. De ornamentiek van de trapvormige kaarsenbank bestaat uit een groot centraal kruis en een afwisseling van kleinere kruisen en Mariamonogrammen⁶⁷. Voor dit altaar werd met inbegrip van de marmeren treden aan Geerts 1.100 frank betaald. In juni 1856 werd het altaar aangekleed met vier kandelaars, canonborden en de nodige altaardwalen. Een paar siervazen vervolledigden het geheel uiteindelijk in 1861⁶⁸.

De bestelling van de glasramen werd geplaatst voor mei 1854. Vermoedelijk waren ze in juni 1856 echter nog niet geplaatst. De glasramen

boven het altaar zijn gewijd aan de patroonheiligen van Joseph-Bernard van Caloen en Marie de Potter de Droogenwalle, wiens wapenschilden het maaswerk sieren. Onder gotische baldakijnen staan een Sint-Jozef en een staande madonna afgebeeld met op banderollen de bijschrijften: '*Sta Maria ora pro me Maria de Potter uxor Joseph*' en '*Ste Joseph ora pro Josepho van Caloen de Potter*'. Als complement hierop is het tegenoverliggende raam gewijd aan de patroonheiligen van het echtpaar Charles van Caloen en Savina de Gourcy. Sint-Carolus Borromeus wordt er in kardinaalsgewaad afgebeeld met het bijschrift: '*Ste Carole ora pro Carolo van Caloen de Gourcy*', terwijl Sint-Savina als een middeleeuwse jonkvrouw zonder bijzondere attributen wordt voorgesteld. Op de bijgaande banderol staat vermeld: '*Sta Savina ora pro Savina filia comitis de Gourcy de Serainchamps uxore Caroli*'⁶⁹.

In 1857 werd de stoffering gecompleteerd met twee bidbanken⁷⁰.

Tegen de noordgevel van de kapel werd een calvarie onder een leien luifel en met houten wimberg met neogotische driepasboog opgesteld⁷¹.

Op 17 april 1856 werd de kapel in gebruik genomen. Tot in 1858 zou evenwel nog occasioneel aan het gebouw gewerkt worden⁷².

Het polychromeren van het interieur met een neogotisch motief vond pas plaatst in 1886. Op een grijze fond komen vier bladmotieven en een centraal rozet voor, met daarin een of meerdere emblemen van de passie⁷³.

⁶⁴ Van Cleven 2001: 155.

⁶⁵ In verband met de keuze van Jean Bethune voor beeldhouwer Karel-Hendrik Geerts zie Van Cleven 2001: 153.

⁶⁶ In verband met de keuze van Jean Bethune voor glazenier Jean-Baptiste Capronnier zie Van Cleven 2001: 153.

⁶⁷ Van Cleven 2001: 156.

⁶⁸ Van Cleven 2001: 155.

⁶⁹ Van Cleven 2001: 156-157.

⁷⁰ Van Cleven 2001: 155.

⁷¹ Goddeeris 2001: 114.

⁷² Van Cleven 2001: 155.

⁷³ D.z.: kolom, haan, lans en spons/het kleed van Christuis / een kruis met banderol: '*O crux ave spes unica*' / het Veronicadoek / hamer en tang / gesel, roedebundel en touw / drie nagels en het bord met het opschrift INRI / de doornenkroon (Van Cleven 2001: 157-158).

Voor de uitvoering ervan ontving Adrien Bressers in november van dat jaar 329,06 frank.

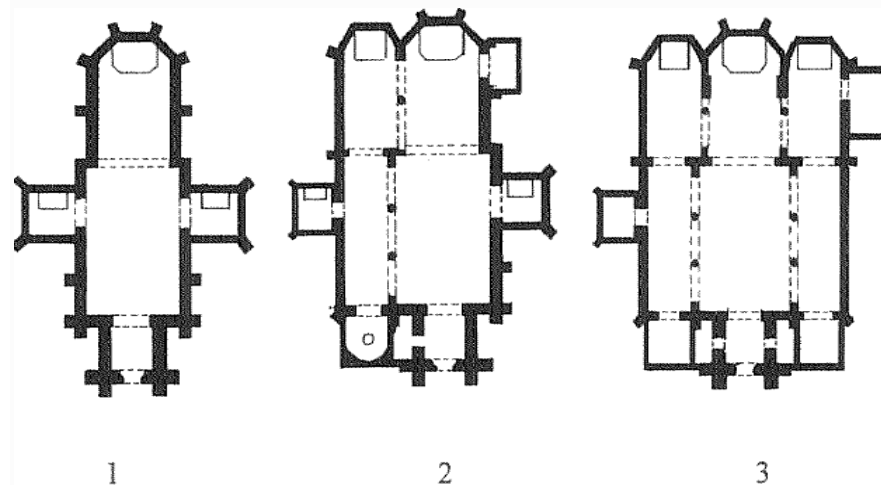

Het interieur van de Sint-Martinuskerk (ca. 1953). Let op de nog bewaarde polychromie van het interieur met een neogotisch motief (© K.I.K.)

Een laatste belangrijke toevoeging bestond uiteindelijk uit de koperen grafplaat van Charles van Caloen zelf. In 1900 ontworpen door Bethunes medewerker Henri de Tracy jr. (1866-1951) werd de grafplaat in 1913 door

het atelier van de Gentse edelsmid Leopold Firlefyn (1860-1910) uitgevoerd⁷⁴.

De buitendeur in de westgevel werd pas in 1951-1953 door Jean van Caloen ingebracht⁷⁵.

Bouwevolutie Sint-Martinuskerk (Denys e.a. 1996).

Legende: I = < 1619 | II = 1619-1870 | III = > 1870

Wanneer omstreeks 1866 het dak van de kerk zo bouwvallig was dat het dreigde in te instorten, werd uiteindelijk beslist de kerk grondig te restaureren en uit te breiden met een derde, zuidelijke beuk. Door de vele herstellingen die de kerk in de loop van de 18de en 19de eeuw had gekend, blonk de kerk niet uit in schoonheid zoals J. van Caloen in *Rond den Heerd* beschreef: *'Hadt gij nog die kerke gezien? Eene onbeduidende gelijk deze, was er schier nievers te vinden in geheel de streke! Over een vijftigtal jaren*

⁷⁴ Van Cleven 2001: 155.

⁷⁵ Van Cleven 2001: 155.

*en nog min, had geheel dat gebouw, binnen en buiten, zoodanig gekapt en gedaan geweest, dat het heerlijk was om te zien! Inderdaad 't en was niet anders dan plaaster: kolommen, kapteelen, vauten, bogen, muren, 't was al overdekt en volgestreken'*⁷⁶.

Voor het opmaken van de plannen werd Auguste Van Assche (1826-1907) aangesproken. Deze Gentse architect was omstreeks 1861 in contact gekomen met Jean-Baptiste Bethune en ontwikkelde zich onder zijn invloed tot een belangrijke vertegenwoordiger van de neogotiek. Voor een aantal projecten, waaronder de Sint-Martinuskerk van Loppem, werkte Van Assche samen met zijn leermeester. Als *'adept van het eerste uur'* restaureerde hij deze kerk *'geheel volgens Bethunes opvattingen'*⁷⁷. Hij opteerde hierbij voor de creatie van een zuiver gotisch kerkgebouw. Dit hield in dat ook het interieur zou worden aangepakt. Samen met de lambriseringen en de bepleistering zou dan ook een belangrijk deel van het barokke kerkmeubilair verwijderd worden. Spitsboogramen, een tentdak en het weggappen van de bepleisteringen zouden ook de 19de-eeuwse doopkapel een gotisch uitzicht geven. Voor de vormtaal van de nieuwe zuidelijke zijbeuk liet Van Assche zich inspireren op het vermoedelijk 14de-eeuwse hoofdkoor, dat misschien wel het meest zuivere gotische onderdeel van de parochiekerk uitmaakt⁷⁸.

Na de goedkeuring van het door Van Assche opgemaakte bestek en de plannen in oktober 1867 werden de werken voor 39.025 fr. toegewezen aan de Loppemse aannemer Louis Bulckaert. De voorziene werken bestonden uit:

'1° Afbraak van oude muren en daken zooals van den zijdegevel van den middenbeuk met aanpalende kapel, sacristij en uiteinde muren van den koor en grafkapel, vervoer der oude bouwmaterialen.

2° Plaatsen eener afsluiting ter geheele lengte van den middenbeuk tot einde van den koor.

3° Maken van plaatsen eener schuur met een klein daaraan palende bureelken en tijdelijke sacristij.

4° Uitdelvings werken der grondleggings grachten der muren, uithaling der oude fonderingswrken en vervoer van den grond.

5° Metselwerken der grondslagen der muren van twee versnijen, en het opgaande werk tot bovenkant van de plinte in eerste soort van goed gebakken scheldesteen met assche mortel.

6° Idem der opgaande buitenmuren en afgelijkheden, zoals kolonnenn en arkaden binnen de kerk, in eerst soort van goed gebakken schelde steen met gewoonen zavelmortel.

7° Levering, plaatsen en handwerk van den baelgemschen hardsteen voor zullen, vensters, plinten, cordon, mouluren onder de vensters, cordon of lijsten cornisse.

8° Idem, an den ecaussinschen hardsteen voor plinten, basementen, colonnen, kapteelen en deurdorpels.

9° Idem, van den witte steen van savonnière, noodig voor de deksteekken der puntgevels en kruisen, staanders van de vensterramen.

10° Idem, van alle de vloeren in marmere vloerstenen van Basècles voor zijdebeuk en koor, en in blauwe geslepen kerklichels van Boom voor de sacristij en portaal.

11° Idem, van het voetpad rond de kerk in Ruppelmondsche klinkaardsteen en asschen moortel.

⁷⁶ V[an] C[aloen] 1877: 244-245.

⁷⁷ Van Cleven 1980: 11; Verpoest 1988: 237.

⁷⁸ Sevens 1907-1908: 70; Vervenne & Dhondt 1974: 137; Vervenne 1980: 100; Cornilly 1999: 80; Coomans 2003: 174 (nr. 279).

12° Levering en handwerk voor de bezetwerken aan alle deelen der kerk, beschreven in den begrootingsstaat.

13° Idem, der voegwerken van alle de buitenmuren.

14° Levering plaatsen en handwerk van alle de timmerwerken in eiken en rood riga hout, van middenbeuk, zijdebeuk met kapel, verlenging van koor, sacristij, etc.

15° Idem, van alle de afdakingen, in blauwe schalien van Tournay en schalieberd van roode riga deelen drij centimeters dikte, en plaatsen van versierde vorsten.

16° Idem der houten boms voor de tusschengoten in roode riga delen.

17° idem, van al het getrokken lood alsook het laquet lood voor de tusschengooten en het bekleeden der hoorboomen van de koor en kapelle zijdebeuk.

18° Idem van den zink van nr. 16 voor toezomen van al de puntgevels en de afloopingsbuizen noodig tot de bouwning.

19° Idem van al het getrokken ijzer, voor ankers, spangen, moerbouten en barren voor de vensterramen.

20° Idem van al het schrijnwerk, zoals deuren, kassijnen van de sacristy, houten vouten met duigen van rood riga hout en lijsten (nervuren) voor de middenbeuk, verlenging koor, zijdebeuk, etc. alsook vernieuwing der voute, ouden zijdebeuk.

21° Idem van al de noodige vensterruiten in paneelen vergaderd met getrokken lood.

22° Levering en plaatsen van al de centers en schooren voor de bogens van de deur en vensteropeningen, vervoer, plaatsing en levering der materialen,

stellingen, ladders, werktuigen, gereedschappen, koorden, weegschalen en gewigten, enz. en in het algemeen alle werkmansloon om de volledige voltooiing der hierboven vermelde werken te bereiken.⁷⁹

Wat de voorafgaande werken, meer bepaald de afbraak van de oude gebouwen betrof, werd gestipuleerd:

‘De aannemer is gehouden met de grootste zorg af te breken en los te maken, al het timmer, metsel en dakwerk van de oude muren, zooals: de oude middenbeuk en achterdeel van het koor en grafkappel, oude scristij en dak van de doopkapel en de oude materialen op een te stapelen en vervoeren volgens aanwijzing van het Bestuur der Kerkfabriek wiens eigendom zij blijven.’⁸⁰

Voor de financiering van het bouwproject werden onder meer bezittingen van de kerkfabriek verkocht en kon ook beroep gedaan worden op de vrijgevingheid van een aantal gelovige dorpsnotabelen die bijna 7.700 fr. opleverde⁸¹.

Nog in het najaar van 1867 werden de werkzaamheden aangevat met de sloop van de zuidelijke zijgevel, de sacristie en de 'zielkenskapel' om plaats te maken voor de nieuwe beuk. Het was immers de bedoeling nog voor de winter de fundamente te bouwen. Met een tijdelijke houten wand werd het schip afgesloten zodat de kerk in gebruik kon blijven. Van zodra het weer het toeliet werd in de lente van 1868 gestart met de bouw van de nieuwe zijbeuk. Op 2 juni 1868 werd door Jean Joseph Faict, bisschop van Brugge (1864-1894), officieel de eerste steen van het nieuwe koor gelegd. Tegen het zuidkoor werd ter vervanging van de gesloopte sacristie, die

⁷⁹ G.A.Zedelgem, doos 861.31 Loppem, Werken aan de Sint-Martinuskerk en -parochie (doc. 'Kohier van lasten en bespreken, tot het vergrooten der kerk te Lophem').

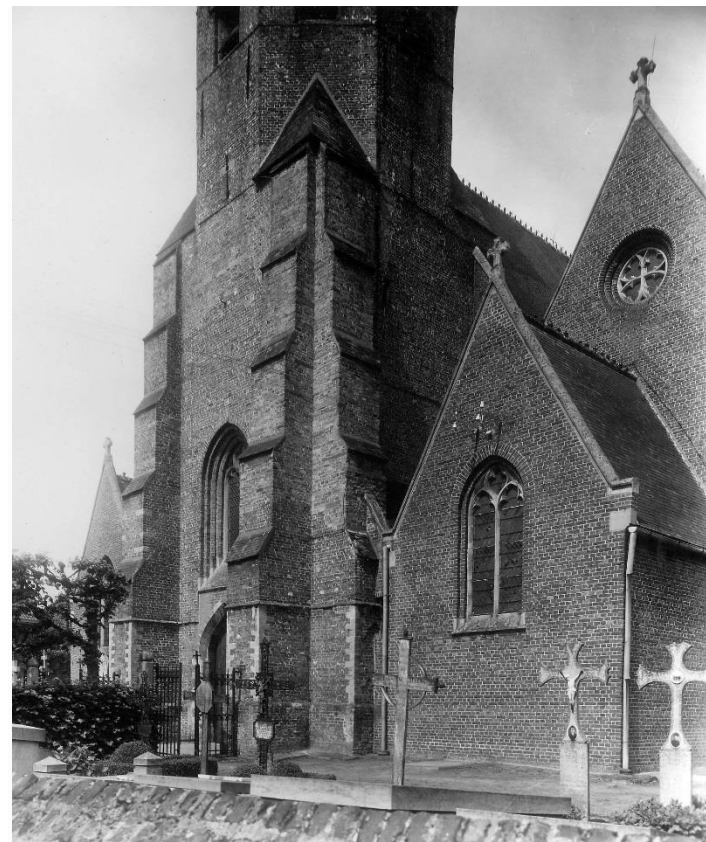
⁸⁰ G.A.Zedelgem, doos 861.31 Loppem, Werken aan de Sint-Martinuskerk en -parochie (doc. 'Kohier van lasten en bespreken, tot het vergrooten der kerk te Lophem').

⁸¹ G.A.Zedelgem, doos 861.31 Loppem, Werken aan de Sint-Martinuskerk en -parochie.

blijkbaar niet meer was dan *‘een leelijk nieuwer wetsch gebouw zonder kloekte en overal doorborsten’* tot slot een nieuwe, lage sacristie met segmentboogvensters gebouwd. Vermoedelijk waren de bouwwerken, die onder het toezicht stonden van Jean-Baptiste Bethune, eind 1868 of begin 1869 voltooid⁸².

De voortaan van een zadeldak voorziene doopkapel (© K.I.K.).

De familiekapel de Schietere tegen de nieuwe zuidbeuk (© K.I.K.).

Omwille van de uitbreiding van de kerk moesten ook de grafkelders van de families de Schietere de Lophem, van Hamme de Stampaertshoucke en

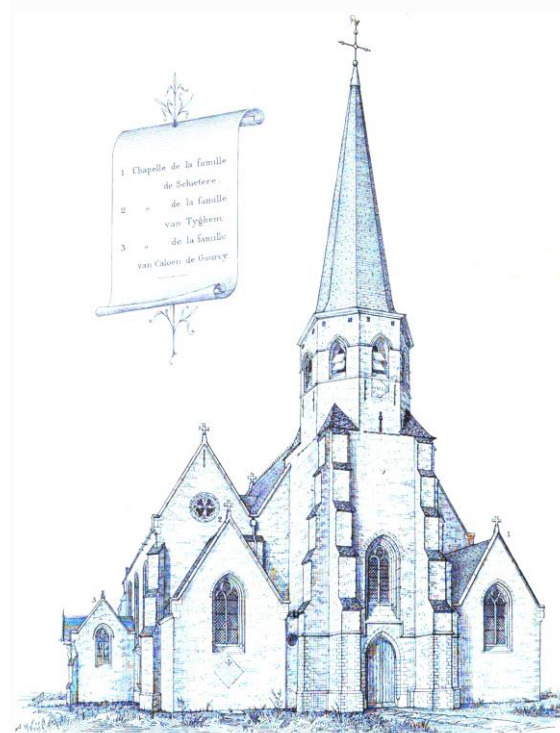
⁸² G.A.Zedelgem, doos 861.31 Loppem, Werken aan de Sint-Martinuskerk en -parochie (doc. 'Kohier van lasten en bespreken, tot het vergrooten der kerk te

Lophem'). Vervenne & Dhondt 1974: 138; Vervenne 1980:100-101; Denys, Dehullu & Somers m.m.v. Meulemeester 1996: 10-11.

Coppieters-Kervyn verplaatst worden. Bij die gelegenheid liet Charles-Thomas de Schietere (1795-1876) in 1872 in het westen tegen de nieuwe zuidelijke zijbeuk een familiekapel bouwen⁸³. De vensteropening die in de westgevel van de nieuwe zuidelijke zijbeuk stak, werd daarbij opnieuw dichtgemaakt⁸⁴. Sindsdien is de - oorspronkelijk voorgeplaatste - vierkante westtoren, niet alleen aan de noordzijde door de doopkapel uit 1835 maar thans ook aan de zuidzijde ingebouwd. Kenmerkend voor beide kapellen is dat de westgevel telkens een tweeledig venster telt en met een kruis is bekroond. In de nieuwe kapel werden de grafmonumenten van de familie de Schietere bijeengebracht, met als belangrijkste de 17de-eeuwse beschilderde marmeren grafplaat van Carolus de Schietere en het 18de-eeuwse grafmonument van Franciscus de Schietere. Dit gedenkstuk uit 1748⁸⁵ werd echter eerst door Charles de Schietere hersteld zoals het nog bewaarde opschrift "HERSTELD DOOR DE ZORG VAN DEN STIGTER DEZER KAPEL, JAER 1872" aangeeft⁸⁶.

Vanaf 1870 werd onder het pastoraat van Petrus-Jacobus Vande Maele (1857-1871) en Amandus-Ludovicus Van Eecke (1871-1878) ook werk gemaakt van een nieuwe aankleding van het interieur, die ten dele werd bekostigd door notabele Loppemse families. Binnen het voorgehouden neogotische totaalconcept, dat voor het interieur aan J.B. Bethune wordt toegeschreven, hoorde het 17de-en 18de-eeuwse meubilair niet langer thuis en werd het dan ook verwijderd. Zo werden het hoogaltaar en het Bergerorgeltje verkocht aan de pas opgerichte Sint-Godelieveparochie in Heule-Watermolen bij Kortrijk⁸⁷. De 17de-eeuwse schilderijen, waaronder

het rozenkrans-tableau uit het Onze-Lieve-Vrouwaltaar, een geschenk van de familie du Breucq uit 1656, bleven wel in de kerk⁸⁸.

De parochiekerk van Loppem ca. 1873 (d'Hoop 1873).

⁸³ D'Hoop 1873: 7; Braet 2003: 66.

⁸⁴ Barsten in het pleisterwerk geven vandaag de contouren aan van dit kerkraam.

⁸⁵ De grafzerk van Franciscus de Schietere en zijn echtgenote Maria-Florentia de Roisin bevond zich oorspronkelijk in de door zijn toedoen in 1719 gebouwde 'zielenskapel' (Braet 2003: 57).

⁸⁶ S.n. 1965: 400.

⁸⁷ Fauconnier & Roose 1986: 432. Wat met de rest van het 17de- en 18de-eeuwse meubilair gebeurde is alsnog niet geweten.

⁸⁸ Vervenne 1980: 102.

Voor de uitvoering van het (tot op vandaag bewaarde) nieuwe, neogotische meubilair, bestaande uit een hoofdaltaar, een Onze-Lieve-Vrouwaltaar, een Sint-Barbara-altaar, een preekstoel, twee biechtstoelen, twee koorbanken, twee zitbanken en een communiebank⁸⁹, werd beroep gedaan op lokale ambachtsslui en op kunstenaarsateliers waarmee J.B. Bethune vaak samenwerkte. Het aan de heilige Martinus gewijde hoogaltaar vormt een van de neogotische pronkstukken. Het werd naar een ontwerp van Bethune tussen 1870 en 1872 in marmer, witte kalksteen en hout uitgevoerd door de beeldhouwer L. Blanchaert en de schilder L. Hendrix⁹⁰. De kosten ervan werden gedragen door burgemeester Charles van Caloen en zijn echtgenote Savina de Gourcy-Serainchamps. Op 30 april 1872 werd het door bisschop Faict ingewijd⁹¹. Door dezelfde beeldhouwer werd in 1875 ook het triomfkruis gesneden⁹². De preekstoel uit 1874, het koorgestoelte uit 1875, de kiosk voor het uitstellen van het H. Sacrament uit 1876 en de twee biechtstoelen uit 1877 werden vervaardigd door de Brugse beeldhouwer Charles Lenoir, een vaste medewerker van J.B. Bethune⁹³. Zoals de in de preekstoel ingewerkte wapenschilden aangeven waren de schenkers jonkheer André van Hamme de Stampaertshoucke en zijn vrouw Coleta de Croeser de Berges van het kasteel ter Mote⁹⁴. De reliëfs van de preekstoel werden in 1873 uitgevoerd door de Brugse beeldhouwer Jules Van Nieuwenhuyse, die in dat jaar ook in stond voor de

altaren in de noordelijke zijbeuk en de zuidelijke zijbeuk, respectievelijk toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes en de heilige Barbara⁹⁵. Deze zijaltaren waren een schenking van respectievelijk Leo van Ockerhout-van de Woestyne en de douairière Therese van Ockerhout-van Caloen van het kasteel Emmaüs⁹⁶. De communiebank werd in 1873 gemaakt door een lokale kunstenaar⁹⁷. Ten slotte werd in 1876 samen met het door Charles Lenoir ontworpen en vervaardigde neogotische doksaal⁹⁸ het Hooghuys-orgel geleverd door de Brugse orgelbouwer Louis-Benoit Hooghuys⁹⁹. Dit orgel bevatte drie spelen meer dan het Bergerorgeltje, namelijk een montre, een dolce en een kwint¹⁰⁰.

Intussen waren in 1873 door het atelier van J.B. Bethune ook nieuwe gebrandschilderde glas-in-loodramen geleverd die waren vervaardigd door de Brugse glazenier Samuel Coucke (1833-1899)¹⁰¹ en stilistisch aansloten bij het fraai neogotische ensemble. Van de brandglasramen in het koor met afbeeldingen van 25 heiligen werden deze in het middenkoor bekostigd door de familie Charles van Caloen-de Gourcy en deze in de zijkapellen door de familie Coppieters. Alle zijn ze nog tot op vandaag bewaard¹⁰².

⁸⁹ Goddeeris 2001: 113.

⁹⁰ Sevens 1907-1908: 70; Goddeeris 2001: 113.

⁹¹ Labeeuw e.a. 1972: 1; Vervenne & Dhondt 1974: 138.

⁹² Goddeeris 2001: 113.

⁹³ Sevens 1907-1908: 70; Goddeeris 2001: 113.

⁹⁴ Labeeuw e.a. 1972: 6; Vervenne & Dhondt 1974: 138; Vervenne 1980: 107.

⁹⁵ Sevens 1907-1908: 70; Goddeeris 2001: 113.

⁹⁶ Vervenne & Dhondt 1974: 138; Vervenne 1980: 107.

⁹⁷ Goddeeris 2001: 113.

⁹⁸ Goddeeris 2001: 113.

⁹⁹ Sevens 1907-1908: 70; Roose 1983: 6-7; Fauconnier & Roose 1986: 432; Cornilly 1999: 81-82.

¹⁰⁰ Vervenne 1980: 107 n. 1; Fauconnier & Roose 1986: 432-437.

¹⁰¹ Van den Abeele 1999: 133 (nr. 108). I. Bakelants (1992, deel C) maakt bij Samuel Coucke geen melding van glasramen voor de Sint-Martinuskerk in Loppem.

¹⁰² Labeeuw e.a. 1972: 9; Vervenne 1980: 107.

Tekening van het neogotisch oksaal (© W. Oosterliynck).

Even koesterde pastoor Van Eecke het plan om, zoals het oorspronkelijke plan voorzag, ook nog het middenkoor te verlengen. Op aanraden van de bisschop werd dit voornemen uitgesteld. Dit leidde uiteindelijk tot afstel, wat ervoor zorgde dat de negen koorvensters in de drie even diepe koren

evenveel licht vangen¹⁰³. J. van Caloen schreef daarover in *Rond den Heerd*: 'Bovendien is het geheel schoon om zien al binnen die negen veinsters met geschilderde glasramen die te gaar in de oogen pinkelen, als men in 't gebouw treedt, als waren 't negen chooren der engelen die rond den Zaligmaker staan, in het heilig Tabernakel!'¹⁰⁴.

Tussen 1875 en 1878 werd de kerk ook voorzien van twee nieuwe klokken ter vervanging van de kleine Sint-Maartens klok uit 1625¹⁰⁵. Samen met de Mariaklok uit 1640 vormden ze een driegeluid. Als peters traden voor de twee nieuwe klokken, die in 1875 door Severinus van Aerschodt waren gegoten, Charles van Caloen-de Gourcy en Leo van Ockerhout-Van de Woestyne op. Samen hadden beide klokken 6.086,79 fr gekost¹⁰⁶.

Tot slot werd in 1885 – onder pastoor Pieter Louwagie (1879-1893) de doopvont uit 1449 vervangen door een nieuw neogotisch exemplaar in blauwe hardsteen¹⁰⁷. Om deze af te dekken werd door de Brugse beeldhouwer Charles Lenoir een houten neogotisch torenvormig deksel gemaakt¹⁰⁸.

In 1887 waren er aan de kerktoren herstellingen nodig. De werken stonden onder de leiding van architect A. Verbeke en werden voor een bedrag van 634,73 fr uitgevoerd door Louis Dhondt en Eduard Boussy¹⁰⁹.

Omstreeks 1894 werden de biechtstoelen verfraaid met vier beeldjes die door jonkheer Oscar de Schietere-Dhondt waren geschonken. Door de

¹⁰³ Vervenne & Dhondt 1974: 138; Vervenne 1980: 106-107.

¹⁰⁴ v[an] C[aloen] 1877: 244-245

¹⁰⁵ Volgens B. Denys (2003: 26) werden beide nieuwe klokken gegoten uit de daartoe gesmolten Sint-Maartens klok met toevoeging van brons.

¹⁰⁶ Vervenne 1980: 107.

¹⁰⁷ Wat er met de doopvont uit 1449 gebeurde, blijft alsnog een vraagteken (Vervenne 1980: 101).

¹⁰⁸ Vervenne 1980: 111; Goddeeris 2001: 113.

¹⁰⁹ Vervenne 1980: 111.

familie de Schietere-Dhondt werd de kerk ook begiftigd met vier koorstoelen, die nog altijd de wapenschilden van de schenkers dragen¹¹⁰.

2.3. De Sint-Martinuskerk in de 20de en begin 21ste eeuw

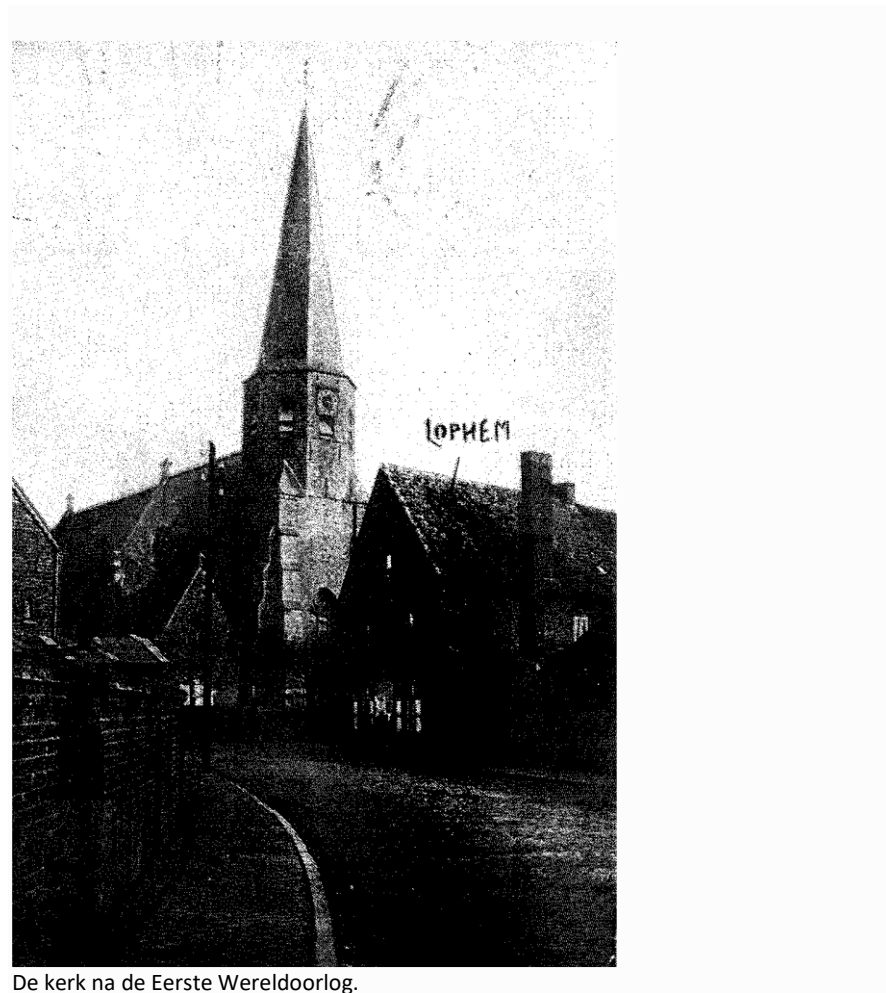
De Eerste Wereldoorlog kwam de parochiekerk vrij goed door. Enkel tijdens het eindoffensief liep de kerk wat schade op¹¹¹. Ter nagedachtenis van de oorlogsslachtoffers werd in 1920 naar een ontwerp van de Brugse architect Joseph Viérin een oorlogsgedenkteken ingeplant in de kerkhofmuur¹¹².

Het in 1920 geplaatste oorlogsgedenkteken (© M in O).

¹¹⁰ Vervenne 1980: 114; Braet 2003: 67.

¹¹¹ Vervenne 1980: 123.

De kerk na de Eerste Wereldoorlog.

¹¹² Vervenne 1980: 126. Zie ook het handgeschreven verslag 'Loppem onder de oorlog 1914-18' van R. Verstraete.

Door toedoen van pastoor Leo Maes (1919-1935) werd in 1926 beslist tot het plaatsen van elektrische verlichting in de kerk alsook tot het herschilderen van de kerk. Het duurde evenwel nog tot 1928 vooraleer R. Dertoog uit Gent enkele elektrische lampen mocht ophangen en een ventilator mocht plaatsen om wind te leveren voor het orgel. Daarmee behoorden de petroleumlampen, de zogenaamde 'lampes belges', en, ook de functie van 'orgelblazer' tot het verleden¹¹³. Eveneens in 1928 transformeerde orgelbouwer Jules Anneessens het Hooghuysorgel door de dolce te vervangen door een salicional en de furnituur door een voix-céleste¹¹⁴.

Met het schilderen van de kerkmuren, wat na het leggen van de elektrische leidingen meer dan ooit nodig was, kon bij gebrek aan geldelijke middelen pas van start gegaan worden in 1934. Een eerste fase werd uitgevoerd door de gebroeders Casert en bekostigd door de pastoor zelf. Met de steun van voorname parochianen kon uiteindelijk ook de tweede en laatste fase opgestart worden door O. Destickere. Het herschilderen van het hoofdaltaar en de damasttekening rondom het koor moest echter stopgezet worden omdat een deel van de opgehaalde middelen door het failliet van de bank van de Boerenbond in 1934 geblokkeerd werden¹¹⁵.

Intussen werden in 1930 in de kerk op kosten van pastoor Maes 70 nieuwe kerkstoelen geplaatst¹¹⁶.

In 1938 werden onder pastoor Kamiel Cornette (1935-1941) de schaliën op de kerktoeren vernieuwd. Het daaropvolgende jaar werden onder toezicht van architect J. Viérin ook de andere kerkdaken aangepakt¹¹⁷.

¹¹³ Vervenne 1980: 129-130.

¹¹⁴ Vervenne 1980: 107 n. 1; Fauconnier & Roose 1986: 432.

¹¹⁵ Vervenne 1980: 130.

¹¹⁶ Vervenne 1980: 130.

¹¹⁷ G.A.Zedelgem, doos 861.31 Loppem, Werken aan de Sint-Martinuskerk en -parochie. Vervenne 1980: 132.

Een bombardement in mei 1940, bij het begin van de Tweede Wereldoorlog, bracht schade toe aan de kerk en de pastorie. Zo werden de kerkramen ingedeukt maar gelukkig niet vernield¹¹⁸.

Op 26 augustus 1943 werden de twee grootste klokken, namelijk de grote klok uit 1875 en de middenklok uit 1640; door de firma Van Campen uit de kerktoeren gehaald om het brons te versmelten tot kanons. Na hevig protest vanwege pastoor Felix Lesy (1941-1951) werd de oude Maria-klok echter teruggebracht en in de plaats de kleinste klok uit 1875 meegenomen¹¹⁹.

Eveneens In 1943 maakten de Duitsers rond de torenspits een balustrade om de toren te laten fungeren als uitkijkpost¹²⁰. In april 1947 werd deze houten balustrade door de Eernegemse aannemer Maurice Jonckheere opnieuw afgebroken¹²¹. Ook stond hij in voor het herstel van de oorlogsschade aan de dakbedekking en het metselwerk van de toren. Voor de opvolging van de werken stond architect A. Dugardyn in¹²².

Omstreeks 1951 kreeg baron Jean van Caloen de toelating om een buitendeur te steken in de familiekapel, waarin hij iedere zondag de mis bijwoonde.

Na de oorlog verdween in 1952 rond de kerk het kerkhof met de kerkhofmuur, alsook het grootste deel van de geleide linden. Aan noordzijde werd als begrenzing van het vervangende grasveld een lage bakstenen muur onder ezelsrug voorzien, en in het zuidoosten een haag en leilinden. Behouden bleef het toegangspad in blauwe hardsteen dat wordt

geflankeerd door ijzeren hekken gevat in blauwhardstenen pijlers met bekronende bol.

Kerk met kerkhofmuur (met ezelsrug (ZW-hoek) omstreeks 1950 (@ K.I.K.).

¹¹⁸ Denys 1995: 66.

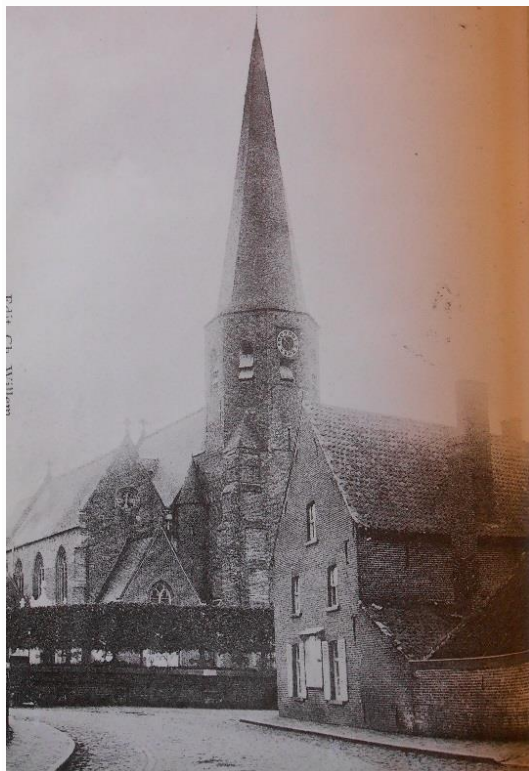
¹¹⁹ Vervenne 1980: 137; Denys 2003: 26-27.

¹²⁰ Vervenne 1980: 137.

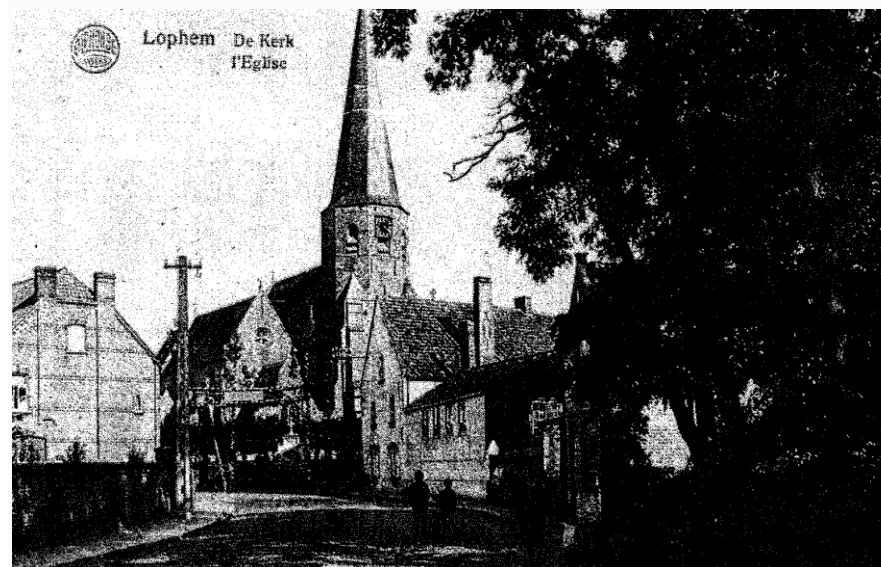
¹²¹ Vervenne 1980: 140.

¹²² G.A. Zedelgem, 861.31 Loppem, Werken aan de Sint-Martinuskerk en -parochie (herstel oorlogsschade 1947-1949).

Een nieuwe begraafplaats werd ten zuidwesten van de kerk ingewijd¹²³.

Kerk met kerkhofmuur en geleide linden (Bonduel 1983).

Kerk met kerkhofmuur (NW-hoek) (ca. 1953).

In 1954 werden in de kerktoren twee nieuwe klokken opgehangen die waren gefinancierd met de vergoeding van de oorlogsschade. De klokken werden geleverd door de Kortrijkse firma Marvana, die ze had laten gieten bij H.M. Vanhabost in Nederland. Het resultaat betrof een grote klok in fakruis van 970 kg en een kleine in la-kruis van 480 kg. De oude Maria klok uit 1640 was een klok in sol-kruis en had een gewicht van 640 kg. Bij die gelegenheid werden de drie klokken ook door de firma G. Frère uit Lo

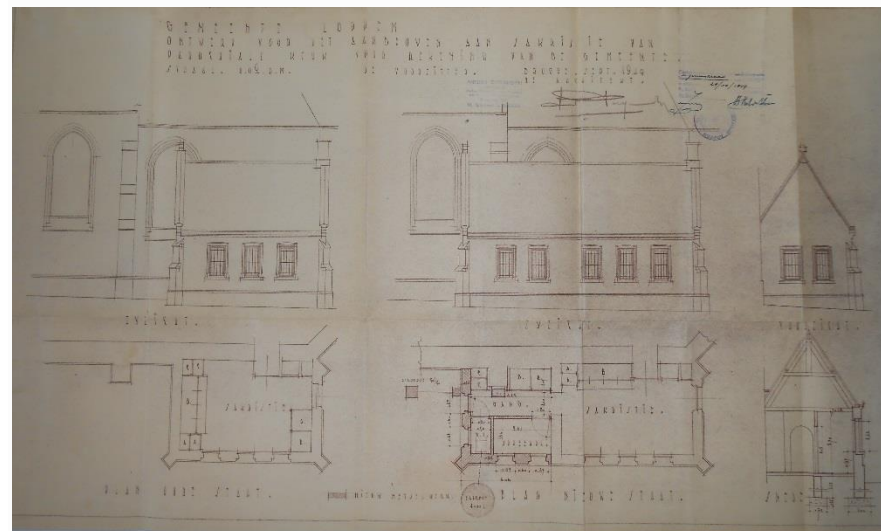
¹²³ Vervenne 1980: 140 & 142.

geëlektrificeerd¹²⁴, waardoor het beroep van klokkenluider en de kunst om mooi te luiden tot het verleden gingen behoren. De wijding door bisschop De Smedt vond plaats op 25 juli 1954. Als peter en meter traden burgemeester Karl van Caloen en zijn echtgenote M.-J. van Outryve d'Ydewalle en de voorzitter van de kerkraad Hector Strubbe en zijn echtgenote Madeleine Reynaert op¹²⁵.

Eveneens ten tijde van pastoor Octaaf Depoorter (1953-1965), meer bepaald in 1956, werd de kerk van elektrische verwarming voorzien. Door de Loppemse elektricien Marcel Beuselinck werden daartoe voor 180.000 fr. 21 dubbele reflectoren geplaatst. Voorheen werd de kerk verwarmd met enkel één kachel¹²⁶. Omdat bleek dat veel warmte verloren ging langs kieren in het houten gewelf en langs het dak dat trouwens dringend aan herstel toe was, werd daarop ook tot enkele herstellingswerken overgegaan. Ook de goten werden daarbij vernieuwd¹²⁷. Bij deze gelegenheid werd ook werk gemaakt van een nieuwe bliksemafleider die in het kruis bovenop de toren werd ingewerkt¹²⁸.

Daaropvolgend vond in 1957 naar een ontwerp van de Brugse architect A. Dugardyn ook een uitbreiding van de sacristie uit 1871 plaats. Met zijn 4 op 6 m werd deze veel te klein bevonden. Ze werd dan ook met vier meter uitgelengd en aan de oostzijde van een toilet en een berging voorzien. Deze

werken ter waarde van 615.000 fr werden door de Roeselaarse firma S. Seynhaeve uitgevoerd¹²⁹.

Plan van de uitbreiding van de sacristie ca. 1957 (G.A. Zedelgem).

¹²⁴ G.A.Zedelgem, doos 861.31 Loppem, Werken aan de Sint-Martinuskerk en pastorie.

¹²⁵ Vervenne 1980: 146; Denys 2003: 27-28.

¹²⁶ G.A.Zedelgem, doos 861.31 Loppem, Werken aan de Sint-Martinuskerk en pastorie. Vervenne 1980: 146.

¹²⁷ Tot de vaststelling dat "een deel van daken en goten der kerk slecht zijn, en hoogstnodig dienen hersteld te worden, enkele balken in 't dak uitmijteren, de

sacristie bouwvallig is, veel te klein en geen bergplaats bestaat' was de kerkfabriek reeds in oktober 1954 gekomen (G.A.Zedelgem, doos 861.31 Loppem, Werken aan de Sint-Martinuskerk en pastorie).

¹²⁸ G.A.Zedelgem, doos 861.31 Loppem, Werken aan de Sint-Martinuskerk en pastorie.

¹²⁹ Vervenne 1980: 146.

Het plaatsen van leidingen voor de verwarming maakte dat de kerk nodig herschilderd moest worden¹³⁰. Daarop was het echter wachten tot 1962, toen J. Casert de kerkmuren schilderde en O. Desticker de sacristie en alle ramen en deuren¹³¹.

Ingevolge het tweede Vaticaans Concilie, dat onder meer een actiever deelname aan de eucharistieviering beoogde, onderging het kerkinterieur in 1965 onder pastoor Antoon Labeeuw (1965-1983) enkele belangrijke aanpassingen. Het gesloten koor werd opengewerkt door de koorbanken tegen de zijmuren te plaatsen en de communiebank te verwijderen¹³². Het nieuwe altaar werd nog meer naar voor gebracht en een trede hoger geplaatst¹³³.

In 1966 verdwenen door toedoen van pastoor Labeeuw de veelsoortige familiestoelen en werden 300 nieuwe eenvormige kerkstoelen geplaatst.

In de zomer van 1972 plaatste de Assenbroekse glazenier Greg De Lodder in de zuidelijke zijbeuk vijf gebrandschilderde glas-in-loodramen van Samuel Coucke (1833-1899). Deze glasramen, die door baron Albert-Gerard van Caloen aan de parochie waren geschonken, waren afkomstig van de gesloopte kapel van het kasteel Emmaüs.

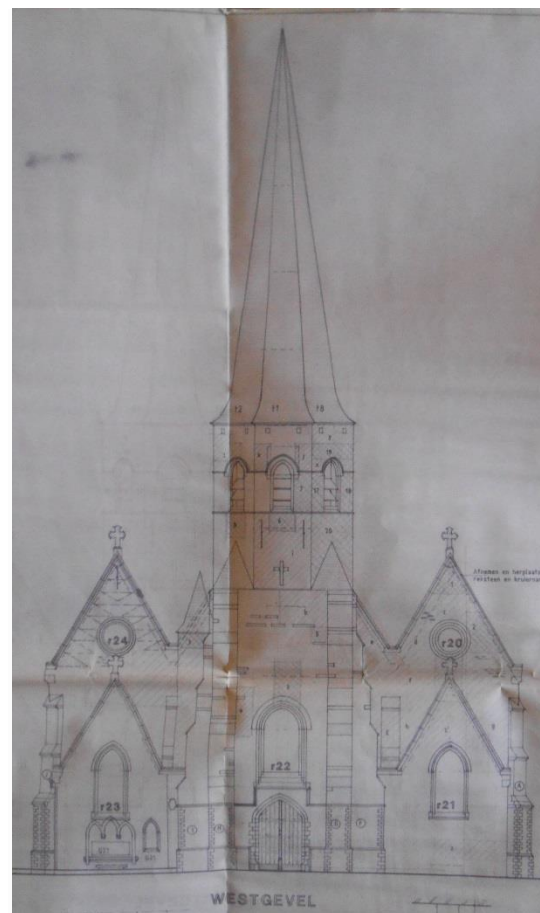
In december 1975 werd een sfeervolle kerkverlichting voorzien. Het jaar daarop kreeg de kerk een nieuw torenuurwerk en enige tijd later ook een nieuwe wijzerplaat¹³⁴.

In 1987 werd de kerk opnieuw geschilderd¹³⁵.

¹³⁰ Vervenne 1980: 146-147.

¹³¹ Vervenne 1980: 148.

¹³² Voortaan ging iedereen nu rechtstaande naar de communie.

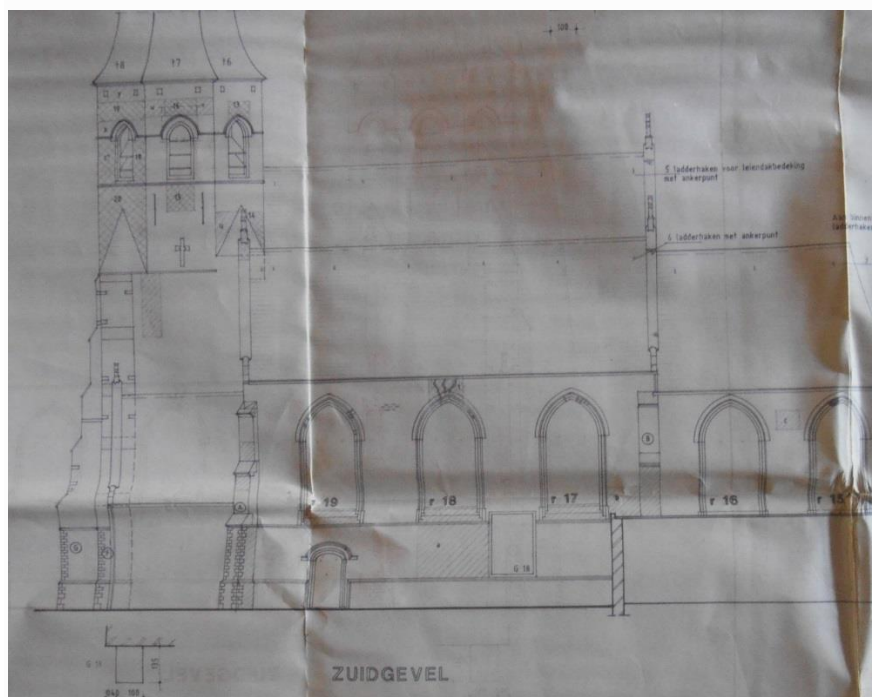
Westgevel van de St.-Martinuskerk. Plan, ca. 2004 (G.A. Zedelgem).

¹³³ Vervenne 1980: 150.

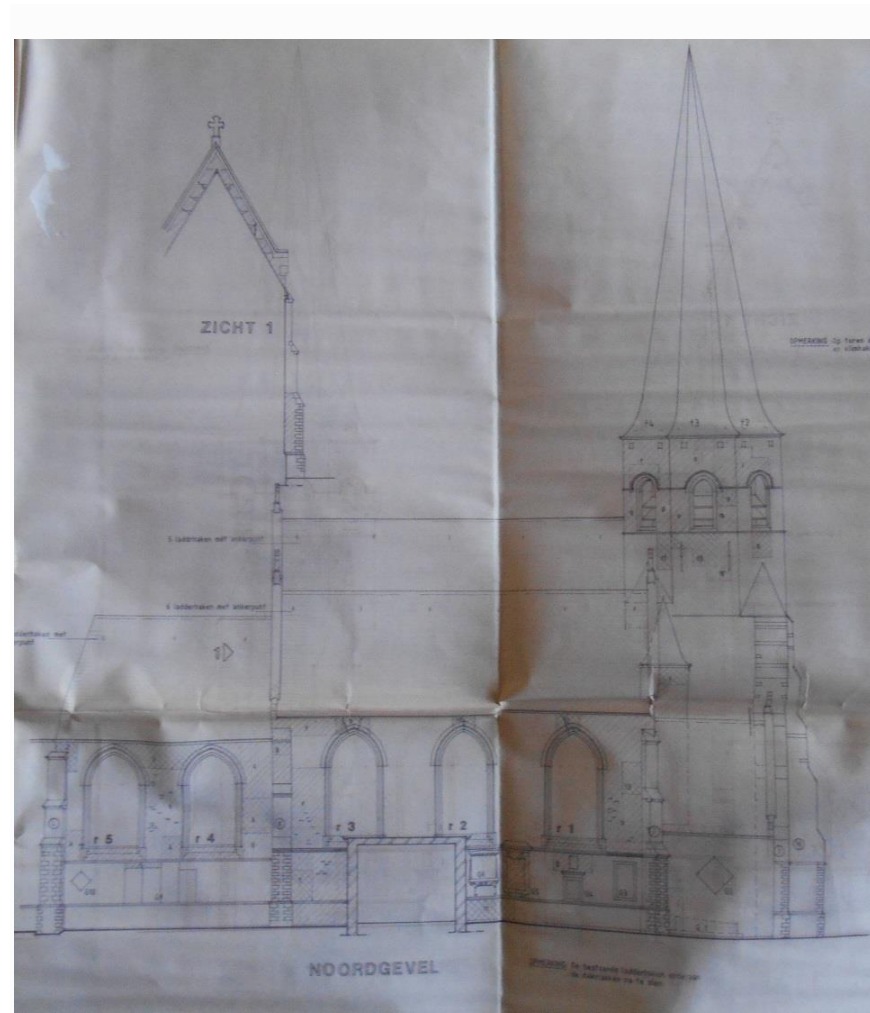
¹³⁴ Vervenne 1980: 154.

¹³⁵ Denys, Dehullu & Somers m.m.v. Meulemeester 1996: 13.

In 1999 onder pastoor Theo Brackx (1996-2002) werden naar een ontwerp van glazenier Joost Caen uit Schoten twee nieuwe glasramen, voorstellende Sint-Franciscus Xaverius en Sint- Antonius van Padua, geplaatst in de noordbeuk. Deze glasramen betroffen een schenking van oud-pastoor Frans Vereecke (1983-1996). Onder het pastoraat van Theo Brackx werd echter ook de neogotisch communiebank verwijderd, waarmee echter afbreuk werd gedaan aan de waarde van de Sint-Martinuskerk als neogotisch totaal kunstwerk.

Zuidgevel van de St.-Martinuskerk. Plan, ca. 2004 (G.A. Zedelgem).

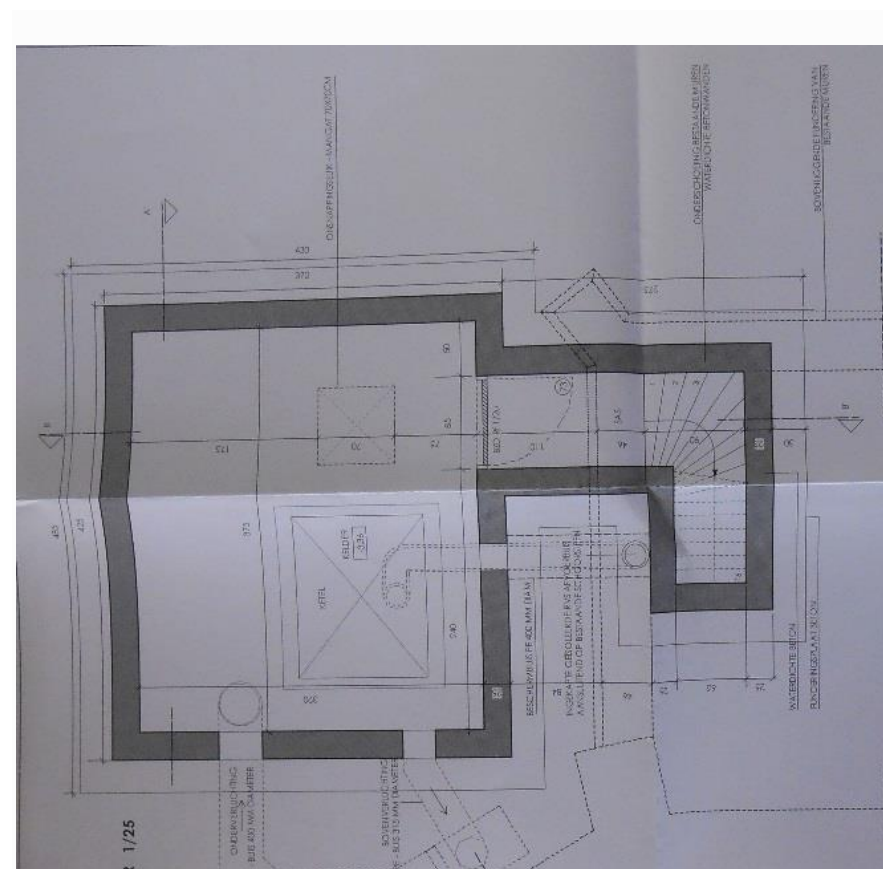

Noordgevel van de St.-Martinuskerk. Plan, ca. 2004 (G.A. Zedelgem).

Omstreeks 2003 werd de Sint-Martinuskerk uitgerust met een nieuwe brand-, bliksem- en inbraakbeveiliging.

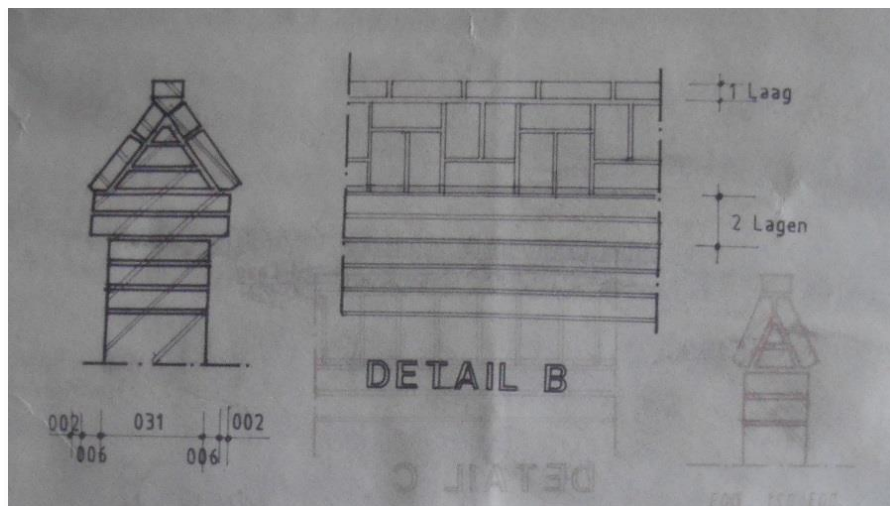
Tussen 2007 en 2010 werden aan de kerk ook onder toezicht van de architecten Vermeersch enkele elementaire restauratiewerken uitgevoerd. Zo werd op diverse plaatsen het metsel- en voegwerk van de kerktoren, de kerk en de kerkhofmuur hersteld. Her en der volgde ook een ontmossen, reinigen en heropvoegen van het baksteenparament omwille van de zeer nabije aanwezigheid van bomen en overwoekerende struiken. Tevens werden de natuurstenen raamonnen die barsten vertoonden, alsook sommige glas-in-loodpanelen gerestaureerd. Aan de dakbedekking, die anders in een redelijke toestand verkeerde, werden plaatselijk kleine herstellingen uitgevoerd, zoals aan de loden nokverdichting aan het kooreinde en de cementeringen in aansluiting met de topgevels. Ramen, deuren, luiken, binnenmuren, gevelankers, enz. werden bij deze gelegenheid ook opnieuw geschilderd. De glasramen werden van een buitenbeglazing voorzien. Van de twee gestolen retabelbeeldjes werden replica's gemaakt. In de toren en kerk, meer bepaald in de torenspits en op de kerkzolders werd de toegankelijkheid verbeterd door in de toren bijkomende toegangsplateaus en op de schip- en koorzolders nieuwe loopbruggen te voorzien. Waar klopper werd vastgesteld, zoals in de beplanking van de houten gewelven, in de blaasbalg van het orgel en op enkele plaatsen in de torenconstructie, werden de bewuste zones behandeld. Tevens werd de oude stookruimte die aan de sacristie paalde, gesloopt. In de plaats werd een prefab-kelder gestoken ten oosten van de sacristie, waarin een nieuwe verwarmingsinstallatie werd ondergebracht¹³⁶. Tevens werd een deel van de voormalige kerkhofmuur (die als gemene muur fungeert) gerestaureerd¹³⁷.

¹³⁶ G.A.Zedelgem, doos Restauratie Sint-Martinuskerk Loppem II (2003-2012).

Prefab-kelder met verwarmingsinstallatie. Plattegrond (G.A. Zedelgem).

¹³⁷ G.A.Zedelgem, Bouwvergunningen, Kerk, restauratie 2004.

Voormalige kerkhofmuur. Plan, ca. 2001 (G.A.Zedelgem).

Zeer recent, meer bepaald in de zomer van 2017, werd de kerk voorzien van een economische L.E.D.- verlichting.

Tot op vandaag is de Sint-Martinuskerk in de dorpskom van Loppem een representatief voorbeeld van een doorgedreven neogotische restauratie¹³⁸. Voor een optimaal behoud van dit monument staan op korte termijn nog de restauratie van de graf- en gedenkstenen rondom de kerk op het programma.

¹³⁸ Cornilly 2005: 273. Voor andere voorbeelden van in een neostijl verbouwde kerkgebouwen zie Coomans 2003: 156-175.

2.4. Geraadpleegde literatuur

BAKELANTS I 1992 – *De glasschilderkunst in België in de negentiende en twintigste eeuw. Repertorium en documenten. Deel C*, Deurne.

BRAET J. 2003 - Historisch verbonden met Loppem: De familie de Schietere (de Lophem), in: *Zilleghem. Handelingen van de Kring voor heemkunde en geschiedenis Pastoor Ronse*, 24, 2: 44-69.

COOMANS Th. 2003 – *Kerken in neostijlen in Vlaanderen. Ontwikkeling en implementatie van een methodologie voor de bescherming en de monumentenzorg van het negentiende-eeuwse kerkelijk architecturaal patrimonium in Vlaanderen. Eindverslag*, Leuven, K.U.Leuven – Kadoc:: 190 pp.

CORNILLY J. 1999 – De Sint-Martinuskerk van Loppem en architect August Van Assche, in: *In de steigers*, 6,3: 79-88.

CORNILLY J. 2013 – *Architect/Ambtenaar. De betekenis van het ambt van provinciaal architect voor de 19e-eeuwse architectuur in West-Vlaanderen*, Leuven: 350 pp.

CORNILLY J. 2005 – *Monumentaal West-Vlaanderen. Beschermd monumenten en landschappen in de provincie West-Vlaanderen. Deel II: Arrondissementen Brugge, Diksmuide, Oostende en Veurne*, Brugge: 288 pp.

DECEUNINCK V., *De aanleg van de weg Brugge-Torhout*, in *Zilleghem. Handelingen van de Kring voor heemkunde en geschiedenis Pastoor Ronse*, jg. 22, nr. 1, 2001, p. 3-20.

DENYS B. 1995 – De meidagen van 1940 te Loppem, in: *Zilleghem. Heemkundige Kring Pastoor F. Ronse*, 16: 47-82.

DENYS B. 2003 – Drie eeuwen turbulente klokkengeschiedenis te Loppem, in: *Zilleghem. Heemkundige Kring Pastoor F. Ronse*, 24: 23-30.

DENYS B., DEHULLU P. & SOMERS R. m.m.v. MEULEMEESTER J.L. 1996 – *De Sint-Martinuskerk te Loppem*, s.l.: 44 pp.

DE SCHIETERE DE LOPHEM A. 1968 – *Tablettes des Flandres. Recueil 9. Histoire de la famille de Schieterre*, Brugge: 478 pp.

D'HOOP F.-H. 1873 – *Lophem, histoire et description de ce village et de la seigneurie de ce nom*, Brugge: 182 pp.

EECKEMAN W. 1984 – Graf- en gedenkschriften in de St.-Martinuskerk te Loppem, in: *VVF-Krant Brugge*, 1: 10-15; 2: 62-67; 3: 103-112; 4: 165-170; 5-6: 211-218; 7: 273-276; 8: 330-336; 9: 371-378; 10: 439-445.

FAUCONNIER A. & ROOSE P. 1986 – *Het historisch orgel in Vlaanderen, deel IV a, Provincie West-Vlaanderen, Arrondissementen Brugge en Oostende*, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, A.R.O.H.M., Bestuur voor Monumenten en Landschappen, Brussel: 688 pp.

GODDEERIS J. 2001 – *De neogotiek in West-Vlaanderen. Een herkerstening in steen*, Ieper, Jaarboek West-Vlaamse Gidsenkring: 176 pp.

HELBIG J. 1906 – *Le baron Béthune, fondateur des Ecoles Saint-Luc: Etude biographique*, Rijssel.

LABEEUW A. e.a. 1972 – *Kerk Sint-Martinus Loppem. Inventaris van roerende goederen*, Loppem, (onuitgegeven door de Kerkfabriek goedgekeurde nota): 11 pp.

LIPS E. 1996 – De Sint-Martinuskerk in Loppem, in: *Brugse Gidsenkroniek*, 19, 5: 67-73.

MEULEMEESTER J.L. 1993 – Jan Maes: een minder bekende Brugse schilder uit de zeventiende eeuw, in: *Jaarboek 1993. Koninklijk Museum voor Schone Kunsten*, Antwerpen: 314-317.

MEULEMEESTER J.L. 1998 – Het schilderijenpatrimonium van de Sint-Martinuskerk in Loppem, in: *Zilleghem*, 19: 83-99.

PIETERS E. 1985 – Antoon Triest, in: CLOET M. (red.), *Het bisdom Brugge 1559-1984*, Brugge.

ROOSE P. 1983 – Werklijst anno 1885 van L.B. Hooghuys, in: *Orgelkunst*, VI, 4: 6-7.

SEVENS Th. 1907-1908 – Onze tocht naar Brugge en Lophem, in: *Bulletin van de Geschied- en Oudheidkundige Kring te Kortrijk*, 5: 58-72.

S.N. 1965 – *Aanwijzende fotografische inventaris van de drie rechterlijke kantons Brugge*, Brussel - Antwerpen, Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium – De Sikkel n.v.: 445 pp.

SOMERS R. 2003 – *Een historische wandeling in de Loppemse dorpskom. Handleiding voor de gidsen*, publicatie in het kader van Open Monumentendag, Zedelgem.

V[AN] C[ALOEN], J. 1877 – Een herstelde buitenkerke, in: *Rond den Heerd*, 12: 244-245.

VAN CALOEN V., VAN CLEVEN J. & BRAET J. 2001 – *Het kasteel van Loppem*, Oostkamp: 255 pp.

VAN CLEVEN J. 2001 – De grafkapel van Caloen in de Sint-Martinuskerk te Loppem en haar stoffering (1852-56), in: VAN CALOEN V., VAN CLEVEN J. & BRAET J. – *Het kasteel van Loppem*, Oostkamp: 153-158.

VAN CLEVEN J. 1980 – Vlaamse neogotiek in Europees perspectief, in: *Vlaanderen*, 29, 174: 2-15.

VAN CLEVEN J., VAN TYGHEM F., DE WILDE I. & HOOZEE R. (red.) 1994 – *Neogotiek in België*, Tielt: 224 pp.

VAN DEN ABEELE A. 1999 – Samuel Coucke en zijn zonen. Een Brugse glazeniersfamilie, in: *Brugse Ommeland*, 2: 93-139.

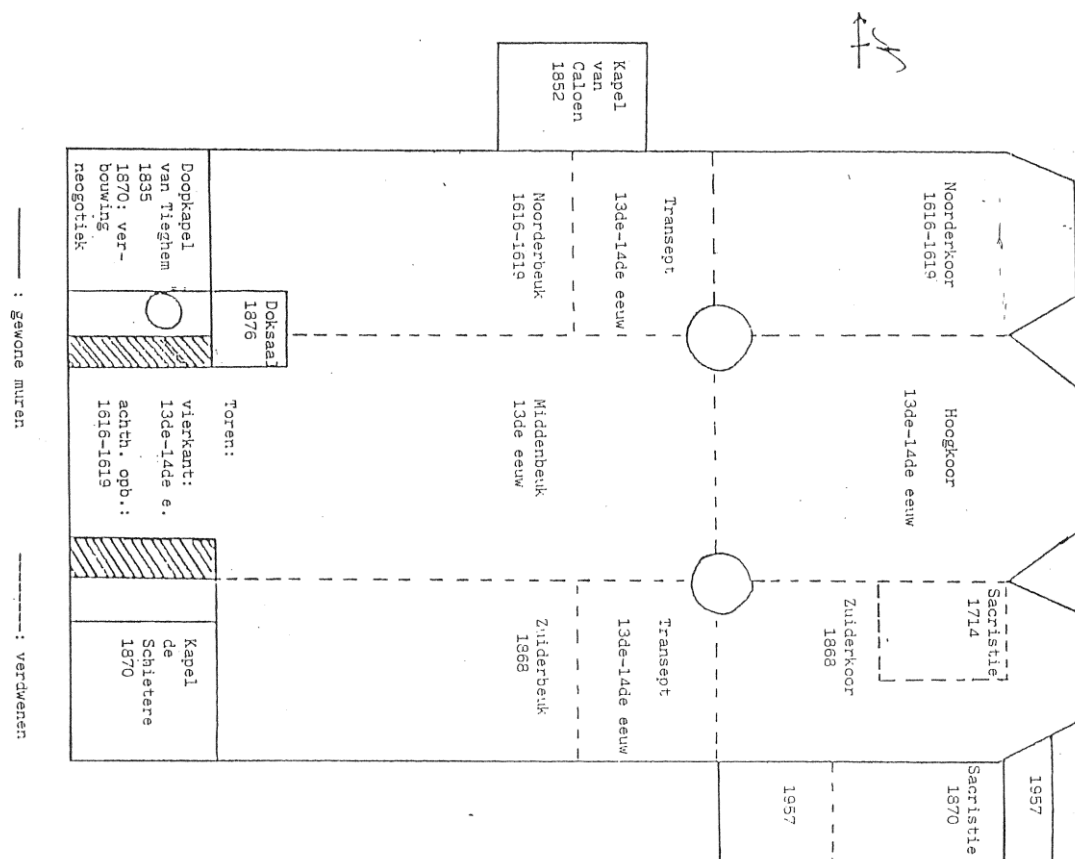
VERPOEST L. 1988 – De architectuur van de Sint-Lucasscholen: het herstel van een traditie, in: DE MAEYER J. (red.), *De Sint-Lucasscholen en de neogotiek 1862-1914*, Leuven: 219-277.

VERVENNE A. & DHONDT A., 1974 – *Geschiedenis van Loppem*, Loppem: 176 pp.

VERVENNE A. 1980 – *De parochie Sint-Martinus te Loppem*, Loppem: 168 pp.

VERVENNE A. 2003 – De parochie Loppem: roepsteen, in: *Heemkundige Kring Ter Cuere Bredene*, 186: 7 pp.

Info <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/209818>
(geraadpleegd dd. 01.03.2017).

Plan van de kerk (met bouwevolutie) (Somers m.m.v. Braet 2003)

3. INVENTARIS VAN DE ERFGOEDELEMENTEN

3.1. Inventaris van de onroerend-erfgoedelementen

3.1.1. Exterieur

3.1.1.1. Algemeen

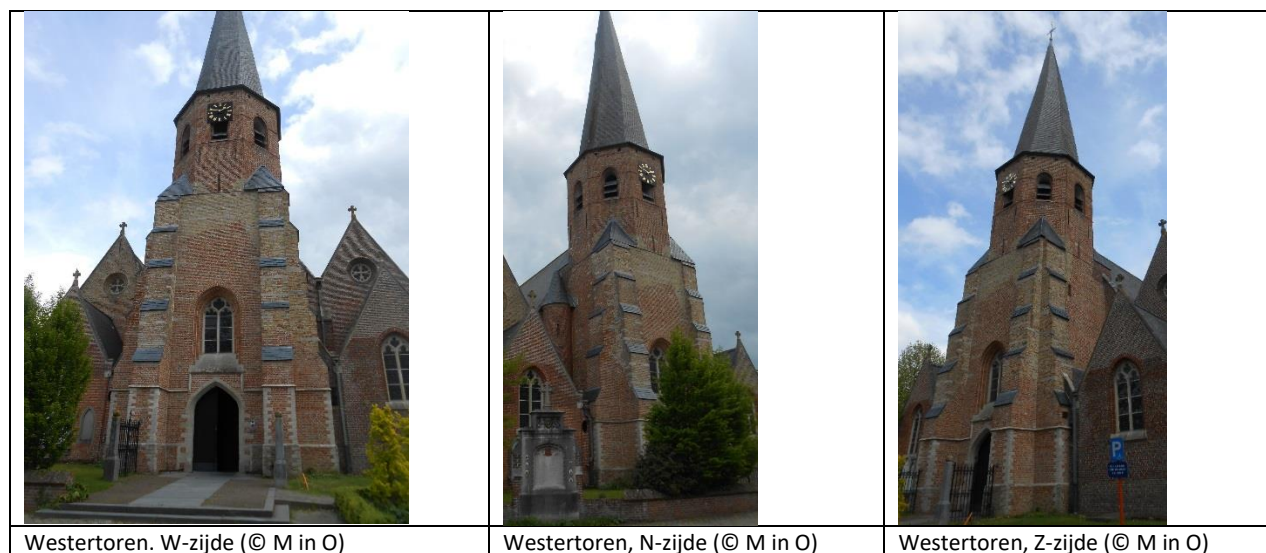
In oorsprong gaat de Sint-Martinuskerk terug tot het stenen kerkje dat vermoedelijk in de 13de eeuw werd opgetrokken. In de daaropvolgende eeuwen werd ze uitgebreid tot een eenbeukige kruiskerk met westertoren. Kort na 1615 werd de kerk uitgebreid met een noordelijke zijbeuk in gotische stijl. In de loop van de 19de eeuw werd de kerk grondig verbouwd in neogotisch stijl, die niet alleen voor het exterieur maar ook voor de stoffering van het interieur werd toegepast. Dit neogotisch totaalkunstwerk bleef tot op vandaag bewaard.

Deze rijke bouwgeschiedenis laat zich dan ook goed aflezen in de plattegrond van de kerk. Deze ontvouwt een oorspronkelijk voorgeplaatste vierkante westtoren, die later aan noordzijde werd ingebouwd door de doopkapel (1835) en aan zuidzijde door de grafkapel van de familie de Schietere de Loppem (1868-1870), een driebeukig schip van drie traveeën, een pseudotransept, een hoofdkoor en twee zijkoren van twee traveeën met driezijdige apsis. Tegen de noordbeuk leunt een eenbeukige kapel van de familie van Caloen, terwijl aan het zuidkoor een sacristie is gehecht.

3.1.1.2. Specifiek

3.1.1.2.1. De westertoren

Afbeelding

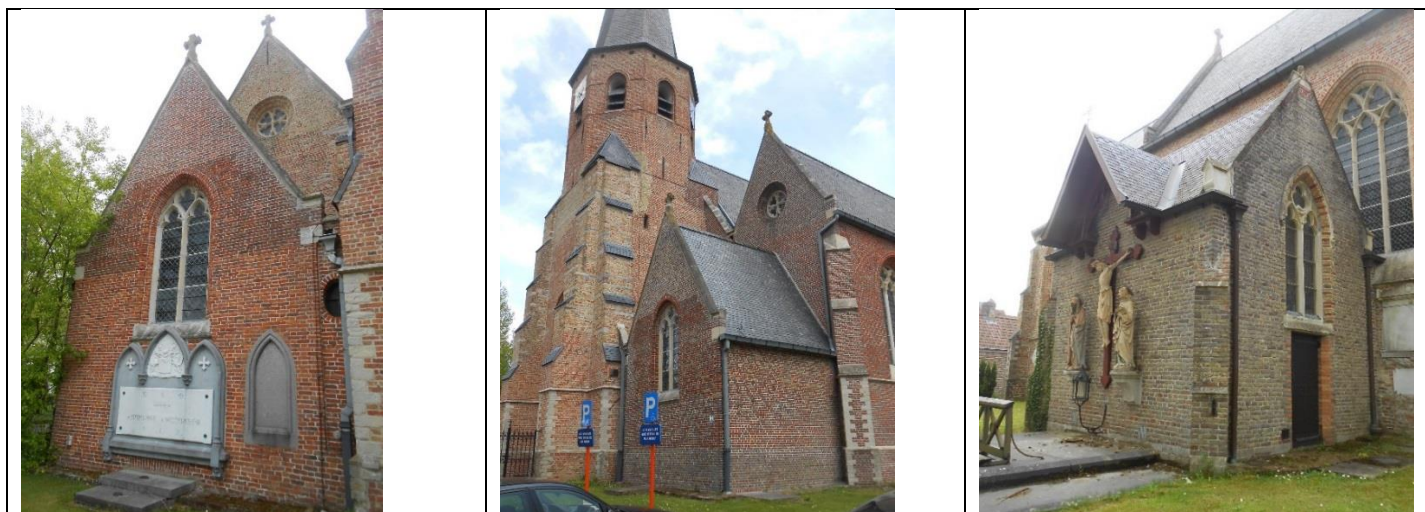
Beschrijving erfgoedelementen	Diagnose
<u>Algemeen</u> → De westertoren vertoont twee geledingen met een vierkante onderbouw, een achtzijdige bovenbouw en een ingesnoerde naaldspits. → De westertoren is opgetrokken in een rode baksteen, en dit in een staand metselverband. → Torenafzaten afgedekt met leien.	Onder ZO-torenafzaat loden aansluitstrook uitgezakt.
<u>Westgevel van de vierkante onderbouw</u> → GV: een mijtervormige ingang met geblokte kalkzandstenen omlijsting. → GV-V1: een omlopend cordon die met hoek aansluit op afzaat van het tweeledig spitsboograam. → V1: een tweeledig spitsboograam op kalkzandstenen afzaat.	

→ V2: blind gevelvlak met sporen van herstel metselwerk (in gele baksteen).	
<u>Noordgevel van de vierkante onderbouw</u> → Blind gevelvlak met aanbouw van berging (onder leien lessenaarsdak) en van doopkapel. → In de noordoosthoek een vijfzijdige traptoren onder kegeldak.	
<u>Zuidgevel van de vierkante onderbouw</u> → Blind gevelvlak met aanbouw van berging (onder leien lessenaarsdak) en van familiekapel de Schietere. → Overgang vierkante onderbouw/achtzijdige bovenbouw: sporen van herstel metselwerk (in gele baksteen).	Lek in de opstand van de zinken goot tussen berging en familiekapel. Dak berging afgewerkt met asbestcement leien.
<u>Steunberen onderbouw</u> → De hoeken van de westertoren geaccentueerd door overhoeks geplaatste en verjongende steunberen, voorzien van met leien afgezette afzaten. → Hoeken van de steunberen ter hoogte van GV voorzien van een geblokte kalkzandstenen accentuering.	
<u>Achtzijdige bovenbouw</u> → Acht spitsboogvormige galmgaten → Drie wijzerplaten.	
<u>Torenspits</u> → Ingesnoerde naaldspits. → Gedekt met leien. → Bekroond met smeedijzeren kruis op koperen bol. Op kruis koperen haan.	
<u>Traptoren</u>	

→ Vijfzijdige traptoren onder kegeldak met topbekroning, in de noordoosthoek de kerktoren flankerend. → Voorzien van verticale kijkgaten.	Metalen topbekroning door roestvorming herleid tot een spil.
<u>Schraapijzers</u> Twee zwart geschilderde metalen schraapijzers flankeren de mijtervormige ingang.	
<u>Hekken met pijlers</u> Twee ijzeren hekken gevat in blauwhardstenen pijlers met bekronende bol.	

3.1.1.2.2. Zijkapellen

Afbeelding

N-zijkapel tegen W-toren (© M in O)	Z-zijkapel tegen W-toren (© M in O)	Zijkapel tegen N-zijbeuk (© M in O)
-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------

Beschrijving erfgoedelementen	Diagnose
<u>Algemeen</u> Twee zijkapellen flankeren de westertoren in respectievelijk de NW-hoek en de ZW-hoek. Een derde zijkapel leunt aan tegen de N-zijbeuk.	
<u>Doopkapel (of N-zijkapel westtoren (1835))</u> → Verankerd baksteenmetselwerk van een rode baksteen, en dit in een Vlaams metselverband. → Leien zadeldak. → W-topgevel met schouderstukken en bekroond door kalkzandstenen kruis. → W-gevel: doorbroken door een tweeledig venster (met gotisch maaswerk) onder gedrukte spitsboog en met kalkzandstenen afzaat. → W-topgevel: in gevel ingewerkte van drie spitsbogen voorziene grafplaat van de familie de Kerchove d'Ousselghem met voorliggende familiegrafkelder. → W-topgevel: in gevel ingewerkte spitsboogvormige grafplaat van pastoor Conrad Wyseur. → N-gevel: in gevel ingewerkte ruitvormige grafplaat van pastoor Philippus Jacobus Gossaert. → Vóór N-gevel: grafsteen van de familie de Schietere de Lophem (zie verder).	Kruis op topgevel licht overhellend. Koperen aansluiting met schouderstuk staat wat open (verdichting met silicone vereist).
<u>Familiekapel de Schietere (of Z-zijkapel westtoren (1868-1870))</u> → Verankerd baksteenmetselwerk van rode baksteen, en dit in een staand metselverband. → Leien zadeldak.	Losgekomen bevestigingsbeugel op de standvink onderaan de afvoer. Verweerde zalinggoot.

→ W-topgevel met schouderstukken en bekroond door kalkzandstenen kruis. → W-gevel: doorbroken door een tweeledig venster (met gotisch maaswerk) onder gedrukte spitsboog en met kalkzandstenen afzaat. → Vóór W-topgevel: grafsteen van familie van Hamme de Croeser (zie verder). → Vóór Z-gevel: grafsteen van de familie de Schietere (zie verder).	Witstenen schouderstuk links onderaan de topgevel gebarsten.
<u>Familiekapel van Caloen (of zijkapel N-zijbeuk)</u> → Verankerd baksteenmetselwerk van rode baksteen, en dit in een staand metselverband. → Leien zadeldak, onderbroken door leien zadeldakvormige luifel boven calvariekruis. → O-topgevel met kalkzandstenen schouderstukken. → O-gevel: doorbroken door een tweeledig venster (met gotisch maaswerk) onder gedrukte spitsboog en met kalkzandstenen afzaat. → N-gevel: aan blinde gevel opgehangen gepolychromeerde calvarie met houten wimberg met neogotische driepasboog en op twee kalkzandstenen sokkels, verankerd in de gevel, geplaatste beelden. → Vóór calvarie aan N-gevel: blauwhardstenen toegangspad met houten kniel- of bidbankje en smeedijzeren armlantaarn. → W-topgevel: met schouderstukken en bekroond door (momenteel gebroken) kalkzandstenen kruis. → W-gevel: doorbroken door een tweeledig venster (met gotisch maaswerk) onder gedrukte spitsboog en met kalkzandstenen afzaat, en onder de afzaat van het kerkraam door een houten buitendeur. → Vóór W-gevel: bakstenen voetpad parallel met gevel. → Vóór W-gevel: ruitvormige grafsteen van de familie van Caloen (zie verder). → NO- hoek en NW-hoek geaccentueerd door overhoeks geplaatste en verjongende steunberen.	Daken afgewerkt met asbestcement leien. Gepolychromeerde terracottabeelden alsook het kruis staan schraal in de verf. Gebroken kruis als bekroning W-topgevel. Houten bidbank voor de calvarie op diverse plaatsen rot. Schraal verfwerk.

3.1.1.2.3. De kerk (schip: midden- en zijbeuken)

Afbeeldingen

De W-zijgevel van de N-zijbeuk (© M in O).

De N-gevel van de N-zijbeuk (© M in O).

De W-zijgevel van de Z-zijbeuk (© M in O).

De Z-gevel van de Z-zijbeuk (© M in O).

Beschrijving erfgoedelementen	Diagnose
<u>Algemeen</u> Twee zijbeuken van drie traveeën flankeren de hogere middenbeuk.	
<u>N-zijbeuk: algemeen</u> → Zijbeuk van drie traveeën. → Baksteenmetselwerk van rode baksteen, en dit in een staand metselverband. → Leien zadeldak met dakkapel (onder leien zadeldakje).	
<u>N-zijbeuk: W-gevel</u> → Topgevel met vlechtingen en schouderstukken, bekroond door kalkzandstenen kruis. → In geveltop verzonken kalkzandstenen rozetvenster met vierlobbig gotisch maaswerk. → Aangebouwde doopkapel.	
<u>N-zijbeuk: N-gevel</u> → Gevel doorbroken door drie drieledige vensters (met gotisch maaswerk) onder gedrukte spitsboog en met kalkzandstenen afzaat. → Op afzaat aansluitende fijne kalkzandstenen cordonlijst van NO-steunbeer naar NW-steunbeer. → Op plintheogte versnijding in metselwerk, gemarkeerd door een kalkzandstenen cordonlijst. → Parallel aangebouwde familiekapel van Caloen. → Vijf in de gevel ingemetselde grafplaten (van respectievelijk P. De Potter († 1824), Maria Catharina Coleta Maroux († 1833), kanunnik Ludovicus Emmanuel van Outryve († 1706), Leo van Ockerhout († 1919) x Zoë van de Woestijne († 1908), en Joannes Baptiste Josephus van Ockerhout († 1822). → In gevel ingemetselde kalkstenen nis met kruisje.	Marmeren grafplaat gebarsten en licht uitgebukt.
<u>N-zijbeuk: O-gevel</u>	

→ Topgevel met vlechtingen en schouderstukken, bekroond door kalkzandstenen kruis. → Aangebouwd N-zijkoor.	
<u>N-zijbeuk: steunberen</u> → NO- einde zijbeuk en NW-einde zijbeuk geaccentueerd door verjongende steunberen met leien afzaten. Op NW-einde zijbeuk overhoeks geplaatst. → Beide steunberen onderaan (eerste geleding) voorzien van een zeer uitgesproken geblokte kalkzandstenen accentuering.	
<u>Z-zijbeuk: algemeen</u> → Zijbeuk van drie traveeën. → Baksteenmetselwerk van rode baksteen, en dit in een staand metselverband. → Leien zadeldak met dakkapel (onder leien zadeldakje).	Enkele leien uitgezakt.
<u>Z-zijbeuk: W-gevel</u> → Topgevel met schouderstukken en bekroond door kalkzandstenen kruis. → In geveltop verzonken kalkzandstenen rozetvenster met vierlobbig gotisch maaswerk. → Aangebouwde familiekapel de Schietere.	
<u>Z-zijbeuk: Z-gevel</u> → Gevel doorbroken door drie drieledige venster (met gotisch maaswerk) onder gedrukte spitsboog en met kalkzandstenen afzaat. → Op afzaat aansluitende fijne kalkzandstenen cordonlijst van ZO-steunbeer naar ZW-steunbeer. → Op plintheogte versnijding in metselwerk, gemarkeerd door een kalkzandstenen cordonlijst. → Onder meest westelijk kerkraam (of 1ste travee) dichtgemetselde tudorboogvormige uitvaartdeuropening onder kalkstenen druiplijst met gestrekte uiteinden. → Tussen 2de en 3de travee in gevel ingemetselde grafplaat van het echtpaar François Joannes van Hamme († 1820) en Marie Henriette Fournisseur († 1810).	

→ Ter hoogte van 3 ^{de} travee parallel aangebouwde sacristie.	
<u>Z-zijbeuk: O-gevel</u> → Topgevel met schouderstukken en bekroond door kalkzandstenen kruis. → Aangebouwd Z-zijkoor.	
<u>Z-zijbeuk: steunberen</u> → ZO- einde zijbeuk en ZW-einde zijbeuk geaccentueerd door verjongende steunberen met leien afzaten. Op ZW-einde zijbeuk overhoeks geplaatst. → Beide steunberen onderaan (eerste geleding) voorzien van een zeer uitgesproken geblokte kalkzandstenen accentuering.	
<u>Middenbeuk: algemeen</u> → Baksteenmetselwerk. → Leien zadeldak met dakkapel (onder leien zadeldakje).	Enkele leien uitgezakt.
<u>Middenbeuk: O-gevel</u> → O-topgevel met schouderstukken en bekroond door kalkzandstenen kruis. → Aangebouwd hoofdkoor.	
<u>Middenbeuk: W-gevel</u> → Aangebouwd westertoren.	

3.1.1.2.4. De kerk (hoog- en zijkoren)

Afbeelding

Het N-zijkoor (© M in O).

Het hoofdkoor (© M in O).

Het Z-zijkoor (© M in O).

Beschrijving erfgoedelementen	Diagnose
<u>N-zijkoor: algemeen</u> → Zijkoor van twee traveeën en driezijdige koorafsluiting. → Baksteenmetselwerk van rode baksteen, en dit in een staand metselverband. → Leien zadeldak, eindigend op drie schuine dakvlakken boven driezijdige koorafsluiting.	Op de nokken van zijkoor her en der wat voegmortel weggevallen.

<u>N-zijkoor: N-gevel</u> → Gevel doorbroken door twee drieledige venster (met gotisch maaswerk) onder gedrukte spitsboog en met kalkzandstenen afzaat. → Op afzaat aansluitende fijne kalkzandstenen cordonlijst van NO-steunbeer naar NW-steunbeer. → Op plintheogte versnijding in metselwerk, gemarkeerd door een kalkzandstenen cordonlijst. → Vier in gevel ingemetselde grafplaten van Judocus Lippens († 1794), het echtpaar Philippus De Knock († 1776) en Anna Marian Jonckheere († 1791), het echtpaar Pieter Beuselinck († 1615) en Petronella Dedeyne († 1609), het echtpaar Joannes Strubbe († 1705) en Brigitta Jonckheere, en het echtpaar Petrus De Knock († 1788) en Martina Standaerd († ?). → Op hoek van N-gevel met O-koorafsluiting overhoekse verjongende steunbeer met leien afzaten. Onderaan (eerste geleding) voorzien van een zeer uitgesproken geblokte kalkzandstenen accentuering.	
<u>N-zijkoor: koorafsluiting</u> → Driezijdige koorafsluiting met in centraal vlak een drieledig venster (met gotisch maaswerk) onder gedrukte spitsboog en met kalkzandstenen afzaat, geflankeerd door een tweeledig en een drieledig venster (met gotisch maaswerk) onder gedrukte spitsboog en met kalkzandstenen afzaat. → Op afzaat aansluitende fijne kalkzandstenen cordonlijst van NO-steunbeer naar NW-steunbeer. → Op plintheogte versnijding in metselwerk, gemarkeerd door een kalkzandstenen cordonlijst.	
<u>Hoofdkoor: algemeen</u> → Even diep als zijkoren. → Driezijdige koorafsluiting. → Baksteenmetselwerk van rode baksteen, en dit in een staand metselverband. → Leien zadeldak met dakkapel (onder leien zadeldakje), eindigend drie schuine dakvlakken boven driezijdige koorafsluiting.	Op de nokken van koor her en der wat voegmortel weggevallen.
<u>Hoofdkoor: koorafsluiting</u>	

→ Driezijdige koorafsluiting met in de drie gevelvlakken een drieledig venster (met gotisch maaswerk) onder gedrukte spitsboog en met kalkzandstenen afzaat. → Op afzaat aansluitende fijne kalkzandstenen cordonlijst die deels doorloopt op de NO- en de ZO-steunbeer. → Op plintheogte versnijding in metselwerk, gemarkeerd door een kalkzandstenen cordonlijst. → Twee overhoekse verjongende steunberen met leien afzaten. Onderaan (eerste geleding) voorzien van een geblokte kalkzandstenen accentuering. → In centraal of O-gevelvlak ingemetselde grafplaten van Anne de Schietere († 1611) en van Thomas Ludovicus de Schietere (†1825) x Anna-Theresia Stochove (†1847).	
<u>Z-zijkoor: algemeen</u> → Zijkoor van twee traveeën en driezijdige koorafsluiting. → Baksteenmetselwerk van rode baksteen, en dit in een staand metselverband. → Leien zadeldak, eindigend drie schuine dakvlakken boven driezijdige koorafsluiting.	Op de nokken van zijkoor her en der wat voegmortel weggevallen.
<u>Z-zijkoor: Z-gevel</u> → Gevel doorbroken door twee drieledige venster (met gotisch maaswerk) onder gedrukte spitsboog en met kalkzandstenen afzaat. → Op afzaat aansluitende fijne kalkzandstenen cordonlijst van NO-steunbeer naar NW-steunbeer. → Op plintheogte versnijding in metselwerk, gemarkeerd door een kalkzandstenen cordonlijst. → Op hoek van Z-gevel met O-koorafsluiting overhoekse verjongende steunbeer met leien afzaten. → Tegen Z-gevel aangebouwde sacristie.	
<u>Z-zijkoor: koorafsluiting</u> → Driezijdige koorafsluiting met in centraal vlak een drieledig venster (met gotisch maaswerk) onder gedrukte spitsboog en met kalkzandstenen afzaat, geflankeerd door een drieledig en een tweeledig venster (met gotisch maaswerk) onder gedrukte spitsboog en met kalkzandstenen afzaat.	

- Op afzaat aansluitende fijne kalkzandstenen cordonlijst van NO-steunbeer naar NW-steunbeer.
- Op plintheogte versnijding in metselwerk, gemarkeerd door een kalkzandstenen cordonlijst.

3.1.1.2.5. De sacristie

Afbeeldingen

De W-topgevel van de sacristie (© M in O).

De Z-gevel van de sacristie (© M in O).

De O-topgevel van de sacristie (© M in O)

Beschrijving erfgoedelementen

Diagnose

Sacristie: algemeen

- Sacristie van vijf traveeën, parallel aangebouwd aan Z-zijkoor en deels ook de Z-zijbeuk.
- Baksteenmetselwerk van rode en felrode baksteen, en dit in een staand metselverband.

→ Leien zadeldak.	
<u>Sacristie: W-gevel</u> → Blinde topgevel (zonder schouderstukken) → Op plintheogte versnijding in metselwerk, gemarkeerd door een kalkzandstenen cordonlijst.	
<u>Sacristie: Z-gevel</u> → Gevel doorbroken door vijf segmentboogvormige vensters met kalkzandstenen latei en dorpel. → Op plintheogte versnijding in metselwerk, gemarkeerd door een kalkzandstenen cordonlijst. → Vóór Z-gevel: grafsteen van de familie Coppieters-Kervyn (zie verder).	
<u>Sacristie: O-gevel</u> → Topgevel met kalkzandstenen schouderstukken en bekroond door uit gevelvlak verspringende schoorsteen op kleine kalkzandstenen consoles. → Topgevel doorbroken door korfboogvormige deuopening (met houten deur) met hardstenen dorpel. → Op plintheogte versnijding in metselwerk, gemarkeerd door een kalkzandstenen cordonlijst. Op ZO-hoek overhoekse verjongende steunbeer met kalkzandstenen afzaten.	Onderaan de schoorsteen een loden loket losgekomen en enkele voegstukken weggevallen.

3.1.1.2.6. Grafstenen op het voormalige kerkhof

Beschrijving erfgoedelementen	Diagnose
-------------------------------	----------

	<u>Vóór de kerkdeur (zie plan, nr. 1)</u> → Links: sepulture Pieter Gailliaert, hoofdman (18de eeuw)¹³⁹. !!! Erfgoedwaarde in het bijzonder van historische aard¹⁴⁰. → Rechts: sepulture Jan Lekens, herbergier en – kaderend in de aanleg van de laat 18de-eeuwse steenweg - bareelhouder van ‘Heidelberg’ (1763-1793)¹⁴¹. !!! Erfgoedwaarde in het bijzonder van historische aard¹⁴². → Grote hardstenen platen maken samen met bovenstaande grafstenen het pad vóór het kerkportaal uit. Deze platen hebben de grootte van grafstenen en betreffen bijgevolg wellicht omgedraaide grafplaten.	Diverse barsten in de arduinen grafstenen.
	<u>Voorzijde kerk, rechts van ingang (zie plan, nr. 2 op plan)</u> → Vrije grafkelder van de familie van Hamme de Stampaertshoucke – de Croeser de Berges (voormalige bewoners van het kasteel ter Mote). !!! Erfgoedwaarde in het bijzonder van historische aard¹⁴³.	

¹³⁹ Voor meer informatie over deze afgestorvene zie Somers m.m.v. Braet 2003: 19.

¹⁴⁰ Zie in dit verband hoofdstuk 4.

¹⁴¹ Voor meer informatie over deze afgestorvene zie Somers m.m.v. Braet 2003: 19.

¹⁴² Zie in dit verband hoofdstuk 4.

¹⁴³ Zie in dit verband hoofdstuk 4.

	<u>Rechter zijbeuk</u> (zie plan, nr. 3) → Vrije grafkelder van de familie van Hamme-de Schietere (voormalige bewoners van het kasteel ter Mote). !!! Erfgoedwaarde in het bijzonder van historische aard¹⁴⁴.	
	<u>Zuidzijde van de sacristie</u> → Grafsteen van de familie Coppieters-Kervyn. !!! Erfgoedwaarde in het bijzonder van historische aard¹⁴⁵.	

¹⁴⁴ Zie in dit verband hoofdstuk 4.

¹⁴⁵ Zie in dit verband hoofdstuk 4.

		<u>Ten noorden van het koor</u> (zie plan, nr. 6 (a+b+c+d)) → Graf familie Kervyn de Marcke ten Driessche (a) !!! Erfgoedwaarde in het bijzonder van historische aard¹⁴⁶. → Graf familie L. Verhaeghe-Naessens (b) !!! Erfgoedwaarde in het bijzonder van historische aard¹⁴⁷. → Graf douairière de Schietere de Lophem, geboren Irma Vermeersch (c) !!! Erfgoedwaarde in het bijzonder van historische aard¹⁴⁸. → Graf generaal Ferd. de Schietere de Lophem en familie (d). !!! Erfgoedwaarde in het bijzonder van historische aard¹⁴⁹.	
			

¹⁴⁶ Zie in dit verband hoofdstuk 4.

¹⁴⁷ Zie in dit verband hoofdstuk 4.

¹⁴⁸ Zie in dit verband hoofdstuk 4.

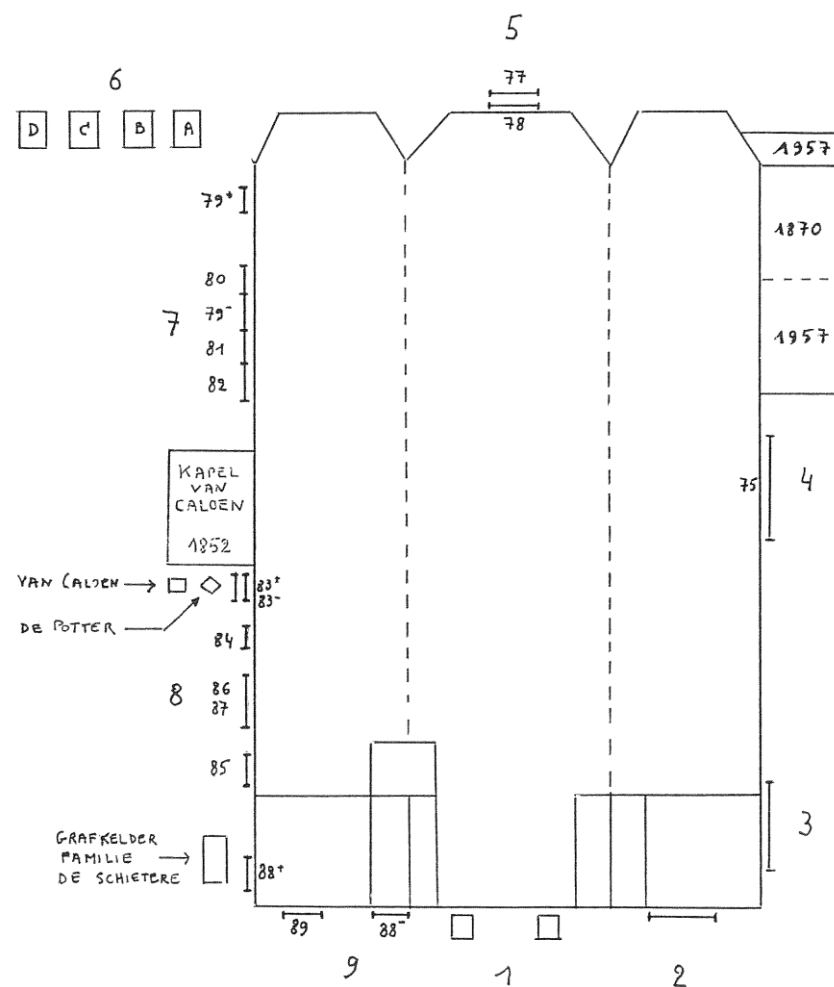
¹⁴⁹ Zie in dit verband hoofdstuk 4.

		<u>Ten westen vóór de kapel van Caloen</u> → Vrije grafkelder van de familie van Caloen. !!! Erfgoedwaarde in het bijzonder van historische aard¹⁵⁰. → Vrije grafkelder van de familie de Potter. !!! Erfgoedwaarde in het bijzonder van historische aard¹⁵¹.	Mosvorming
		<u>Ten noorden van de doopkapel</u> → Vrije grafkelder van de familie de Schietere. !!! Erfgoedwaarde in het bijzonder van historische aard¹⁵².	

¹⁵⁰ Zie in dit verband hoofdstuk 4.

¹⁵¹ Zie in dit verband hoofdstuk 4.

¹⁵² Zie in dit verband hoofdstuk 4.

Situeringssplannetje van de grafstenen aan de buitenzijde van de Sint-Martinuskerk en op het voormalige kerkhof (Somers m.m.v. Braet 2003).

3.1.1.2.7. Het archeologisch bodemarchief

Aan de huidige parochiekerk, zoals die vooral in de 19de eeuw vorm kreeg, gaan oudere bouwfasen en kleinere kerkgebouwen vooraf die ongetwijfeld tot op vandaag sporen hebben nagelaten van zowel de toenmalige bouwactiviteiten als van het gegeven dat zowel in als buiten de kerk werd begraven. Het aanwezig bodemarchief vormt dan ook een zeer belangrijk erfgoedelement dat in de zorg voor de kerk als onroerend erfgoed dient meegenomen worden.

3.1.2. Interieur

3.1.2.1. De westertoren met traptoren

Afbeelding

(© M in O)

(© M in O)

(© M in O)

(© M in O)

Beschrijving erfgoedelementen	Diagnose
<u>Algemeen</u> → Drie verdiepingen tellende westertoren.	
<u>Muren</u> → De muren van de benedenverdieping zijn witgepleisterd. → De muren van de bovenverdiepingen zijn witgepleisterd. → GV/Z-muur: doorbroken door twee deuren naar respectievelijk berging en traptoren. → GV/muur: doorbroken door deur naar traptoren. → V1/ O-muur: spoor van dichtgemetselde deur (die destijds uitgaf in het schip).	
<u>Deuren</u> → Twee zware houten deuren met zwart geschilderd hang- en sluitwerk, respectievelijk naar berging aan de Z-zijde en naar de traptoren aan de N-zijde.	
<u>Portaalvloer</u> → Zwartmarmeren vloertegels.	
<u>Gewelf</u> → Roodbakstenen kruisribgewelf met rond mangat.	
<u>Wijwatervaten</u> → Twee zwartmarmeren wijwatervaten.	
<u>Trappen</u>	

→ Een natuurstenen open spiltrap in de traptoren aan de NO-zijde van de W-toren ontsluit de eerste verdieping, van waaruit houten steektrappen de bovenliggende niveaus toegankelijk maken.	
<u>Zoldervloeren</u> → V1: plankenvloer → V2: houten plankenvloer (klokkenzolder) → Tussen V1 en V2: houten trappenhuis met tussenniveau dat met kleine steektrap toegang geeft naar zolder boven kerkschip en zijbeuken. → Van de balkenvloer van V2 draagt één van de zware vloerbalken de inscriptie 'GEMAECKT DOOR DE PROCHIE ENDE KERCKE A° 1761'	
<u>Klokken</u> In de toren hangen op de bovenste verdieping in metalen klokkenstoel drie klokken, waarvan één uit de 17de eeuw en twee uit 1954 (ingevolge oorlogsschade opgelopen tijdens WO II). Het luiden gebeurt elektrisch-gesynchroniseerd. <u>Kleine klok</u>¹⁵³ Gegoten in 1954 door Van Habost (Nederland) en geleverd door de Kortrijkse firma Marvana. Gewicht: 480 kg. - Diameter: 90 cm. - Toon: la-kruis. <u>Middenklok</u>¹⁵⁴ Zogenaamde Mariaklok Gegoten in 1640 door Joachim Blampain. Kostprijs: 138 lb., door de parochianen bekostigd. Zowel de Franse (1799) als de Duitse bezetters (1943) uit de toren gehaald, maar desondanks bewaard gebleven. Gewicht: 640 kg. - Diameter: 96 cm. - Toon: sol-kruis.	

¹⁵³ Labeeuw e.a. 1972: 8.

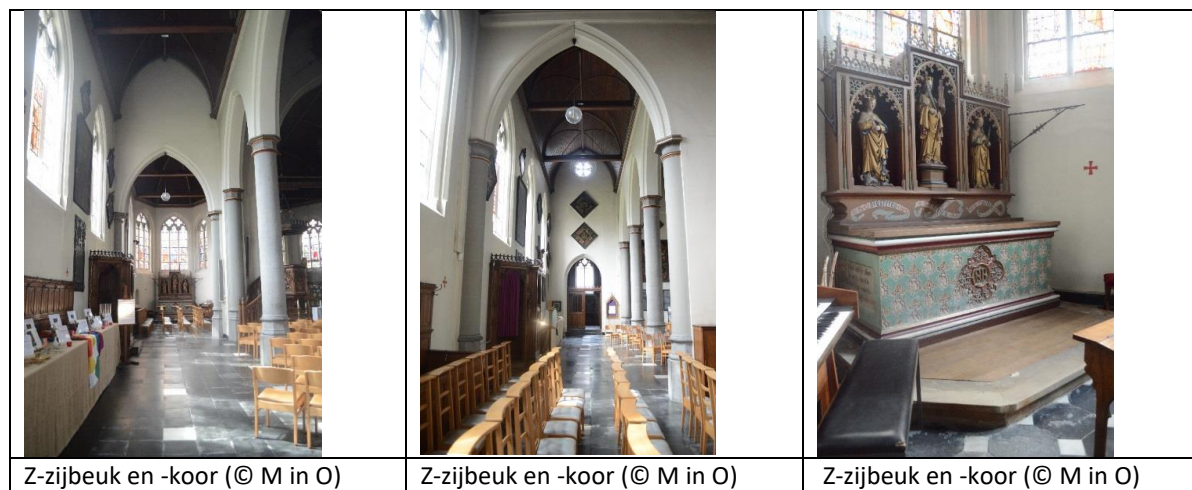
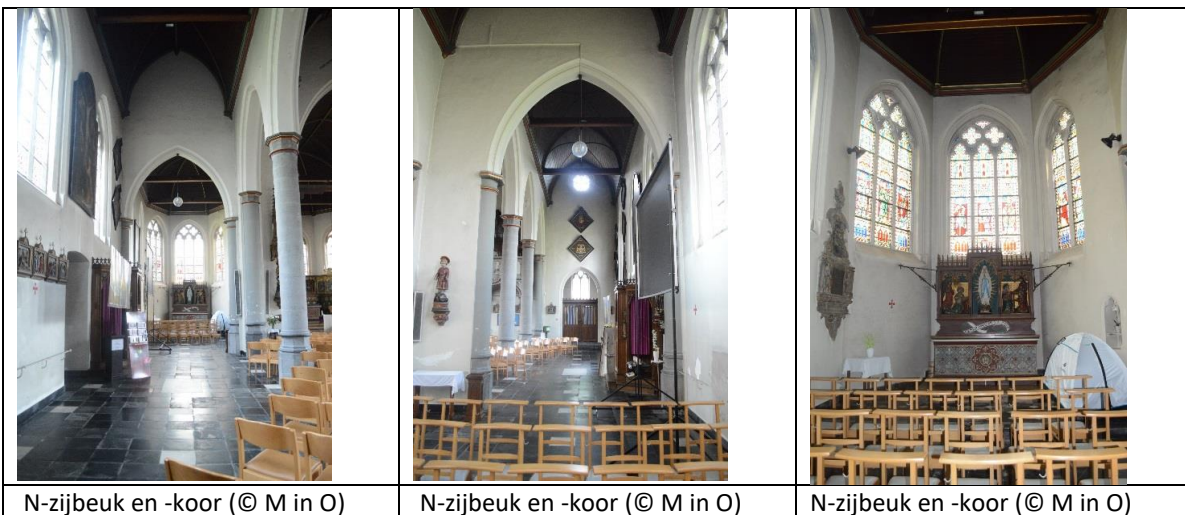
¹⁵⁴ Labeeuw e.a. 1972: 8.

<u>Grote klok</u>¹⁵⁵ Gegoten in 1954 door Van Habost (Nederland) en geleverd door de Kortrijkse firma Marvana. Gewicht: 970 kg. - Diameter: 115 cm. - Toon: fa-kruis	
<u>Portaal met voorportaal</u> → Houten voorportaal met enkele en dubbele paneeldeuren met zwartgeschilderde hang- en sluitwerk. → Houten plafond met op rechtstaande wand richting schip banderol: '<i>Geloofd zij Jezus Christus. Amen</i>'. N.B. Ter hoogte van middenbeuk recente afscheiding van het portaal met vaste en draaiende glazen panelen (zonder erfgoedwaarde).	
<u>Blaasbalg</u> → Oude blaasbalk, horende bij het orgel. Momenteel ter bewaring opgesteld op bijzolder.	

3.1.2.2. De kerk (middenbeuk, zijbeuken, hoofd- en zijkoren en zijkapellen)

Afbeelding

¹⁵⁵ Labeeuw e.a. 1972: 8.

		 Op muurvlak geschilderd tafereel (© M in O). 	
Middenbeuk en -koor [© M in O].	Middenbeuk en -koor [© M in O].	Hoogkoor (© M in O).	Marmeren vloer met straalsgewijs, naar de doopvont gericht motief (© W. Oosterlynck).

Beschrijving erfgoedelementen		Diagnose
Plattegrond	Behalve een westtoren ontvouwt de parochiekerk Sint-Martinus als plattegrond een driebeukig schip, twee zijkoren en een hoofdkoor met telkens een driezijdige sluiting. Aanbouw van twee zijkapellen tegen de toren en één tegen de N-zijbeuk. Tegen Z-zijkoor aanleunende sacristie.	
Scheibogen + zuilen	Spitsboogvormige scheibogenarcade steunend op ronde, blauwhardstenen zuilen op achthoekige sokkel en voorzien van eenvoudige kapitelen. Zuilen grijze beschildering op onderliggende pleisterlaag.	Verf afgebladderd ter hoogte van scheibogen in schip.
	Muurschildering op boogvlak tussen middenbeuk en hoofdkoor.	

Gewelven	<u>Kerk</u> : houten spitstongewelven met neogotische beschildering, in het bijzonder op het gewelf van het hoofdkoor ter hoogte van de ribben sierbeschildering: eucharistische symbolen en attributen van Sint-Maarten ¹⁵⁶ .	
	<u>Familiekapel van Caloen</u> : gepolychromeerd houten gewelf.	
Muurafwerking	(Heden) Bep leisterd en geschilderd in gebroken wit. In hoofdkoor 19 ^{de} -eeuwse sjabloonbeschildering met Latijnse tekstbanderol.	▪ Her en der loszittend pleisterwerk, o.m. door opstijgende vochtprobleem. ▪ Losgekomen pleisterwerk bij deur doopkapel.
	In muren ingewerkte neogotische kaarsennissen (o.m. in doopkapel, kapel van Caloen en hoogkoor).	
	Aan de N- en Z-muur van respectievelijk de N- en de Z-zijbeuk en N- en Z-zijkoren bevestigde metalen handgreep. Aan beide zijden onderbroken waar de zitbanken van de dismeesters en de koorbanken staan en/of stonden.	
Deuren	Neogotische houten paneeldeuren met spijlen opengewerkt bovendeel, ter afsluiting van respectievelijk de familiekapel de Schietere en de doopkapel (voormalige familiekapel van Tieghem). Hang- en sluitwerk in deur en deurlijst ingewerkt.	
	In muur verzonken neogotische houten paneeldeuren met dito ijzeren spijlen opengewerkt bovendeel ter afsluiting van respectievelijk de familiekapel van Caloen. Hang- en sluitwerk in smeedijzer.	
Vloeren	<u>Middenbeuk, zijbeuken en koren</u>	

¹⁵⁶ Denys, Dehullu & Somers m.m.v. Meulemeester 1996: 21.

	Zwartmarmeren vloer (Bassècle-tegels), in het koor afgewisseld met witte marmer en in de middenbeuk met twee stermtieven. <u>Familiekapel de Schietere</u> Cementvloer van witte, zwarte en met een geel motief versierde rode tegels. <u>Doopkapel</u> Marmeren vloer met straalsgewijs, naar de doopvont gericht motief en het inschrift '<i>Curis P.J. Gossaert, Pastor</i>'. <u>Familiekapel van Caloen</u> Vloer in roodgeel volksaardewerk met per vier tegels telkens een achtlobbig rozet, ingepast in een cirkel.	In koor diverse afgeschilferde Bassècle-tegels.
Glasramen ¹⁵⁷	<u>Koorafsluiting hoogkoor en zijkoren</u> In het koor negen gebrandschilderde glas-in-loodramen, die samen 25 heiligen voorstellen. In 1873 geleverd door het atelier van J.B. Bethune maar vervaardigd door de Brugse glazenier Samuel Coucke. Stilistisch aansluitend bij het fraai neogotische ensemble (Thans voorzien van buitenbeglazing). ▪ <u>Linker zijkoor</u> Drie glasramen, geschonken door de familie Coppieters en voorstellende: → Glasraam 1: H. Franciscus Xaverius H. Josephus H. Amandus → Glasraam 2:	

¹⁵⁷ Zie ook onuitgegeven nota 'Glasramen' van Willy Oosterlynck op basis van notities van pastoor Labeeuw.

	H. Paulus H. Vincentius a Paulo H. Paus Leo → Glasraam 3: H. Apostel Petrus H. Joannes Evangelist ▪ <u>Middenkoor</u> Drie glasramen, geschonken door baron Charles van Caloen en zijn vrouw gravin Savina de Gourcy-Serainchamps. → Glasraam 1: H. Benedictus H. Carolus Borromeus H. Albertus → Glasraam 2: H. Donatianus (patroon van het bisdom Brugge) H. Martinus (patroon van de parochie) H. Antonius van Padua → Glasraam 3: H. Teresia H. Savina H. Ernestus ▪ <u>Rechter zijkoor</u> Drie glasramen, geschonken door de familie Coppieters. → Glasraam 1: H. Philomena H. Joanna → Glasraam 2: H. Victoria	
--	--	--

	H. Mathildis H. Stefanida → Glasraam 3: H. Juliana H. Godelieve H. Lucia <u>Zuidelijke zijbeuk en -zijkoor</u> Vijf glasramen, in 1972 geschonken door baron Albert-Gerard van Caloen en afkomstig uit de gesloopte kapel van het kasteel Emmaüs¹⁵⁸. Eveneens vervaardigd door de Brugse glazenier Samuel Coucke. In de kerk geplaatst in de zomer van 1972 door de Assebroekse glazenier Greg De Lodder. → Glasraam 1: H. Benedictus → Glasraam 2: St. Jan de Doper → Glasraam 3: Onze-Lieve-Vrouw → Glasraam 4: H. Franciscus → Glasraam 5: H. Anna <u>Noordelijke zijbeuk en -zijkoor</u> Drie glas-in-loodramen, sober versierd met kruisje of vierpassen. Twee glasramen, waarvan het middelste gedeelte is ontworpen en vervaardigd door Joost Caen, voorstellende Sint Franciscus Xaverius en Sint-Antonius van Padua. Geplaatst in 1999. N.B. Daar van twee glasramen het middelste deel door Joost Caen gemaakt zijn en deze glasraamdelen op het ogenblik van de bescherming niet aanwezig waren in de kerk, vallen	
--	--	--

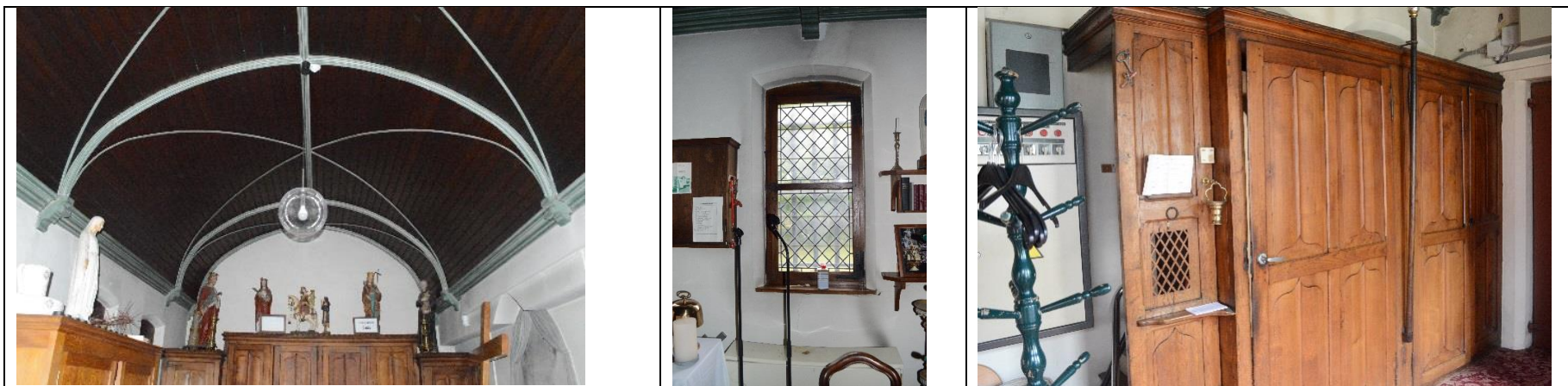
¹⁵⁸ Ofschoon oorspronkelijk niet voor het gebouw vervaardigd, waren deze glasramen wel aanwezig op het ogenblik van de bescherming. Bovendien worden ze in het inhoudelijk dossier vermeld. Bijgevolg vallen ze dan ook onder de bescherming.

	deze middelste delen – onverminderd hun esthetische waarde – niet onder de bescherming¹⁵⁹. <u>Familiekapel van Caloen</u> Twee gebrandschilderde glas-in-loodramen, enerzijds voorstellende O.-L.-Vrouw en St.-Jozef en anderzijds H. Carolus Borromeus en H. Savina. Ontworpen door J.B. Béthune en vervaardigd door Jean-Baptiste Capronnier (1814-1891). (Thans voorzien van buitenbeglazing). <u>Familiekapel de Schietere</u> Eén glas-in-loodraam. (Thans voorzien van buitenbeglazing). <u>Doopkapel</u> Eén glas-in-loodraam. (Thans voorzien van buitenbeglazing). P.S. De muur tussen de Z-zijbeuk en de familiekapel de Schietere vertoont nog spoor van het dichtgemetselde kerkvenster dat vóór de bouw van deze kapel in de W-muur stak.	
Zolders	Het houtwerk van de dakconstructie omvat de spanten, schoren, gordingen, muurplaten en de dakbebording enz.	
	(Zonder erfgoedwaarde) Aantal loopbruggen aangebracht in functie van toegankelijkheid.	Bijkomende loopbruggen aan te brengen.

¹⁵⁹ Mededeling van mevr. Catheline Metdepenninghen, consulente Onroerend Erfgoed.

3.1.2.3. De sacristie

Afbeelding

Beschrijving erfgoedelementen		Diagnose
Vloeren	Vasttapijt op vloer van Boomse keramische tegels ¹⁶⁰ . (N.B. Het vasttapijt heeft geen erfgoedwaarde).	
Muurafwerking	Gepleisterd en witgeschilderd.	Verfwerk op wanden sacristie wat afgebladderd.
Zoldering	Houten segmentvormig tongewelf, geschraagd door geprofileerde segmentbogen op kleine houten consoles en houten profiellijst. Bogen bovenaan onderling verbonden door identiek geprofileerde balk. Tussen segmentvormige bogen diagonalen voorzien.	

¹⁶⁰ G.A.Zedelgem, doos 861.31 Loppem, Werken aan de Sint-Martinuskerk en pastorie (doc. Gemeente 'Loppem, Kerkfabriek St_Martinus. Addendum aan het lastenboek').

Glasramen	Glas-in-lood ('lichtgekleurd kathedraalglas' ¹⁶¹) in segmentboogvormige vensters.	
Deuren	Binnendeur: houten paneeldeur met zwart geschilderd hang- en sluitwerk.	
	Buitendeur: met metalen plaat beslagen houten buitendeur.	
Sas	Tegen de muur van het zuidelijke zijkoor vastgemaakt houten saswand met geïntegreerde biechtstoel voor andersvaliden en twee houten paneeldeuren, één als sasdeur en één ter afscherming van de brandkast.	

3.1.2.4. Interieurelementen 'onroerend door aard'

3.1.2.4.1. Vast meubilair

¹⁶¹ G.A. Zedelgem, doos 861.31 Loppem, Werken aan de Sint-Martinuskerk en -parochie.

Doksaal met orgelkast en orgel	 Doksaal (© M in O).	 Doksaal (© M in O).	 Orgelkastl (© M in O).	 Orgel (© M in O).
	<u>Doksaal</u> Neogotische kalkzandstenen doksaal, geleverd in 1876. Rustend op vier ronde, blauwhardstenen zuilen op achthoekige sokkel en voorzien van eenvoudige kapitelen.			
	<u>Orgel met orgelkast</u> Hooghuysorgel, omstreeks 1870 vervaardigd door de Brugse orgelbouwer Louis-Benoit Hooghuys. Voorzien van één klavier, tien spelen en elf registers. Orgelkast vervaardigd door de Brugse beeldhouwer Charles Lenoir naar een ontwerp van J.B. Bethune.			

Calvariekruis met O-L-Vrouw en Sint-Jan¹⁶²
(ook 'Triomfkruis'
genoemd-.

(© M in O).

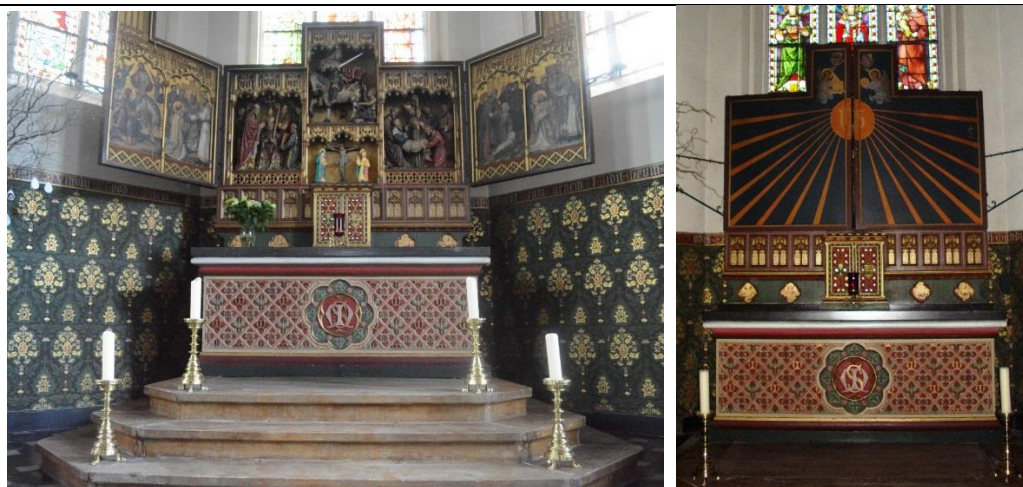
Ter hoogte van overgang middenbeuk en hoofdkoor, bevestigd op overspannende houten balk op natuurstenen consoles.
Triomfkruis uit 1875 met beelden vervaardigd door L. Blanchaert.
Schrijnwerk van de hand van Ch. Picqué uit Loppem¹⁶³.

Op balk aangebrachte tekst '*Adoramus te Christe et Benedicimus tibi quia per Sanctam Crucem tuam redemisti mundum*'.

¹⁶² Labeeuw e.a. 1972: 7.

¹⁶³ Goddeeris 2001: 113.

Hoogaltaar met
retabel¹⁶⁴

Hoogaltaar (© M in O) / (© W. Oosterlynck).

Aan Sint-Martinus toegewijd hoogaltaar (met ruime altaartafel), naar een ontwerp van J.B. Bethune tussen 1870 en 1872 in marmer, witte kalksteen en hout uitgevoerd door de beeldhouwer L. Blanchaert en de schilder L. Hendrix. Nog bewaarde oorspronkelijke polychromie.

Voor de financiering stond baron Charles van Caloen de Gourcy in (vermeld op zijvlak van altaar).

Gepolychromeerd houten tabernakel.

Smeedijzeren zijarmen voor koordoeken.

Inwijding op 30 april 1872.

Voorzien van houten retabel, bestaande uit drie panelen met gesneden gepolychromeerde beelden die het leven van Sint-Martinus voorstellen.

Op de twee luiken die het retabel kunnen toedekken, zijn schilderijen aangebracht die eveneens het leven van Sint-Martinus uitbeelden.

¹⁶⁴ Labeeuw e.a. 1972: 1.

	Boven tabernakel en deel uitmakend van het retabel, een calvarie met drie beeldjes (waarvan de beelden Johannes en Maria-Magdalena niet meer origineel zijn – (oorspronkelijke beelden gestolen) – en geen erfgoedwaarde hebben. Deze beelden vallen bijgevolg niet onder de bescherming. Worden de originele beelden teruggevonden en teruggeplaatst, maken deze wel deel uit van het beschermde cultuurgoed). Op de gesloten zijde van de twee zijluiken beschildering met zon en zonnestralen en met twee engelen als bekroning. !!! Het retabel, dat omwille van de link met het altaar hier besproken wordt, dient beschouwd te worden als een roerend cultuurgoed (zie bijgevolg ook 3.2. Cultuurgoederen).	Twee beeldjes gestolen, waarvan de replica's intussen ook gestolen werden.
--	---	---

N-zijaltaar¹⁶⁵	 Noordaltaar (© M in O)
----------------------------------	--

¹⁶⁵ Labeeuw e.a. 1972: 1.

	Aan O.-L.-Vrouw van Lourdes toegewijd neogotisch zijaltaar in steen met oorspronkelijke polychromie. Werk van de Brugse beeldhouwer Jules Van Nieuwenhuysse naar ontwerp van J.B. Bethune. In 1873 geschonken door Leo van Ockerhout-Van de Woestyne. Smeedijzeren zijarmen voor koordoeken. Neogotisch houten retabel met drie gebeeldhouwde taferelen: links de boodschap, in het midden O.-L.-Vrouw van Lourdes en rechts de H. Familie. Gepolychromeerd beeldhouwwerk. Banderol: <i>'Ik ben de Onbevleete Ontvangenis'</i>. !!! Het retabel, dat omwille van de link met het altaar hier besproken wordt, dient beschouwd te worden als een roerend cultuurgoed. Dit geldt eveneens voor het beeld O.-L.-Vrouw van Lourdes (zie bijgevolg ook 3.2. Cultuurgoederen).	
--	---	--

Z-zijaltaar ¹⁶⁶	 Zuidaltaar (© M in O)	
----------------------------	---	--

¹⁶⁶ Labeeuw e.a. 1972: 1.

	Aan Sinte-Barbara toegewijd neogotisch zijaltaar in steen met oorspronkelijke polychromie. Werk van de Brugse beeldhouwer Jules Van Nieuwenhuysse. In 1873 geschonken door Theresa van Caloen, weduwe van J.B. van Ockerhout (vermeld in zijvlak van altaar). Neogotische retabel met drie beelden: H. Barbara in het midden, H. Margaretha links en H. Apollonia rechts (bij naam vermeld in banderollen). Smeedijzeren zijarmen voor koordoeken. !!! Het retabel, dat omwille van de link met het altaar hier besproken wordt, dient beschouwd te worden als een roerend cultuurgood (zie bijgevolg ook 3.2. Cultuurgoeieren).	
Altaar in kapel van Caloen ¹⁶⁷	 Altaar in kapel van Caloen (© M in O) Witstenen altaar met arduinen blad en (vermoedelijk) originele polychromie, van ca. 1870. Ontworpen door J.B. Béthune en vervaardigd door Karel-Hendrik Geerts (1807-1855).	

¹⁶⁷ Labeeuw e.a. 1972: 1.

	Drie beelden in reliëf: God de Vader in het midden met links en rechts aanbeddende engelen.	
Koorgestoelte	 Koorgestoelte (© M in O) Koorgestoelte (© M in O)	
	Twee gotische banken met elk drie plaatsen en rugleuning. In 1877 vervaardigd door de Brugse houtsnijder Charles Lenoir naar een ontwerp van J.B. Bethune. P.S. Opening tussen koorbanken en zuilen vroeger met neogotisch deurtje afgesloten (sporen van hangwerk bewaard). In relatie met de (verdwenen) communiebank aan de voorzijde van het hoogkoor was dit koor destijds volledig afgesloten. Ooit stonden beiden koorbanken in de zijbeuken (waar de ijzeren handgreep die op de muur van de zijkoren is bevestigd, telkens onderbroken is). Bij de laatste restauratie werden de koorbanken opnieuw op hun oorspronkelijke plaats gezet.	

Biechtstoelen¹⁶⁸

Biechtstoel N-beuk (© M in O).

Biechtstoel Z-beuk(© M in O).

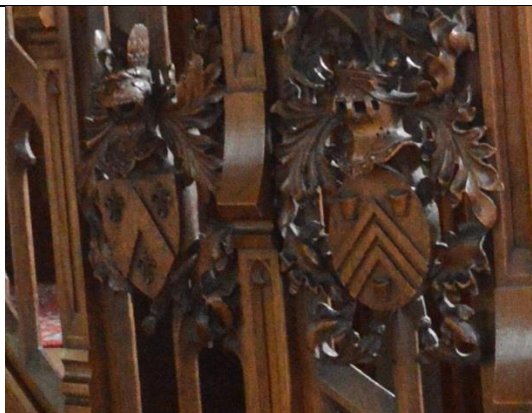
Twee biechtstoelen in gotische stijl.
In 1877 vervaardigd door de Brugse houtsnijder Charles Lenoir naar een ontwerp van J.B. Bethune.
Beiden versierd met twee beeldjes, namelijk enerzijds de H.H. Augustinus en Margaretha van Cortona en anderzijds Sint-Petrus (met sleutel) en de H. Maria-Magdalena (met de zalfpot).

¹⁶⁸ Labeeuw e.a. 1972: 6.

Predikstoel¹⁶⁹

Predikstoel (© M in O).

Wapens van de schenkers. Detail predikstoel (© M in O).

Eiken predikstoel in gotische stijl.

Geschonken door jonkheer en mevrouw André van Hamme de Stampaertshoecke-de Croeser de Berghes (van het kasteel La Motte) (zie in preekstoel ingewerkte wapenschilden).

In 1874 vervaardigd door de Brugse houtsnijder Charles Lenoir naar een ontwerp van J.B. Bethune. De reliëfs van de preekstoel werden in 1873 uitgevoerd door de Brugse beeldhouwer Jules Van Nieuwenhuysse.

¹⁶⁹ Labeeuw e.a. 1972: 6.

Zitbanken voor kerk- en dismeesters¹⁷⁰

Zitbanken (© W. Oosterlynck).

Zitbanken (© M in O).

In zuidbeuk: houten zitbanken voor kerk- en dismeesters.

P.S. De zitbank nabij de sacristie en het zuidelijke zijkoor stond destijds in de N-zijbeuk (waar de ijzeren handgreep die op de muur van deze zijbeuk is bevestigd, onderbroken is).

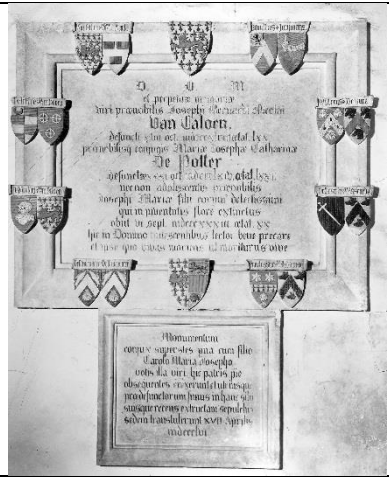
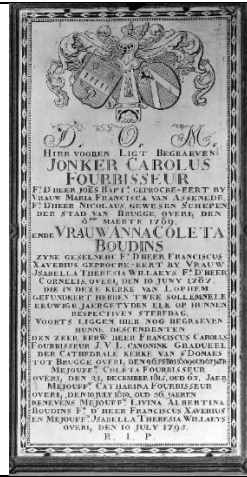
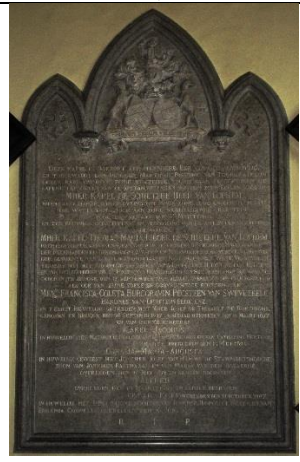
¹⁷⁰ Labeeuw e.a. 1972: 7.

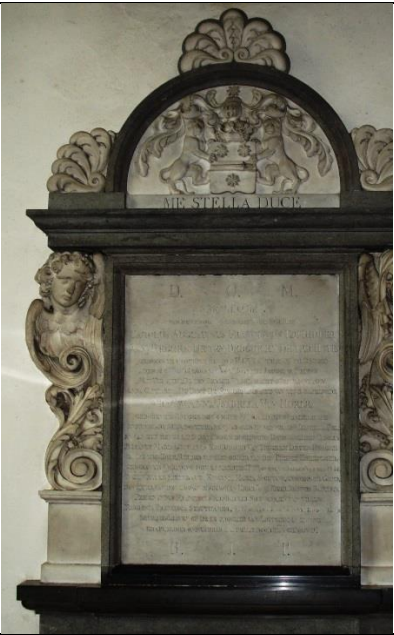
Wandkasten sacristie	 Wandkast (© M in O). Twee houten wandkasten (met paneeldeuren), vastgehecht aan respectievelijk de W- en de O-gevel. Stilistisch aansluitend op de voor de neogotische stijl typische neogotische paneeldeuren in de sacristie, het portaal en de kapel van Caloen. Maken deel uit van het neogotisch totaalkunstwerk.	 Wandkast (© M in O).
Brandkast sacristie	 Brandkast (© M in O).	

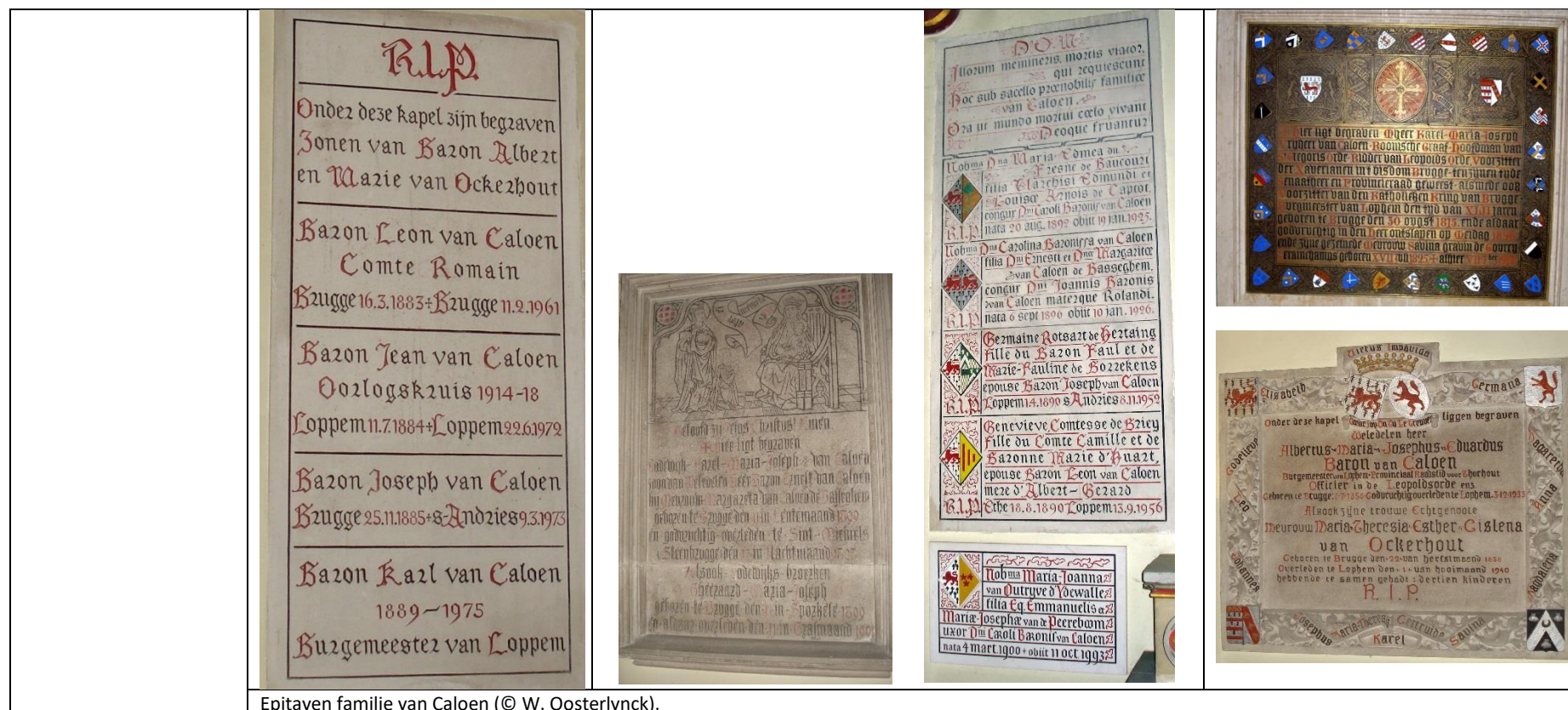
	Metalen tweeledige brandkast, gedateerd 'ANNO 1839' met banderol: 'LAUDETUR JESUS CHRISTIUS AMEN'.	
Bidbanken	 Bidbanken (© M in O). Twee bidbanken uit 1857 in de familiekapel van Caloen¹⁷¹, vastgemaakt aan de muur. Met rugpanelen die stilistisch aansluiten op de voor de neogotische stijl typische neogotische paneeldeuren in de sacristie, het portaal en de kapel van Caloen. Maken deel uit van het neogotisch totaalkunstwerk.	

¹⁷¹ Van Clevén 2001: 155.

Trekbel		Trekbel (© M in O).	
	Trekbel in neogotisch stijl, vastgemaakt aan zuidmuur Z-zijbeuk nabij toegang sacristie.		
Epitaven en herinneringsbord			
	Epitaaf Carolus de Schietere, ca. 1771 (© K.I.K., cliché 145240).	Epitaaf de Schietere-Roisin, ca. 1739/1748 (© K.I.K., cliché 145237).	Epitaaf de Schietere-Anchemant, ca. 1771 (© K.I.K., cliché B144359).

	Epitaaf van Caloen-de Potter, ca. 1844 (© K.I.K., cliché B059592).		Epitaaf van Heurne, ca. 1824 (© K.I.K., cliché B059593).		Epitaaf Fourbisseur, ca. 1787 (© K.I.K., cliché B145232).
	Epitaaf Nicolas & Isabella Anchemant-Spronck, ca. 1626(© K.I.K., cliché B059591).		Epitaaf Laurent & Virginie de Schietere-Pecsteen (© W. Oosterlynck).		Epitaaf Karel & Francisca de Schietere-Pecsteen van Swevezele (© W. Oosterlynck).

	 Epitaaf van Carolus & Eugenie van Tieghem de ten Berghe de ter Hoye-Soenens (© W. Oosterlynck).	 Epitaaf van Antonia van Huerne, 1824 (© W. Oosterlynck).		 Epitaaf van Andreas J.B. x Coleta Th. M. van Hamme de Stampaertshoucke-de Croeser de Berges (© W. Oosterlynck).
--	--	--	--	--

Epitaven familie van Caloen (© W. Oosterlynck).

Epitaaf van van Jacques P.A. van Ockerhout de ter Zaele (© M in O).
Met daaronder grafplaat van Theresia Marie Triest Triest (© M in O).

Arduinen herinneringsbord ter ere van de pastoors van de Sint-Martinusparochie in Loppem (© M in O).

	<u>N-zijbeuk en -zijkoor</u> → Grafmonument van Nicolaus Anchemant x Isabelle Spronck, ca. 1626¹⁷². Vernieuwd in 1787¹⁷³, bij overbrenging uit de kerk van de karthuiszusters van Brugge door toedoen van Anna Anchemant, echtgenote van Thomas de Schietere¹⁷⁴. → Epitaaf van Charles van Tieghem de ten Berghe de ter Hoye x Eugenie Soenens¹⁷⁵. Vroeggotisch, 1844. <u>Middenbeuk</u> → Ingelijst arduinen herinneringsbord ter ere van de pastoors van de Sint-Martinusparochie in Loppem. <u>Z-zijbeuk en zijkoor</u> → Epitaaf van Carolus Fourbisseur x Anna Boudins, ca. 1787. Marmeren grafsteen¹⁷⁶. → Epitaaf van Antonia van Huerne, 1824. Marmeren grafsteen¹⁷⁷. → Epitaaf van Andreas J.B. x Coleta Th. M. van Hamme de Stampaertshoucke-de Croeser de Berges. Donkere marmeren steen¹⁷⁸. → Epitaaf van Thomas de Schietere x Maria Anchemant (ca. 1771)¹⁷⁹. <u>Doopkapel</u>	
--	---	--

¹⁷² Eeckeman 1984, 4: 165-166.

¹⁷³ Denys, Dehullu & Somers m.m.v. Meulemeester 1996: 21; Lips 1996: 72. Volgens het K.I.K. (S.n. 1965: 400) gebeurde dit in 1767.

¹⁷⁴ Denys, Dehullu & Somers m.m.v. Meulemeester 1996: 21.

¹⁷⁵ Eeckeman 1984, 4: 167-168.

¹⁷⁶ D'Hoop 1873: 103-104; S.n. 1965: 401; Eeckeman 1984, 3: 104.

¹⁷⁷ S.n. 1965: 401.

¹⁷⁸ Eeckeman 1984, 2: 65.

¹⁷⁹ S.n. 1965: 401.

	→ Epitaaf van Carolus van Tieghem de ten Berghe de ter Hoye x Anna Isabelle van Huele¹⁸⁰. 1835. <u>Familiekapel de Schietere</u> → Beschildeerde epitaaf van Carolus de Schietere (1608-1675) met schilderij als middendeel, vervaardigd door Jan Maes (1620-1677). Marmeren grafplaat, geschilderd met temperaverf¹⁸¹. → Allegorische graftombe van Franciscus de Schietere († 1748) x Maria Roisin († 1739). Met reliëf 'Tijd en Dood' en beeld 'Kristus in het graf'. Hersteld in 1872¹⁸². → Gedenksteen met betrekking tot de bouw van de familiekapel de Schietere naar aanleiding van het overlijden van bouwheer Charles-Thomas de Schietere en zijn echtgenote Francesca-Coleta Pecsteen de Swevezele¹⁸³. Grote ingemetselde arduinen steen. → Epitaaf van Laurentius de Schietere van Lophem x Virginie Pecsteen¹⁸⁴. <u>Familiekapel van Caloen</u> → Natuurstenen epitaaf van Joseph van Caloen x Maria de Potter (ca. 1844)¹⁸⁵. → Natuurstenen epitaaf van Albert van Caloen x Maria-Theresia van Ockerhout. → Natuurstenen epitaaf aan de deze kapel begraven familieleden van Caloen (de zonen van Albert & Marie van Caloen-van Ockerhout, Leon van Caloen, Jean van Caloen, Joseph van Caloen en Karel van Caloen).	
--	--	--

¹⁸⁰ Eeckeman 1984, 9: 373.

¹⁸¹ S.n. 1965: 400.

¹⁸² S.n. 1965: 400.

¹⁸³ Braet 2003: 65-66.

¹⁸⁴ Eeckeman 1984, 5-6: 218.

¹⁸⁵ S.n. 1965: 401; Eeckeman 1984, 10: 444.

	→ Natuurstenen epitaaf van familieleden van Caloen (w.o. Maria de Fresne de Baucourt, Carolina van Caloen, Germaine Rotsart de Hertaing, ...) met daaronder kleine plaat (ter herinnering aan Maria van Outryve d'Ydewalle). → Natuurstenen epitaaf ter herinnering aan de kinderen en kleinkinderen van Caloen (w.o. Godelieve van Caloen, ...). → Natuurstenen epitaaf van Lodewijk van Caloen en zijn kleine broert Gerard. → Kopen epitaaf van Karel van Caloen x Davina de Gourcy. → (Daterend van na de bescherming en bijgevolg niet vallend onder de bescherming:) Koperen bord met koperen plaatjes van in de familiekapel begraven familieleden (w.o. Roger van Caloen, ...). <u>Sacristie</u> → Epitaaf van Jacques P.A. van Ockerhout de ter Zaele, zijn eerste echtgenote en Anna J. de Stappens Nieuwenhove en zijn tweede echtgenote Joanna F. Triest¹⁸⁶. Ovale marmeren steen. Vroeger in de buitenmuur gemetseld, bij vergroting sacristie in binnenmuur gemetseld. → Epitaaf van Theresia Marie Triest. Ruitvormige marmeren steen. Vroeger in de buitenmuur gemetseld, bij vergroting sacristie in binnenmuur gemetseld.	
--	--	--

¹⁸⁶ Eeckeman 1984, 5-6: 214.

3.2. Cultuurgooderen

3.2.1. Retabels

Retabel hoogaltaar ¹⁸⁷	 Retabel hoogaltaar (© M in O) / (© W. Oosterlynck).	
	Bij Sint-Martinushoogaltaar behorend houten retabel, bestaande uit drie panelen met gesneden gepolychromeerde beelden die het leven van Sint-Martinus voorstellen. Op de twee luiken die het retabel kunnen toedekken, zijn schilderijen aangebracht die eveneens het leven van Sint-Martinus uitbeelden. Boven tabernakel en deel uitmakend van het retabel, een calvarie met drie beeldjes (waarvan de beelden Johannes en Maria-Magdalena niet meer origineel zijn – (oorspronkelijke beelden gestolen) – en geen erfgoedwaarde hebben. Deze beelden vallen bijgevolg niet onder de bescherming. Worden de originele beelden teruggevonden en teruggeplaatst, maken deze wel deel uit van het beschermd cultuurgood. Op de gesloten zijde van de twee zijluiken beschildering met zon en zonnestralen en met twee engelen als bekroning. (Zie hoger: Hoofdaltaar met retabel).	Twee beeldjes gestolen, waarvan de replica's intussen ook gestolen werden.

¹⁸⁷ Labeeuw e.a. 1972: 1.

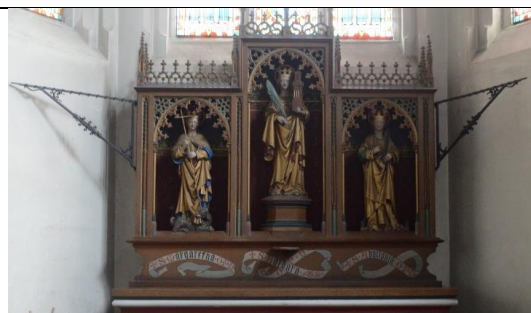
Retabel N-zijaltaar¹⁸⁸

Retabel noordaltaar (© M in O)

Bij zijaltaar van O.-L.-Vrouw van Lourdes horend neogotisch houten retabel met drie beeldhouwde taferelen: links de boodschap, in het midden O.-L.-Vrouw van Lourdes en rechts de H. Familie. Gepolychromeerd beeldhouwwerk. Banderol: '*Ik ben de Onbevleete Ontvangenis*'. (Zie hoger: N-zijaltaar met retabel).

Retabel Z-zijaltaar¹⁸⁹

Retabel zuidaltaar (© M in O)

¹⁸⁸ Labeeuw e.a. 1972: 1.

¹⁸⁹ Labeeuw e.a. 1972: 1.

	Bij het zijaltaar van Sinte-Barbara horend neogotische retabel met drie beelden: H. Barbara in het midden, H. Margaretha links en H. Apollonia rechts (bij naam vermeld in banderollen). Smeedijzeren zijarmen voor koordoeken. (Zie hoger: N-zijaltaar met retabel).	
--	--	--

3.2.2. Beelden

H. Antonius ¹⁹⁰		
	H. Antonius (© M in O). Neogotisch beeld van de H. Antonius. Opgehangen op sokkel aan muur in de noordelijke zijbeuk. Stilistisch verbonden met de belangrijke neogotische aankleding van de kerk. Tevens vermeld in het inhoudelijke beschermingsdossier.	

¹⁹⁰ Labeeuw e.a. 1972: 7.

	Het beeld is bijgevolg een cultuurogoed door ornamentele bestemming (beeld op sokkel in muur) en door wilsbeschikking omwille van het neogotische ensemble.	
Kind Jezus van Praag ¹⁹¹	 Kind Jezus van Praag (© M in O). Neogotisch beeld van het Kind Jezus van Praag. Opgehangen op sokkel in pijler tussen middenbeuk en noordelijke zijbeuk. Stilistisch verbonden met de belangrijke neogotische aankleding van de kerk. Tevens vermeld in het inhoudelijke beschermingsdossier. Het beeld is bijgevolg een cultuurogoed door ornamentele bestemming (beeld op sokkel in muur) en door wilsbeschikking omwille van het neogotische ensemble.	

¹⁹¹ Labeeuw e.a. 1972: 7.

Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes¹⁹²	Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes (© M in O). Maakt deel uit van Onze-Lieve-Vrouwretabel in N-zijkoor. (Zie hoger: N-zijkoor met retabel).
---	---

H. Hart¹⁹³	H. Hart (© M in O).
------------------------------	--

¹⁹² Labeeuw e.a. 1972: 7.

¹⁹³ Labeeuw e.a. 1972: 7.

	Neogotisch H. Hartbeeld met torenbaldakijn. Opgehangen op sokkel in pijler tussen middenbeuk en noordelijke zijbeuk. Stilistisch verbonden met de belangrijke neogotische aankleding van de kerk. Tevens vermeld in het inhoudelijke beschermingsdossier. Het neemt een prominente plaats in de kerkarchitectuur in en hangt nog altijd op de oorspronkelijke plaats. Het beeld is bijgevolg een cultuurgoed door ornamentele bestemming (beeld op sokkel in muur met torenbaldakijn) en door wilsbeschikking omwille van het neogotische ensemble.	
--	--	--

Sint-Jozef¹⁹⁴	 Sint_Jozef (© M in O).
---------------------------------	--

¹⁹⁴ Labeeuw e.a. 1972: 7.

	Neogotisch gepolychromeerd beeld van Sint-Jozef op sokkel in hoofdkoor. Niet vermeld in het inhoudelijk beschermingsdossier maar wel te linken met de motivatie van de bescherming als neogotisch totaalkunstwerk. Het beeld is bijgevolg een cultuurgoed door ornamentele bestemming (beeld op sokkel) en door wilsbeschikking omwille van het neogotische ensemble.	
--	---	--

3.2.3. Obiits

3.2.3.1. Verantwoording

Onderstaande inventaris van obiits betreft obiits die van vóór de bescherming op 17 mei 1999 in de kerk aanwezig waren en een voor een gemaakt zijn om ten eeuwige dage in de kerk opgehangen te worden. Al deze obiits werden geïdentificeerd aan de hand van de wapenschilden/kwartierstaten. En alle betreffen ze personen of families die zeer nauw betrokken zijn bij de ontwikkelingsgeschiedenis van de parochiekerk zoals in de historische nota is aangegeven. Zo zijn de families de Schietere, van Caloen, van Hamme, van Ockerhout, van Tieghem, de Croeser en Coppieters en via hen de aangetrouwde familie Carron de la Carrière en de Kerchove d'Ousselghem zeer nauw betrokken bij de transformatie van de kerk tot neogotisch totaalkunstwerk, zowel wat het exterieur als het interieur betreft. De familie de Schietere was als dorpsheer trouwens reeds in de 17de een 18de eeuw nauw betrokken bij het kerkgebeuren. Voorts lieten de families de Schietere, van Caloen en van Tieghem elk een eigen grafkapel bouwen. Van al deze families zijn in de kerk eptiifen en op het kerkhof (rond de kerk) grafzerken bewaard. De geselecteerde obiits zijn dus niet alleen voor deze kerk gemaakt, maar versterken ook in belangrijke mate de erfgoedwaarde die aan de basis ligt van de bescherming van de kerk als monument. De obiits wegnemen zou identiek zijn als het weggappen van bijvoorbeeld de wapenschilden die op de preekstoel staan. Kortom, de historische verwevenheid is immers al te groot door de ***talrijke reminescenties aan de verscheidene adellijke families die van belang waren voor de plaatselijke geschiedenis (cfr. de verscheidene familiekapellen, grafstenen, epitafen, wapenschilden op meubilair, ...)*** om die link ook maar enigszins door te knippen.

3.2.3.2. Heraldische informatie ter identificatie

Wapenschild van de familie de Schietere (de Lophem): “In sabel twee zilveren kepers”.

Wapenschild van de familie Pecsteen: “Geschaakt van zilver en lazuur (x 5 stukken, met een zilveren schildhoofd beladen met 13 hermelijnstaartjes geplaatst 7 en 6”.

Wapenschild van de familie Pecsteen de Swevezele: “Gevierendeeld. 1 en 4 in zilver een hamei van keel [van den Abeele], 2 en 3 in goud een dwarsbalk van keel, met als hartschild wapenschild Pecsteen”.

Wapenschild van de familie Stochove: “In zilver een keper van keel vergezeld in het schildhoofd van twee hermelijnstaartjes en in de schildvoet van een uitgerukte leeuwenkop van sabel getongd van keel”.

Wapenschild van de familie Dhondt: “In keel een klimmende hazewind van zilver gehalsband van goud”.

Wapenschild van de familie Caron de la Carrière: “In lazuur een keper van goud, vergezeld in het schildhoofd van twee wassenaars en in de schildvoet van drie naast elkaar geplaatste aaneenstotende ruiten allen van zilver”.

Wapenschild van de familie du Fresne de Beaucourt: “In goud een uitgerukte es van sinopel”.

Wapenschild van de familie van Ockerhout: “In zilver een klimmende eekhoorn van keel”.

Wapenschild van de familie de Gourcy Serainchamp: “Gedwarsbalkt van zilver en keel zes stukken vergezeld van zes hermelijnstaartjes, respectievelijk 3 – 2 – 1 op de zilveren dwarsbalken, met een schildhoofd van keel beladen met drie gouden naast elkaar geplaatste ringen”.

Wapenschild van de familie van Tieghem (de ten Berghe): “In goud een dwarsbalk van keel, beladen met een dwars geplaatst zilveren zwaard met gouden heft, vergezeld van drie achtpuntige sterren van lazuur”.

Wapenschild van de familie Soenens: “In lazuur een gouden keper vergezeld in het schildhoofd van twee gouden sterren en in de schildvoet van een zilveren zwaard met gouden heft”.

Wapenschild van de familie Coppieters: “In lazuur een zilveren zwaard met gouden heft schuin geplaatst, over alles heen een gouden gedekte kelk”.

Wapenschild van de familie de Halleux: “In keel een zilveren posthoorn geopend en gemonnd van goud, vergezeld van drie zilveren mereltjes”.

Wapenschild van de familie Ruffo de Bonneval de la Fare: “Gevierendeeld, 1 en 4 paalsgewijs ingehoekt van zilver op sabel, 2 en 3, in zilver drie palen van keel, over alles heen een schuinbalk van lazuur beladen met drie gouden besanten”.

Wapenschild van de familie van Hamme (de Stampaertshoucke): “In goud een keper van sinopel vergezeld van drie lelies in keel”.

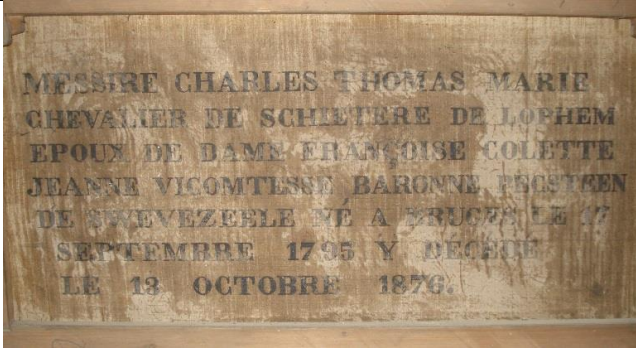
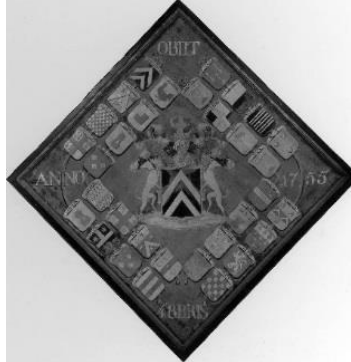
Wapenschild van de familie de Croeser (de Berges): “In sabel drie kepels vergezeld van drie kroezen allen van zilver”.

Wapenschild van de familie Kervyn: “Gevierendeeld, 1 en 4 in sabel een gouden keper vergezeld in het rechter schildhoofd van een eikel gestengeld en gebladerd van twee stukken en in het linker schildhoofd van een ster allen van goud en in de schildvoet van een zilveren arendsbeen [Kervyn], 2 en 3 geschaakt van zilver en lazuur met een gouden schildhoofd beladen met een vliegende duif van lazuur houdende in zijn bek een olijftak van sinopel [Kerchove]”.

3.2.3.3. Obiits van families/personen met sterke historische link met de Loppemse parochie(kerk)

Rouwboarden (Obiits) ¹⁹⁵	Kapel de Schietere + W-muur van de Z-zijbeuk			
				
	Obiit van Françoise Colette de Schietere - Pecsteen de Swevezele, 1877 (© M in O)..	Obiit van Thomas Ludovicus de Schietere, 1824 (© M in O).	Obiit van Anne-Thérèse de Schietere - Stochove , 1847 (© M n O).	Obiit van Emma Maria de Schietere - Dhondt, 1895 (© M in O).

¹⁹⁵ Labeeuw e.a. 1972: 7.

			
Obiit van Charles Thomas de Schietere x Françoise Colette Pecsteen, 1876 (© W. Oosterlynck).	Tekst op keerzijde van obiit van Charles de Schietere x Françoise Pecsteen	Obiit van de Schietere, 1907 (©W. Oosterlynck).	
			
Obiit van Boudewijn de Schietere, 1690 (© K.I.K., cliché B145238).	Obiit van Boudewijn de Schietere, 1690 (© M in O).	Obiit van Philippe de Schietere, 1755 (© K.I.K., cliché B145239).	Obiit van Philippe de Schietere, 1755 (© M in O).

	Kwartierstaat van Boudewijn de Schietere, († 1690) ¹⁹⁶ . Olieverfschildering op hout. Geschilderd door Jacon Maleyse ¹⁹⁷ .		Kwartierstaat van Philippe de Schietere († 1755) ¹⁹⁸ . Olieverfschildering op doek.	
--	--	--	---	--

Rouwborden (Obiits) 199	Kerk (tegen W-muur middenbeuk)			
				
	Obiit van Claude Carron de la Carrière, 1975 (© M in O).	Obiit van José Carron de la Carrière, 1966 (© M in O).	Obiit van Leontine Carron de la Carrière – van Caloen de Basseghem, 1957 (© M n O).	Obiit van de familie Carron de la Carrière (© M in O).

Rouwborden (Obiits) ²⁰⁰	Kerk (tegen W-muur N-zijbeuk)
------------------------------------	-------------------------------

¹⁹⁶ S.n. 1965: 401; de Schietere de Lophem 1968: 349-360; Braet 2003: 55.

¹⁹⁷ Braet 2003: 55.

¹⁹⁸ S.n. 1965: 401.

¹⁹⁹ Labeeuw e.a. 1972: 7.

²⁰⁰ Labeeuw e.a. 1972: 7.

				
	Obit van Marie-Edmée van Caloen - du Fresne de Beaucourt, 1925 (© M in O).	Obit van Karl van Caloen, 1975 (© M in O).		

Rouwboarden (Obiits) 201	Kerk (tegen N-muur N-zijbeuk)			
				
	Obit van Leo van Ockerhout, 1919 (© M in O).	Obit van Albert van Caloen, 1933 (© M in O).	Obit van Charles van Caloen, 1896 (© M n O).	Obit van Savine van Caloen – de Gourcy Serainchamp, 1912 (© M in O).

	Kerk (tegen Z-muur Z-zijbeuk)
--	-------------------------------

²⁰¹ Labeeuw e.a. 1972: 7.

Rouwborden (Obiits) ²⁰²				
	Obiit van Eugenie van Tieghem de ten Berghe – Soenens, 1864 (© W. Oosterlynck).	Obiit van Charles van Tieghem de ten Berghe, 1835 (© W. Oosterlynck).	Obiit van Vincent Coppieters-Kervyn, 1872 (© W. Oosterlynck).	Obiit van Marie-Louse Coppieters - de Halleux, 1974 (© M in O).
	Obiit van Leon Coppieters, 1931 (© W. Oosterlynck).	Obiit van Claire Coppieters – Ruffo de Boneval de la Fare, 1923 (© W. Oosterlynck).		

Portaal

²⁰² Labeeuw e.a. 1972: 7.

Rouwborden (Obiits) ²⁰³				
	Obiit van de Kerchove d'Ousselghem, 1943 © W. Oosterlynck)	Obiit van Coleta van Hamme - de Croeser de Berges, 1882 (© M in O).	Obiit van Andreas van Hamme, 1873 (© M in O).	

3.2.4. Andere roerende interieurelementen

Dooptont		
	Dooptont (© M in O / W. Oosterlynck / M in O)). Neogotische dooptont in blauwe hardsteen, geplaatst in 1885.	

²⁰³ Labeeuw e.a. 1972: 7.

	Voorzien van een houten neogotisch torenvormig deksel, vervaardigd door de Brugse beeldhouwer Charles Lenoir, met dito smeedijzeren dekselarm (hengel). Opgesteld in oorspronkelijke doopkapel in N-zijbeuk en door hengel van het doopvontdeksel gekoppeld aan het gebouw. Bijgevolg: cultuurogoed onroerend door ornamentele bestemming.	
Lichtkroon met godslamphouder	 Lichtkroon (© M in O). In hoofdkoor lichtkroon met godslamphouder, uitgevoerd naar ontwerp van J.B. Bethune. In 1920 geschonken door Jean van Caloen. Draagt twee wapenschilden van de familie van Caloen. Draagt tevens een tekst: <i>'Lumen vitae / Ego sum lux / mundi qui (?) qui (?) / tu(?) me habebit'</i>.	

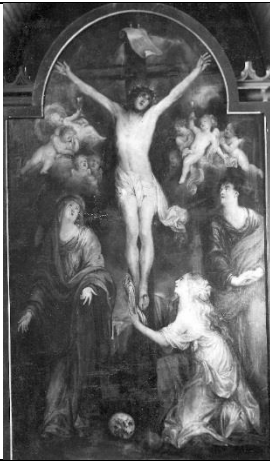
	De lichtkroon met godslamp is beschouwd een cultuurgoed onroerend door ornamentele bestemming en wilsbestemming, dat bovendien deel uitmaakt van het neogotische totaalkunstwerk (zie bijgevolg ook 3.2. Cultuurgoederen.	
--	---	--

3.3. Parenthese: roerend goederen, niet erkend als cultuurgoed (bij het onroerend erfgoed)²⁰⁴

Onderstaande roerende elementen, die momenteel eveneens deel uitmaken van de kerk, zijn niet erkend als cultuurgoed en vallen bijgevolg niet onder de bescherming van de Sint-Martinuskerk als monument. Dit belet echter niet dat deze waardevolle roerende goederen, los van de bescherming als onroerend erfgoed, verder met de vereiste zorg moeten worden beheerd. Belangrijk is ook dat deze objecten verankerd blijven met de parochiekerk, waarvan ze in veel gevallen sinds decennia, soms eeuwen deel van uitmaken. Onderstaande oplijsting is dan ook bedoeld als een inventaris om te vermijden dat dit erfgoed tot 'zwerfgoed' zou herleid worden.

→ Schilderijen

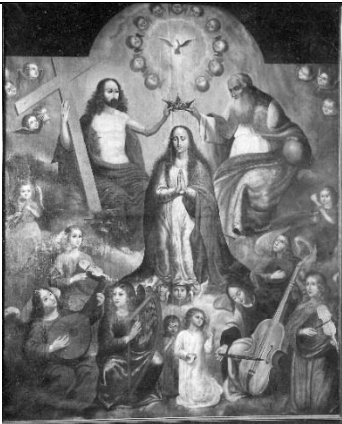
²⁰⁴ Deze roerende elementen vallen dus niet onder de bescherming.

<i>'Christus aan het kruis met Onze-Lieve-Vrouw en de H.H. Joannes en Maria Magdalena' (ook Calvarieberg²⁰⁵ genoemd).</i>	
	Schilderij 'Christus aan het kruis', 17E (© K.I.K., cliché A075338). 17de-eeuws schilderij, voorstellende Jezus aan het kruis. Olieverf op schilderdoek (h 340 x b 170 cm)²⁰⁶. Vermoedelijk afkomstig uit het barokke hoofdaltaar, dat in de 19de eeuw aan het pas opgerichte neogotische Sint-Godelievekerkje van Heule-Watermolen bij Kortrijk werd verkocht²⁰⁷. Opgehangen aan zuidmuur in zijdelijke zijbeuk.

²⁰⁵ Labeeuw e.a. 1972: 7.

²⁰⁶ S.n. 1965: 400.

²⁰⁷ Meulemeester 1998: 89-92.

Kroning van O.-L.-Vrouw	
	Schilderij 'Kroning van Onze-Lieve-Vrouw.', 17E (© K.I.K., cliché A075337). 17de-eeuws schilderij, voorstellende de kroning van Maria. Olieverf op schilderdoek (h 245 cm x b 200 cm)²⁰⁸. Opgehangen aan westmuur, achteraan in de middenbeuk.

<i>'Onze-Lieve-Vrouw met Kind verschijnt aan Heilige in de gevangenis'</i> ²⁰⁹		
---	--	--

²⁰⁸ S.n. 1965: 400; Meulemeester 1998: 92-94.

²⁰⁹ Labeeuw e.a. 1972: 7.

	Schilderij 'Onze-Lieve-Vrouw verschijnt ... in de gevangenis', ca. 1839 (© K.I.K., cliché B144356).	Schilderij 'Onze-Lieve-Vrouw verschijnt ... in de gevangenis' (© M in O).
	Schilderij uit 1839, voorstellende de verschijning van Onze-Lieve-Vrouw aan een gevangene. Olieverf op schilderdoek (h 240 cm x b 176 cm)²¹⁰. Overaan in rode verf vermelding van aanmaakjaar '1839' en uitvoerder 'C. Sabbe'²¹¹. Opgehangen aan N-muur in het N-zijkoor (tussen glasramen van Joost Caen).	

'De Heilige Dominicus ontvangt de Rozenkrans uit handen van Jezus met de hulp van Maria'²¹²		
	Schilderij 'H. Dominicus...' (© K.I.K., cliché B144360).	
	17de-eeuws schilderij <i>De Heilige Dominicus ontvangt de Rozenkrans uit handen van Jezus met de hulp van Maria</i> (ook 'Het mysterie van de rozenkrans' genoemd, van de hand van Jan Maes (1620-1677)²¹³.	

²¹⁰ S.n. 1965: 400.

²¹¹ Meulemeester 1998: 96-98.

²¹² Labeeuw e.a. 1972: 7.

²¹³ Meulemeester 1998: 84.

	Olieverf op schilderdoek (h 210 x b 140 cm)²¹⁴. Oorspronkelijk bedoeld voor het retabel van het barokaltaar in het nieuwe Onze-Lieve-Vrouwkoor, dat het wapenschild van de familie du Breucq als mecenas droeg. Bekostigd door de familie du Breucq. Thans opgehangen in de zuidelijke zijbeuk.	
<i>'Onze-Lieve-Vrouw met Kind'</i>²¹⁵		
	Schilderij 'Onze-Lieve-Vrouw met Kind', 17E (© K.I.K., cliché A037742). 17de-eeuws schilderij, van de Antwerpse School, voorstellende Onze-Lieve-Vrouw met kind Jezus. Opgehangen in de zuidelijke zijbeuk. Olieverf op schilderdoek (h 116 cm x b 88,5 cm)²¹⁶. Volgens J.L. Meulemeester stilistisch mogelijk te situeren in de omgeving van het oeuvre van de Bruggeling Jacob van Oost de Oudere (1603-1671)²¹⁷.	

²¹⁴ S.n. 1965: 400.

²¹⁵ Labeeuw e.a. 1972: 7.

²¹⁶ S.n. 1965: 400.

²¹⁷ Meulemeester 1998: 89.

'Portret van Christus' (ook 'Doek van Veronica' of <i>Ecce homo</i>²¹⁸ genoemd)	Schilderij 'Doek van Veronica, 19E (© K.I.K., cliché B059596). 'Portret van Christus' of 'Doek van Veronica'. 19-eeuws schilderij, voorstellend het met doornen gekroonde hoofd van Jezus. Olieverf op schilderdoek (h 43,2 cm x b 37 cm)²¹⁹. Opgehangen aan muur onder Missiekrus in de zuidelijke zijbeuk.
---	---

→ Obiit

Rouwborden (Obiits) ²²⁰	Portaal
------------------------------------	---------

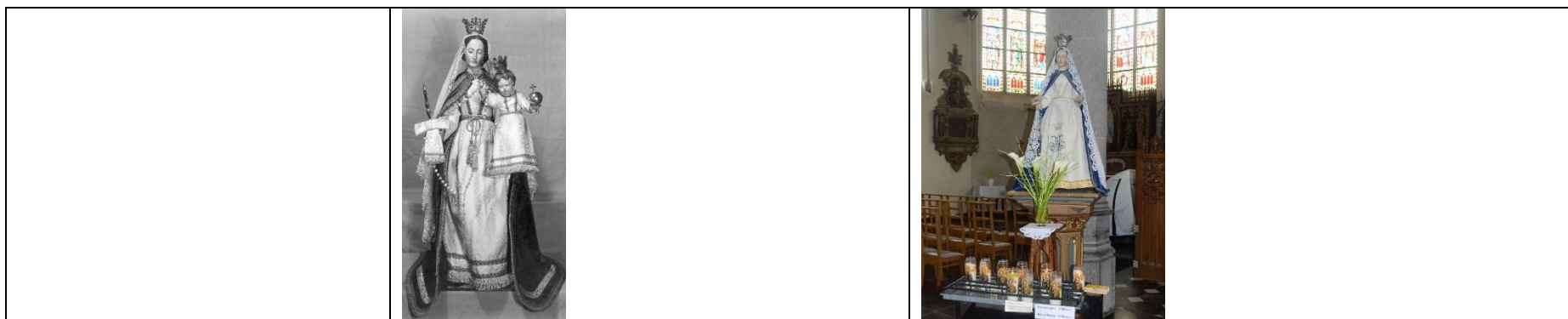
²¹⁸ Labeeuw e.a. 1972: 7.

²¹⁹ S.n. 1965: 400; Meulemeester 1998: 94-96.

²²⁰ Labeeuw e.a. 1972: 7.

→ Beelden

Onze-Lieve-Vrouw ²²¹	Beeld 'Onze-Lieve-Vrouw met Kind' (© K.I.K., cliché B145231).	Beeld 'Onze-Lieve-Vrouw met Kind' (© M in O).	
	Gekleed houten beeld van Onze-Lieve-Vrouw (h: 108 cm) uit 1654, met zilveren kroon van de Brugse edelsmid François Guens (ca. 1656) ²²² . Zilveren kroontje en aardbol van Kind Jezus. Zilveren scepter (van latere datum). Textiel: fluweel, vlas en zijde; geweven en geborduurd ²²³ . Op gepolychromeerde sokkel, opgesteld tegen zuil ter hoogte van hoofdkoor en N-zijkoor (met Onze-Lieve-Vrouw-altaar).	Kind Jezus, zilveeren aardbol en zilveren scepter verdwenen.	

Christus aan het Kruis			
	Christus aan kruis (© M in O).	Kruisbeeld met gepolychromeerde houten sokkel in familiekapel de Schietere.	

²²¹ Labeeuw e.a. 1972: 7.

²²² D'Hoop 1873: 58.

²²³ S.n. 1965: 401.

H. Franciscus Xaverius	H. Franciscus Xaverius (© W. Oosterlynck). Maakt deel uit van het kerkmeubilair. Momenteel echter ter bewaring gehouden op de zolder van der pastorie.
H. Franciscus van Sales	H. Franciscus van Sales (© M in O). Bewaard in de sacristie.

Sint-Maarten met relikwie (Reliekschrijn)	Sint-Maarten met relikwie (© M in O). Zilveren Sint-Maartensbeeld, omstreeks 1768 vervaardigd door meester-zilversmid Andries Petit. Met relikwie van de Sint-Maartens, alsook de authentieke brieven. Schenking van de familie de Schietere (op beeld familiewapen). Momenteel bewaard in brandkast in sacristie.
Missiekruis²²⁴	Missiekruis (© W. Oosterlynck).

²²⁴ Labeeuw e.a. 1972: 6.

	Missiekruis, vervaardigd in gevolge van parochiale recollectie of volksmissie ²²⁵ . In zuiderbeuk.	
--	--	--

Kruisweg	 Deel van de Kruisweg (© W. Oosterlynck).	
	Kruisweg in terracotta, met veertien geschilderde beelden. Ontworpen door de Gentenaar J. De Visscher. Afkomstig van het voormalige bejaardentehuis.	

→ Los meubilair

Koorzetels (of sediliën) ²²⁶	 	
	Koorzetels (© M in O)	

²²⁵ Denys, Dehullu & Somers m.m.v. Meulemeester 1996: 23.

²²⁶ Labeeuw e.a. 1972: 6.

	Zeven eiken koorzetels, waarvan één met een volwaardige rugleuning. Vier voorzien van gotische versiering. Dragen de wapens van de familie de Schietere-d'Hondt. Allen met roodfluweel overtrokken zittingen.	
--	---	--

Gietijzeren kruis		
	Gietijzeren grafkruis in familiekapel de Schietere.	

Kandelaren		
	Drie kandelaren ter flankering van het kruisbeeld op sokkel in de familiekapel de Schietere.	

Bidstoel	Bidstoel (© W. Oosterlynck). Houten bidstoel in familiekapel van Caloen.
-----------------	--

Bidstoelen	Bidstoelen (© W. Oosterlynck). Houten bidstoelen in Z-zijkoor.
-------------------	--

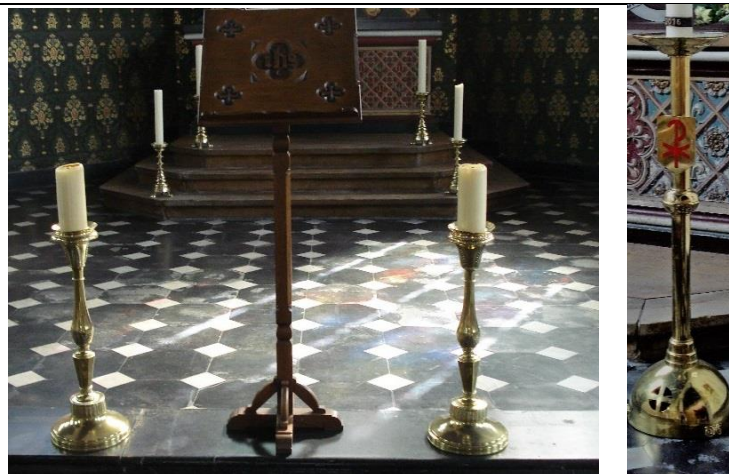
Lezenaars

Lezenaars (© W. Oosterlynck).

Twee houten lezeaar in en nabij hoofdkoor.

Kandelaars

	Kandelaars (© W. Oosterlynck).	
	Zeven koperen kandelaars in hoofdkoor.	

Bijzettafel		
	Bijzettafel (© W. Oosterlynck).	
	Neogotisch houten bijzettafel.	

Beeldensokkel.		
	Sokkel(©).	
	Neogotische houten beeldensokkel.	

Wandbord.	 Wandbord (© W. Oosterlynck). Aan muur vastgemaakt neogotisch houten wandbord, bekroond met kruisje en met vermelding van 'R.I.P.'.
-----------	---

4. ERFGOEDWAARDEN

De Sint-Martinuskerk in Loppem werd op 17 mei 1999 beschermd als monument omwille van zijn socioculturele en historische, meer bepaald architectuurhistorische waarde.

De socioculturele waarde ligt vooral in de plaats die de parochiekerk, fraai ingeplant in de dorpskern van Loppem, in de voorbije zeven eeuwen heeft gespeeld binnen de dorpsgemeenschap. Dit komt immers tot uiting in de talrijke reminiscenties aan de adellijke families die van belang waren voor de plaatselijke geschiedenis en de bouwgeschiedenis van de kerk. De belangrijkste materiële verwijzingen zijn de verscheidene familiekapellen en grafstenen.

De architectuurhistorische waarde ligt in het bijzonder in de ongeveer zeven eeuwen lange bouwgeschiedenis van de parochiekerk. Zeer belangrijk daarbij is dat het huidige uitzicht in belangrijke mate bepaald werd door de verbouwings- en restauratiewerken die naar een ontwerp van de Gentse architect August Van Assche in de loop van de 19de eeuw plaatsvonden. Samen met de interieuraanpassingen die omstreeks 1870 onder leiding van Jean-Baptiste Béthune

werden uitgevoerd en de kerk verrijkten met een (tot op vandaag gaaf bewaard) neogotisch interieur, kwam daarbij een belangrijk neogotisch 'Gesamtkunstwerk' tot stand. De daarvoor door J.B. Béthune aangetrokken vakkundige ambachtslieden waren veelal verbonden aan de Sint-Lucasateliers. Bovendien vormt de Sint-Martinuskerk ook een geschikte klankkast voor het Hooghuys-orgel, een representatief voorbeeld van neogotiek in de regio met technisch-instrumentale waarde. Niet-onbelangrijk is dat weinig Hooghuys-orgels in een dermate complete toestand bewaard zijn.

Het kerkhof maakt deel uit van het dorpsgezicht dat werd beschermd als dorpsgezicht omwille van zijn socioculturele en historische, meer bepaald architectuurhistorische waarde, als zijnde een vrij gaaf bewaarde dorpskom.

De erfgoedwaarde van het kerkhof is van socioculturele aard en wordt in het bijzonder bepaald door de volgende te behouden elementen:

- De aanleg grosso modo teruggaand op de 18de-eeuwse situatie, vastgelegd op de Ferrariskaart (1770-1778) en met als typische componenten: het centraal gelegen, naar het oosten georiënteerd bedehuis, – oorspronkelijk met omringend kerkhof, thans vervangen door grasperk –, en de alleenstaande pastorie ten zuiden ervan; de vrij gesloten kerkomtrek ten westen en ten oosten.

Het kerkhof heeft immers een belangrijke, bij de kerk horende contextwaarde, in het bijzonder als verbindend element tussen de verschillende componenten van de dorpskern van Loppem.

Uit het onderzoek dat in het kader van dit beheersplan werd verricht, blijkt dat de nog bewaarde graftekens op het grotendeels geruimde kerkhof eveneens voor een belangrijke historische erfgoedwaarde staan.

Vooreerst zijn het typische graftekens met een vormgeving die eigen is aan de periode waarin ze tot stand zijn gekomen. Vooral de diepe lettering en kwalitatieve blauwe hardsteen vallen op, wat toch op een duurdere uitvoering van graftekens wijst. Op zich is dit niet zo verwonderlijk daar ze afkomstig zijn van adellijke families die maatschappelijk een belangrijke rol innamen. Het is een bekend gegeven dat edellieden of patriciërs zich op de kerkhoven van hun buitenverblijven lieten begraven, omdat dat binnen de stadskernen niet meer mocht. Sommige grafstenen sluiten bovendien een grafkelder af die onder de kerk doorloopt. In het geval van de families de Schietere (de Lophem) en van Caloen (de Basseghem) zijn ze bovendien gelieerd aan de respectieve familiekapel. Een voor een zijn de families waarnaar de graftekens verwijzen ook met de geschiedenis van de kerk verweven. Velen hebben in de kerkmuren of in de kerk zelf een epitaaf die deze band bijkomend benadrukt. De grafstenen en epitaven maken dan ook de lokale geschiedenis van de 16de naar de 20ste eeuw materieel afleesbaar.

5. BEHEERSVISIE EN DOELSTELLINGEN

In haar 'Beleidsprogramma Gemeente Zedelgem 2014-2019' stelt de gemeente Zedelgem zeer duidelijk te zullen waken over haar waardevol erfgoed²²⁷.

Met betrekking tot de Sint-Martinuskerk in Loppem stelt de gemeente Zedelgem dan ook tot hoofddoelstelling het behoud te garanderen van de parochiekerk als uitzonderlijk rijk neogotisch monument door tijdig de vereiste onderhouds- en restauratiemaatregelen te nemen die de instandhouding garanderen van de erfgoedwaarden die er aan de grondslag liggen van de bescherming als monument.

De gemeente kan daarbij in belangrijke mate rekenen op de Kerkfabriek en een aantal vrijwilligers.

Tevens is het bedoeling om de parochiekerk verder in gebruik houden – zoals opgenomen in het kerkenbeleidsplan van de gemeente Zedelgem – voor de eredienst. Zo zijn er momenteel om de twee weken een weekeindviering, om de twee weken op donderdag een weekdagviering, alsook nog schoolvieringen, doopsels, huwelijken, begrafenissen en catechese.

Om deze oorspronkelijke functie te consolideren is er echter nood aan een bijkomende berging. De bedoeling is om daartoe buiten de afbakening van het historisch kerkhof op de plaats van een bestaand, historisch niet-waardevol gebouw een volume te voorzien dat behalve in berging ook in bijkomende sanitaire voorzieningen voorziet. De precieze locatie en het architecturale ontwerp zullen in overleg met het agentschap Onroerend Erfgoed bepaald worden. Belangrijk is dat dit kadert in de integrale herwaardering van het dorpsgezicht.

Deze maatschappelijk rol zal nog worden versterkt door het verder ontwikkelen van een passend medegebruik door de parochiegemeenschap en de gemeente. Dit lokaal medegebruik houdt momenteel reeds de volgende activiteiten of evenementen in: voordrachten, concerten, kooroptredens, theateropvoeringen, filmvoorstellingen, tentoonstellingen, info-momenten en hoorzittingen.

De grote erfgoedwaarde van de Sint-Martinuskerk als neogotisch 'Gesamtkunstwerk' impliceert ook de opportuniteit om dit monument in te zetten als een sensibilisator voor het neogotisch en/of religieus erfgoed in Vlaanderen. Naast de liturgische functie wordt dan ook als nevenbestemming gestreefd naar een

²²⁷ Info http://zedelgem.be/sites/default/files/docs/beleidsprogramma_zedelgem.pdf (p. 21).

verdere ontsluiting van de aanwezige erfgoedelementen en -waarden door onder andere geleide bezoeken aan het kerkgebouw. Momenteel vinden er immers reeds geleide bezoeken plaats en bestaat er ook al een interessante informatiebrochure over de kerk.

Indien op termijn zou blijken dat de eredienst er in belangrijke mate aan belang inboet, dan zal de gemeente Zedelgem – zoals eveneens in het kerkenbeleidsplan opgenomen – nog meer inzetten op de cultuurtoeristische of museale betekenis van de Sint-Martinuskerk.

De kerkzolders van de Sint-Martinuskerk blijken momenteel ook een natuurwetenschappelijke waarde te hebben. Ze vormen immers 's werelds meest noordelijke vindplaats van een zeldzame en met uitsterven bedreigde vleermuizensoort, namelijk de zogenaamde 'ingekorven vleermuis' of *Myotis emarginatus*, die samen met zijn habitats door talrijke nationale en internationale wetten en conventies is beschermd. Daarnaast huizen ook nog vier andere vleermuizensoorten op de zolders van deze kerk. De kraamkolonie van 'ingekorven vleermuizen' omvat ene veertigtal vrouwtjes die elke zomer, als alles goed gaat, één jong ter wereld brengen. Verstoring van de kolonie is tijdens de kraamperiode die loopt van april tot september, dan ook uit den boze. Bij werken aan de kerk, in het bijzonder aan de zolders, is het dan ook belangrijk dat deze sperperiode gerespecteerd wordt²²⁸.

Ook bij de keuze van producten ter behandeling van houtaantasting zal met de aanwezigheid van deze faunistische logés rekening gehouden worden.

Het kerkhof werd in de jaren 1950 grotendeels geruimd. Een aantal grafstenen met een historische erfgoedwaarde werden daarbij bewaard. Het resterende terrein werd voor een groot deel ontdaan van zijn kerkmuren als begrenzing en voornamelijk omgevormd tot een graspartij. De historische 'kamers' die het kerkhof en de omgevende openbare ruimte (parking, pastorietaan/begraafplaats, ...) destijds kenmerkten gingen daardoor vervagen. De betrachting van de gemeente Zedelgem is om deze volledige openruimte opnieuw zo in te richten dat de dorpskom – geïnspireerd vanuit de historisch compartimentering - opnieuw zijn historische beslotenheid aangemeten krijgt. In samenspraak met Onroerend Erfgoed zal deze betrachting – vanuit de in het beheersplannen voor de kerk en voor de dorpskern opgelijste erfgoedelementen en -waarden – verder ontwikkeld worden in een herwaarderings- en uitvoeringsplan.

²²⁸ Somers m.m.v. Braet 2003: 16.

6. MAATREGELEN

Om de beoogde beheersdoelstellingen te bereiken dringen er zich in eerste instantie – hoofdzakelijk periodieke – onderhoudswerkzaamheden op. Belangrijk is dat deze werkzaamheden zo structureel en kwalitatief mogelijk worden uitgevoerd zodat omvangrijke, vaak dure restauraties pas op langere termijn omwille van de onafwendbare vergankelijkheid van materialen noodzakelijk zijn.

Ook wanneer een restauratie zich uiteindelijk opdringt, blijft de instandhouding van monumentale waarden het belangrijkste uitgangspunt. Vanuit het oogpunt van kostenbesparing zonder meer op grote schaal monumentale elementen vervangen wanneer restauratie ervan ook tot de mogelijkheden behoort, is met andere woorden niet aangewezen. Belangrijk is dat de verwachte levensduur van het monument na restauratie telkens opnieuw in overleg met de voor onroerend erfgoed bevoegde overheidsinstantie wordt afgewogen tegen de kosten van materiaal en arbeid.

Om de beheersmaatregelen optimaal te kunnen uitvoeren is een tijdige inspectie ten zeerste gewenst. Een overeenkomst met de Monumentenwacht voor minstens een twee- of driejaarlijkse inspectie van zowel het interieur als het exterieur wordt dan ook verder voorzien. De periodiciteit van onderhoudswerkzaamheden is trouwens aan deze inspectie gecorreleerd.

6.1. Onderhoudswerkzaamheden

Onderhoud omvat reguliere, geregeld terugkerende werkzaamheden waarbij in principe geen materiaal wordt vervangen, maar alleen wordt hersteld. Onderstaande lijst van onderhoudswerken onderstreept het belang van onderhoud in functie van een verduurzaming van de authenticiteit.

1. Het exterieur van de kerk met kerkhof

Elementen	Maatregelen	Periodiciteit	Vrijstelling toelating ²²⁹
-----------	-------------	---------------	---------------------------------------

²²⁹ In geval van betoelaging zal de toelating sowieso vervat zitten in de goedkeuring van de te betoelagen werkzaamheden.

1. DAKBEDEKKINGEN			
1.1. Dakvlakken			
1.1.1. Leien	a. Nazien en terugplaatsen van de scheefgezakte leien. Vervang beschadigde en ontbrekende leien. Gebruik voor de bevestiging nagels. Zorg er wel voor dat de vernageling niet volledig wordt ingedreven en zichtbaar is maar overlapt wordt door de bovenliggende lei.	Bij vaststelling	Ja
	b. Vervang de beschadigde haken bij voorkeur door R.V.S.-haken. Indien er sprake is van puntslijtage zullen alle haken van het hele dak moeten vervangen worden.	Bij vaststelling	Ja
	c. Vervang de rotte bebordingslatten van het onderdak.	Bij vaststelling	Neen
	d. Verwijder alle plantengroei, in het bijzonder klimplanten, en allerlei afval die de goede werking van de dakbedekking kunnen schaden.	1x/3 jaar	Ja
	e. Dicht de gaten, scheuren en lekkages in het onderdak, en behoud voldoende ventilatie aan de onderzijde.	Bij vaststelling	Neen
	f. Het systematisch vervangen van de gebroken asbestcementleien door natuurleien op de kapel van Caloen en de berging tegen de kapel de Schietere.	Bij vaststelling	Neen
1.1.2. Metaal			
1.1.2.1. Lood	a. Verwijder het mos, alle plantengroei, in het bijzonder klimplanten, de resten cementmortel en alle afval die de goede werking van de dakbedekking kunnen schaden.	1x/ 3 jaar	Ja
	b. Herstel het lood bij puntslijtage ²³⁰ of scheurvorming, waarvoor vooral de plooien door uitzetting bij warmte gevoelig zijn. Lood laat zich wel zeer goed herstellen. Indien nodig breng, door deze te solderen, nieuw lood aan in voldoende dikte en in niet te grote stukken.	Bij vaststelling	Neen
	c. Verstevig het dunner wordend lood door er een lapje over te solderen. Blijf dit in het oog houden.	Bij vaststelling	Ja

²³⁰ Puntslijtage of –corrosie, waarbij uiteindelijk geultjes gevormd worden, ontstaat door langdurig nadruppen van uitlopen, afvoeren en dakpannen op metaal.

	d. Controleer de bevestigingen en uitzetinrichtingen van het lood en indien nodig vervang die naargelang de omstandigheden (zoals onder andere de dakvorm) door middel van klangen (metalen strip) en felsen (buigen).	Bij vaststelling	Ja
1.1.2.2. Zink	a. Herstel de naden door solderen wanneer de oude soldeernaden niet goed meer aansluiten.	Bij vaststelling	Ja
	b. Herstel het zink bij puntslijtage ²³¹ of scheurvorming door er een lapje zink op te solderen. Zorg daarbij voor een vlugge droogloop.	Bij vaststelling	Ja
	c. Maak dat er geen water op het zink blijft staan door voor een goede afwateringshelling te zorgen.		Ja
	d. Voorkom contact van het zink met koper, brons of bitumen.		Ja
1.2. Dakaansluitingen			
1.2.1. Nokken	a. Vervang de bevestigingsklemmen (felsens) van de leien als ze kapot zijn of ontbreken.	Bij vaststelling	Ja
	b. Laat de loodslabben waarmee de nok is afgewerkt, herstellen of vervangen wanneer deze scheuren vertonen of losgeraakt of opgewaaid zijn. Het lood is immers vaak te licht, te dun, en in te lange stukken aangebracht of niet juist bevestigd.	Bij vaststelling	Ja
	c. Zorg ervoor dat het lood goed is vastgezet met trotseerloodjes op de ruitersplank indien zou blijken dat dit niet het geval is door bijvoorbeeld een te lage ruitersplank.	Bij vaststelling	Ja
1.2.2. Hoekkeperafwerking	a. Laat de loodslabben waarmee de hoekkepers zijn afgewerkt, herstellen of vervangen wanneer deze scheuren vertonen of losgeraakt of opgewaaid zijn.	Bij vaststelling	Ja
1.2.3. Kilkeperafwerking	a. Reinig met een bezem of varkensharen borstel de vervuilde kilgoten.	(Minstens) 1x/3 jaar	Ja
	b. Bevestig losgekomen leien opnieuw met roestvrije leihaken of nagels of met loodstrip.	Bij vaststelling	Ja
	c. Vertoont het lood scheuren of perforaties, laat deze solderen. Intussen eventueel tijdelijk oplossen door een coating aan te brengen.	Bij vaststelling	Ja

²³¹ Puntslijtage of –corrosie, waarbij uiteindelijk geultjes gevormd worden, ontstaat door langdurig nadruppen van uitlopen, afvoeren en dakpannen op metaal.

	d. Vertonen het koper en het zink scheuren, perforaties en/of puntcorrosie, los dit dan – in afwachting van de hulp van een vakman – tijdelijk op met een zelfklevende dichtingplakband. Solderen is hier niet aangewezen. Om thermische scheuren te voorkomen moeten de elementen kunnen schuiven en mogen ze met andere woorden niet aan twee kanten worden vastgenageld.	Bij vaststelling	Ja
1.2.4. Topgevelbeëindiging	a. Herschilder tijdig de de windveren als bijkomende bescherming tegen inrotting.	1x/ 5 jaar	Neen
	b. Laat de windveren tijdig vervangen ingeval van inrotting.	Bij vaststelling	Neen
	c. Als de windveren met lood of zink bekleed zijn, controleer deze op loszittende stukken of op scheuren en laat deze desgevallend opnieuw vastmaken en/of herstellen.	Bij vaststelling	Neen
	d. Als de windveren met leien bekleed zijn, controleer dan de vestiging met metalen slabben en laat deze desgevallend herstellen.	Bij vaststelling	Ja
1.2.5. Zalinggoten	a. Reinig regelmatig de zalinggoten van het aanwezige vuil.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Ja
	b. Laat de zalinggoten herstellen bij vaststelling van corrosie, lekken en afscheuringen.	Bij vaststelling	Ja
	c. Controleer onderdaks en herstel desgevallend de houten ondersteuning van deze goten.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Ja
1.2.6. Opgaand metselwerk (zijdelingse aansluitingen)	a. Doen er zich bij deze zijdelingse aansluitingen scheuren voor in lood, koper of zink, of deze zijn opgewaaid, laat deze dan tijdig herstellen.	Bij vaststelling	Ja
1.2.7. Andere	a. Vertoont het voetlood of -zink door puntcorrosie of verwerking lekjes, dan is het aangewezen als tijdelijke oplossing een coating aan te brengen in afwachting van een passend herstel.	Bij vaststelling	Ja
	b. Sluiten de bevestigingen van het voetlood of -zink van nog onvoldoende aan, maak die dan opnieuw vast.	Bij vaststelling	Ja
	c. Vertoont het insnoeringslood of -zink (bij de verbreding van de torenspits naar de torenvoet) door puntcorrosie of verwerking lekjes, dan is het aangewezen als tijdelijke oplossing een coating aan te brengen in afwachting van een passend herstel.	Bij vaststelling	Ja
	d. Sluiten de bevestigingen van het voetlood of -zink (bij de verbreding van de torenspits naar de torenvoet) van nog onvoldoende aan, maak die dan opnieuw vast.	Bij vaststelling	Ja

2. DAKDOORBREKINGEN			
2.1. Dakkapellen	a. Controleer de waterdichte werking van de aansluiting van dorpel en stijlen van het kozijn met de dakbedekking en alle dakaansluitingen. In geval van waterinsijpeling laat deze onverwijld herstellen.	Bij vaststelling	Ja
	b. Ga na of er geen sporen van houtwormaantasting zijn, en zo ja, ga zonder uitstel over tot een passende houtbehandeling of vervang de rotte delen.	Bij vaststelling	Ja
	c. Blijkt het hang- en sluitwerk roestvorming te vertonen, bestrijd dan de corrosie door het roest te verwijderen en een antiroest- en beschermingslaag aan te brengen.	Bij vaststelling	Ja
	d. Blijkt het hang- en sluitwerk niet meer goed te functioneren, begin met deze eerst en vooral te smeren en zo nodig ga over tot het herstellen of het vervangen ervan door identiek hang- en sluitwerk.	Bij vaststelling	Neen
	e. Reinig het buitenschilderwerk tijdig van vuil en werk plaatselijke herstelling bij.	1x/ 2 jaar	Ja
	f. Ga na of het pleisterwerk nog intact is. Bij beschadiging best zonder uitstel herstellen met vulmiddel en vervolgens schuren en schilderen.	Bij vaststelling	Neen
	g. Vervang de gebroken ruiten. Mits er geen gevaar voor regeninslag is kan dit eventueel tijdelijk gebeuren door middel van gaas in kunststof of polyethyleen.	Bij vaststelling	Ja
2.2. Schoorsteen (bovendaks)	a. Controleer de algemene toestand van de schoorsteen op stabiliteit, scheuren en vocht- of waterproblemen. Bij vaststelling van problemen laat deze onverwijld herstellen.	1x/3 jaar	Neen
	b. Controleer de toestand van de voegmortel op ontbrekende of loskomende voegen en laat deze desgevallend herstellen.	1x/3 jaar	Neen
	c. Controleer de bevestigingen en de staat van de dekplaat en zo nodig ga over tot het herstel.	1x/ 3 jaar	Ja
	d. Doe nazicht van de rookverdeler en ga na of de afschermingsklep goed werkt en aangesloten is op de schouw. Blijft dit niet het geval	1x/ 3 jaar	Ja

	te zijn ga over tot herstel. Laat de schoorsteen sowieso regelmatig vegen (met aflevering van een attest).		
	e. Controleer de aansluiting met de dakbedekking en laat deze desgevallend bijwerken.	1x/ 3 jaar	Ja
	f. Controleer de metalen verankeringen en bevestigingen op roestvorming. Bij aanwezigheid van roest verwijder deze door het ijzerwerk schoon te maken en van een antiroestlaag en twee deklagen te voorzien.	1x/3 jaar	Ja
2.3. Topbekroningen	a. Controleer de topbekroningen (kruisen, bol, haan, ...) en staan ze scheef, laat dan nagaan wat er precies aan de hand is om tot een passend herstel te komen.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Ja
	b. Ga na of de aansluiting van de bekroning met het dak nog in goede staat verkeert, en zo niet laat dit dringend door een dakdekker herstellen.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Neen
	c. Controleer vanop de zolder of er ter hoogte van de topbekroningen geen lekkages zijn.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Ja
	d. Onderzoek of de dakdoorgangen van (ijzeren) staven en kruisen en andere metalen elementen sporen van corrosie vertonen. Bij corrosievorming verwijder de roest door het ijzerwerk schoon te maken en van een antiroestlaag en een deklaag te voorzien.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Ja
2.4. Ladder- en klimhaken en ankerpunten	a. Ga na of de ladder- en klimhaken voldoen aan de veilignormen, of de bevestigingen van de ladder- en klimhaken alsook de ankerpunten nog in goede staat verkeren en of deze bevestigingen steeds op de keper van de dakconstructie zijn gebeurd. Blijkt dit niet altijd het geval te zijn, dan dient daar omwille van de veiligheid van de ambachtslieden en de personen die de toestand van het gebouw komen inspecteren, onmiddellijk aan verholpen te worden.	(Minstens) 1x/ 3 jaar (vóór de twee- of driejaarlijkse inspectie door de Monumentenwacht W-VI. of vóór de uitvoering van werken)	Ja
	b. Vertonen de ladder- en klimhaken en ankerpunten sporen van corrosie, verwijder de roest door ze schoon te maken en van een antiroestlaag en twee deklagen te voorzien. Indien nodig vervang ze maar dan liefst door roestvrije stalen ladder- en klimhaken met een gesloten oog.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Ja

	c. Controleer of de haken met stuklood waterdicht zijn afgewerkt. Blijkt dit niet langer het geval dan dient de waterdichtheid hersteld te worden.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Ja
--	--	-----------------------	----

3. DAKSTRUCTUUR + ZOLDER			
--------------------------	--	--	--

3.1. Kappen met houten hoofdstructuur	a. Blijken het hout en de verbindingen bij nazicht aangetast door houtborende insecten, schimmels, ... dan dringt een herbehandeling met gehomologeerde schimmelwerende producten zich op. Deze bestrijding wordt best uitgevoerd door specialisten. Een herbehandeling met gehomologeerde brandwerende producten is bij die gelegenheid ook aangewezen.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Neen
	b. Controleer het hout en vertoont het scheuren, laat dan niet na een deskundige deze scheurvorming te onderzoeken teneinde tot een passend herstel te komen.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Ja
	c. Bij loshangende delen kan de stabiliteit van de constructie in gevaar komen. Haal er dus tijdig een specialist bij.	Bij vaststelling	Ja
	d. Zorg ervoor dat de zolders regelmatig geventileerd worden en voorkom aldus een vochtig klimaat.	Periodiek	Ja
	e. Hou de kapconstructie proper door de zolder te reinigen. Op deze wijze laat een aantasting zich veel gemakkelijker ontdekken.	(Minstens) 1x/ 5 jaar	Ja
	f. Hebben vleermuizen op de zolder een onderkomen gevonden, haal er dan een natuurvereniging bij om deze beschermde diertjes te ontzetten.	Bij vaststelling	Ja

4. REGENWATERAFVOER			
---------------------	--	--	--

4.1. Goten	a. Reinig regelmatig de goten (door de dode bladeren, het slib en ander afval weg te nemen), haal daarbij de bolroosters uit om ze te reinigen en plaats ze daarna terug.	1x/ jaar	Ja
------------	---	----------	----

	b. Blijken bij het reinigen van de goten, van de ondersteunende constructies elementen te ontbreken of beschadigd te zijn, wacht niet met het herstel ervan.	1x/ jaar	Ja
	c. Blijken bij het reinigen van de goten de zinken goten sporen van beschadiging of slijtage te vertonen, ga dan eveneens dringend over tot het herstel ervan.	1x/ jaar	Ja (Behalve ingeval van andere materiaal en ander model)
	d. Vertonen de gietijzeren standvinken roestvorming, dan dienen deze daartegen behandeld te worden.	1x/ 2 jaar	Ja
4.2. Afvoeren	a. Vertonen de hemelwaterafvoeren evenals de elementen die ze ondersteunen sporen van beschadiging of slijtage, laat deze herstellen. Minieme schade aan de soldeernaden kan tijdelijk hersteld worden door middel van een dichtingsplakband. Bij te grote beschadiging of te sterke verwerking, beter laten vervangen.	1x/ 2 jaar	Ja (Behalve ingeval van andere ma-teriaal en ander model)
	b. Vergeet niet nu en dan de regenwaterafvoerbuizen te ontstoppen.	1x/ jaar	Ja
4.3. Riolering	a. Verwijder regelmatig het aanwezige vuil in het putje aan de voet van de afvoerpijp.	1x/ jaar	Ja
	b. Bij volledige of gedeeltelijke afwezigheid van riolering zorg er dan voor dat het water van het kerkgebouw weggevoerd wordt door bijvoorbeeld een gootje te metselen of door tegen het gebouw een voldoende grote waterafvoer met voldoende groot debiet te voorzien. Anders zal het water op termijn schade aanbrengen aan de muren en de funderingen. Let er daarom ook op dat er bij het plaatsen of heraanleggen van een pad, terras of verhard terrein dit altijd gebeurt onder een helling van 1 à 2 % (dat wil zeggen 1 tot 2 centimeter per meter) weg van het gebouw. Zorg daarbij tevens voor voldoende waterdoorlatende onderlagen van het verharde deel.	Bij vaststelling	Neen
	c. Wanneer bij de werken aan de rioleringen bodemingrepen worden voorzien in niet eerder door recente ingrepen verstoorde grond, zijn deze werken niet vrijgesteld van een voorafgaande toelating van de voor het onroerend erfgoed bevoegde overheidsdienst en	Bij vaststelling	Neen

	zullen ze, afhankelijk van de precieze aard en omvang, voorafgegaan of vergezeld worden van archeologisch onderzoek.		
	d. Let erop dat de rioleringsbuizen niet beschadigd raken of verzakken. Wees extra voorzichtig wanneer zware machines of vrachtwagens op de site komen.	Bij vaststelling	Ja

5. BUITENWERK			
---------------	--	--	--

5.1. Opgaand metselwerk (m.i.v. ingemetselde grafplaten en dergelijke) + voegwerken	a. Bij vaststelling van abnormale afschilferingen, vlekken, zoutuitbloeiingen, scheuren, oppervlakte-aantasting, ... worden de oppervlaktebeschadigingen best zo vlug mogelijk hersteld. Niet-belaste loszittende stenen kunnen met de nodige omzichtigheid weggenomen worden. Voor belaste stenen die los zitten, dient beroep gedaan op een deskundige.	1x/ 3 jaar	Neen
	b. Blijken naden en oudere scheuren onderhevig aan uitzetting en krimp en vervolgens groter te worden, dan wordt daar best een deskundige bijgehaald. Wees tevens attent voor de afstoting van scherfjes, want dit is één van de symptomen die wijzen op het ontstaan van nieuwe scheuren.	1x/ 3 jaar	Ja
	c. Ingeval van voegen die beschadigd zijn, loskomen of ontbreken, is het nodig dit verder te onderzoeken. Werd bij een vorige restauratie in plaats van een bastaard- of kalkmortel een foute mortel gebruikt, dan is de kans zeer reëel dat de schade verder oploopt. Tijdig ingrijpen is dan ook geboden.	1x/ 3 jaar	Ja (Behalve bij vervanging)
	d. Bemerkt men mossen en algen op het baksteenmetselwerk, dan wijst dit op een vochtprobleem dat best tijdig aangepakt wordt. Diagnose en oplossing dienen evenwel voorafgaandelijk aan Onroerend Erfgoed worden voorgelegd.	1x/ 3 jaar	Neen
	e. Klimplanten worden bij voorkeur regelmatig gesnoeid.	1x/ jaar	Ja
	f. Ga bij zware regenvlagen na of het terrein rond het kerkgebouw goed afwatert. Dit voorkomt hoge waterconcentraties bij de fundering. Belangrijk is ook dat de plint goed nagezien wordt. Te	1x/ 3 jaar	Ja

		grote vochtopname doet de steen kapot springen door zoutuitbloeiing, vrieskou, roestende verankering en inrotten van balkkoppen.		
		g. Door het ontbreken van een omlooppad rond de kerk vertonen de gevels onderaan voeguitspoeling. Ter hoogte van de sacristie is de aarde zelfs opgehoogd. De aanleg van een onderhoudspad rondom de gehele kerk, waarbij het maaiveld op het vereiste niveau wordt teruggebracht wordt dan ook ten zeerste aanbevolen. Belangrijk is dat dit pad onder een lichte helling (van 1 tot 2 cm per m) staat zodat het water van het gebouw wegl loopt. (zie hoger bij riolering). Begroeiing tegen de kerkmuur is in dit verband dan ook niet wenselijk en bijgevolg vermeden te worden.	Eenmalig (zo vlug mogelijk)	Neen
		h. Bij niet onmiddellijk te achterhalen schadebeeld (bijvoorbeeld door opstijgend vocht, doorsijpeling, ...) talm niet om een deskundige om advies te vragen zodat aan dit probleem kan verholpen worden.	Bij vaststelling	Ja
		i. Blijkt het natuursteen scheuren te vertonen en laat het voegwerk ervan ook sporen van beschadiging of verwerking zien, dan is het wenselijk een deskundige te raadplegen. Kleine scheuren in het voegwerk kunnen door een ambachtsman intussen herop gevoegd worden.	1x/ 3 jaar	Neen
		j. Zorg ervoor dat de opengelaten stootvoegen onderaan de spouwmuren volledig vrij blijven bij het (her)aanleggen van paden en dergelijke rondom het kerkgebouw alsook bij het eventueel aanvullen van grond. Water dat bij langdurige of hevige regenval in de spouw terecht komt, wordt hierlangs afgevoerd.	1x/ 3 jaar	Ja
5.2.	Ankers, traliewerk, roosters, schraapijzers en aanverwante	a. Vertonen deze elementen sporen van corrosie, dan dient het roestend ijzerwerk grondig schoongemaakt, ontdaan te worden van vroegere verflagen (want roest kan zich onder verflagen doorzetten) en van een roestwerende verf en een deklaag voorzien te worden.	1x/ 5 jaar, tenzij eerder nodig.	Ja
5.3.	Muurbekroningen	a. Niet-belaste stenen die los zitten en een potentieel gevaar inhouden voor de omgeving neemt men weliswaar met de nodige omzichtigheid beter weg. Men noteert welke stenen op welke plaats laten in functie van het herstel metselwerk.	1x/ jaar	Ja

	b. Beschadiging aan voegwerk wordt best onmiddellijk hersteld met eenzelfde mortel als waarmee de rest is opgevoegd. Op deze wijze wordt losvriezen bij waterinfiltratie voorkomen.	1x/ jaar	Ja
	c. Gevaarlijke situaties met betrekking tot de stabiliteit van topgevels dienen onmiddellijk door een deskundige onderzocht te worden teneinde tot een passende oplossing te komen.	Bij vaststelling	Ja
	d. Roestende verankeringsbeugels dienen te worden behandeld: grondig schoonmaken, ontdoen van vroegere verflagen en voorzien van een roestwerende verf en een deklaag.	1x/ 5 jaar, tenzij eerder nodig.	Ja
5.4. Buitenschrijnwerk			
5.4.1. Houten schrijnwerk	a. Maak het houten buitenschrijnwerk regelmatig proper (waardoor algengroei aan vooral de noord- en oostzijde kan voorkomen worden).	1x/ 3 jaar	Ja
	b. Herstel tijdig beschadigingen in het houtwerk: afschuren, gaatjes opvullen met houtvulmiddel, bijschuren en overschilderen in minimum 3 lagen.	Bij vaststelling	Neen
	c. Bij het schilderen van het houten schrijnwerk neem het hang- en sluitwerk af en behandel dit afzonderlijk. Voor het opnieuw bevestigen de ondergrond geheel afschilderen inclusief de gaten en de inkepingen. Voor het behoud van het schilderwerk is het aangewezen vooraf na te gaan of de stopverf goed vast zit en waterdicht aansluit op de beglazing. Is dit niet het geval, dan moet de stopverf eruit gehaald en vervangen worden. Bij het afschilderen moet de verf zeker twee millimeter tegen het glas worden opgezet. De definitieve kleurstelling wordt vastgelegd bij de opmaak van het lastenboek dat voor betoelaging wordt ingediend.	1x/ 5 jaar	Neen
	d. Houtrot moet tijdig vervangen worden. Bij te grote inrotting dient een deskundige geraadpleegd te worden.	Bij vaststelling	Neen
	e. Reinig tijdig de condensgootjes en afvoeropeningen van het condensatiewater of infiltratiewater.	1x/ jaar	Ja
5.4.2. Metalen schrijnwerk	a. Controleer en herstel tijdig de bevestigingen.	1x/ 3 jaar	Ja

	b. Bij roestvorming het metalen schrijnwerk afschuren en opnieuw met een roestwerende verflaag en een deklaag afdekken.	Bij vaststelling	Ja
	c. Reinig tijdig de condensgootjes en afvoeropeningen van het condensatiewater of infiltratiewater.	1x/ jaar	Ja
5.4.3. Andere elementen	a. Controleer de metalen diefijzers (bij het portaal, de berging en de sacristie) op roestvorming, en indien dit het geval is ga over tot hun behandeling en schilder ze opnieuw in het zwart.	1x/ 3 jaar	Ja
5.5. Beglazing			
5.5.1. Algemeen	a. Ontstop de condensgootjes van de ramen regelmatig met een priem of ijzerdraad.	2x/ jaar	Ja
	b. Neem losse stofverfranden voorzichtig weg en breng nieuwe stopverf aan en strijd die zorgvuldig af.	1x/ jaar	Ja
	c. Onderhoud de randen van de muur met ragebol om spinnenwebben en stofnetten te verwijderen.	1x/ jaar	Ja
5.5.2. Blank glas	a. Was het blank glas met zuiver water.	2x/ jaar	Ja
	b. Laat losgekomen of gescheurde voegen vervangen.	Bij vaststelling	Ja
	c. Wacht niet met het vervangen van een kapotte ruit, doch hou er bij vervanging rekening mee dat het om onregelmatig blank glas, met andere woorden om historisch glas kan gaan.	Bij vaststelling	Neen
5.5.2. Glas-in-lood	a. Verwijder tijdig vuilaanslag. Duivenuitwerpselen bijvoorbeeld tasten het glas aan. Het om de 3 jaar wassen met een mengsel van gedestilleerd water en ethanol in een verhouding van 50/50 is daartoe toegelaten.	1x/ 3 jaar	Ja
5.5.3. Gebrandschilderd glas	a. Verloeden, onderhoud en herstel moet aan een gekwalificeerd glasrestaurateur overgelaten worden.	Bij vaststelling	Neen

6. BLIKSEMBEVEILIGING			
6.1. Bliksembeveiliging	a. Controleer bij voorkeur jaarlijks of de bliksembeveiliging geen mechanische gebreken vertoont en de technische werking ervan in orde is. Zo niet, laat de bliksembeveiliging onverwijld in orde brengen.	(Naar frequentie v/d keuring)	Ja

7. KERKHOFELEMENTEN			
7.1.	Grafstenen		
7.1.1.	Oude grafstenen (van historische betekenis)	Het nazien, reinigen en eventueel plaatselijk herstellen van de oude grafstenen op het voormalige kerkhof rond de kerk.	1x/3 jaar Ja
7.2.	Calvarie		
7.2.1.	Calvarie ter ere van de familie van Caloen	Het nazien, reinigen en plaatselijk herstellen van de 19 ^{de} -eeuwse, tegen de kapel van Caloen aangebrachte calvarie onder leien luifel en met houten wimberg met neogotische driepasboog.	1x/3 jaar Ja
7.2.2.	Toegangspad met kniel- of bidbankje en armlantaarn	Het nazien, reinigen en plaatselijk herstellen van het blauwhardstenen toegangspad met houten kniel- of bidbankje en smeedijzeren armlantaarn	1x/3 jaar Ja
7.3.	Hekken met pijlers	Het nazien, reinigen, ontroesten, tegen corrosie behandelen en schilderen van de twee ijzeren hekken	1x/3 jaar Ja
		Het nazien, reinigen en plaatselijk herstellen van de blauwhardstenen pijlers met bekronende bol.	1x/3 jaar Ja
7.4.	Kerkhofmuur		
7.4.1.	Lage kerkhofmuur	Het reinigen en plaatselijk herstellen van de lage bakstenen kerkhofmuur rondom het voormalige kerkhof.	1x/5 jaar Neen
7.5.	Pad naar kerkportaal		
7.5.1.	Grote hardstenenplaten	Het nazien, reinigen en eventueel plaatselijk herstellen van de grote hardstenen platen die het padplaveisel uitmaken. N.B. Een optie (zie: restauratiewerken) is om deze hardstenen platen die naar alle waarschijnlijkheid omgekeerde grafstenen betreffen weg te nemen en ze in dat geval omwille van hun historische waarde te conserveren als grafsteen of epitaaf.	1x/3 jaar Ja

2. Het interieur van de kerk

Elementen	Maatregelen	Periodiciteit	Vrijstelling toelating ²³²
1. Algemeen	a. Gebruik de verwarmingsinstallatie op de juiste manier teneinde te vermijden dat het interieur snel vervuilt en beschadigd wordt. Raadzaam is om de verwarming daartoe zo in te stellen dat het ganse jaar door een basistemperatuur gewaarborgd is rond de 10 °C. Bij vieringen of bij activiteiten in het kader van medegebruik kan de temperatuur langzaam verhoogd worden tot 16 °C, wat inhoudt dat per uur maximum een stijging van 2 °C mag gerealiseerd worden. Bij een basistemperatuur vermindert de kans op condens en vermindert de koude straling van de muren en zuilen (doordat de oppervlaktetemperaturen verhogen), wat het comfort voor de mensen doet toenemen. Aarzel bijgevolg niet om in de winter ter controle een datalogging van het binnenklimaat uit te voeren.	Permanent	Ja
	b. Zorg ervoor dat de relatieve vochtigheid bij voorkeur niet minder dan 55% bedraagt. Op deze wijze wordt onder meer scheurvorming in het hout vermeden. Bij waarden hoger dan 75% neemt bovendien de kans op schimmelvorming erg toe. Aangezien ook de schommelingen voor veel schade zorgen, mag per dag de relatieve vochtigheid maximum 10% verschillen. Schommelingen over een langere periode zijn minder schadelijk. Aarzel niet om doorheen het jaar ter controle een datalogging van het binnenklimaat uit te voeren.	Permanent	Ja
2. Vloeren	a. Onderhoud de natuurstenen vloer enkel met water indien het echt nodig is en gebruik dan zo weinig mogelijk water en vermijd daarbij zeker het opspatten. Kuis bij voorkeur met een microvezeldweil (omdat deze meer vuil opneemt). Gebruik geen	Indien nodig	Ja

²³² In geval van betoelaging zal de toelating sowieso vervat zitten in de goedkeuring van de te betoelagen werkzaamheden.

	bleekwater, soda-oplossingen of loog- en zuurproducten. Zuiver water is reeds een krachtig oplosmiddel. Voeg eventueel aan het water een pH-neutrale zeep toe bij hardnekkig vuil. Reinig na met proper water en droog de vloer onmiddellijk. Let erop dat het water niet tegen of onder houten voorwerpen loopt. Bij gebruik van een kuismachine dient erover gewaakt dat deze in de diepere gelegen delen geen water achterlaat, wat schade kan veroorzaakt aan kwetsbare vloertegels. <u>Tip:</u> zie ook de onderhoudstip '<i>Onderhoud van natuurstenen vloeren</i>' van de Monumentenwacht Vlaanderen (op te vragen bij deze instantie of te downloaden via www.monumentenwacht.be).		
	b. Onderhoud de cementtegenvloer (familiekapel de Schietere) door ze alleen met zuiver water te dweilen. Bij recent hardnekkig vuil het zuiver water eventueel vermengen met een neutraal detergent en daarna nog eens nadweilen met zuiver water. Ter bescherming kan deze vloer afgewerkt worden met microkristallijne was. <u>Tip:</u> zie ook de onderhoudsbrochure '<i>Onderhoud van stenen vloeren</i>' van de Monumentenwacht Vlaanderen		
	c. Onderhoud de keramische vloer (familiekapel van Caloen en sacristie) door ze bij voorkeur enkel af te stofzuigen. Zijn ze sterk bevuild (bijvoorbeeld door ze te betreden bij regenweer), dweil ze dan met een weinig water en droog ze onmiddellijk na met een schone dweil. Vastgekoekt, 'oud' vuil dat bijvoorbeeld in de glazuurlaag zit, hoeft niet verwijderd te worden. Indien mogelijk voorkom dat er de keramische vloer gelopen wordt door de zone af te bakenen met bijvoorbeeld houten balusters met een touw. <u>Tip:</u> zie ook de onderhoudsbrochure '<i>Onderhoud van stenen vloeren</i>' van de Monumentenwacht Vlaanderen	Indien nodig	Ja
	d. Onderhoud de houten vloeren door die enkel met een stofzuiger op borstelstand schoon te maken. Gebruik zo nodig een smal mondstuk om de naden tussen de planken goed schoon te krijgen.	Indien nodig	Ja

	Gebruik zeker geen water op een houten vloer alsook geen uitgewrongen dweil en zeep, want hout absorbeert sterk. <u>Tip:</u> Zie ook de onderhoudstip '<i>Onderhoud van houten vloeren</i>' van de Monumentenwacht Vlaanderen (op te vragen bij deze instantie of te downloaden via www.monumentenwacht.be)		
3. Pleisterwerk op wanden	1. Laat minstens om de drie jaar de toestand van het wandoppervlak inspecteren. Haal er een restaurateur bij als één of meer van de volgende symptomen zich voordoen: - Afbrokkeling van stukjes verf of pleister - Vochtsproten - Poederig oppervlak - Zwart geworden muurschilderingen (best op te sporen door een lamp in scheerlicht over het oppervlak te laten schijnen) - Wit of doorschijnend poeder op onderliggende vlakken (vaak zijn dit zoutkristallen, wat er kan op wijzen dat er hogerop in het schilderwerk problemen zijn).	1x/3 jaar	Neen
	2. Wenst men de watergevoelige dagkanten van de ramen te reinigen, doe dit eveneens enkel droog.	Wanneer nodig	Ja
	3. Bij het herschilderen gebruik caseïneverf op de dagkanten. De verf die in 2011-2012 werd gebruikt was van het merk 'Little Green' (kleur: 'Stone-Pale-Warm').	Wanneer nodig	Neen
4. Vensters	a. Glasramen zijn zeer kwetsbaar. Bovendien zijn beginnende aantastingen moeilijk waarneembaar met het blote oog. Op geregelde tijd een specialist de glasramen laten inspecteren is dan ook raadzaam.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Ja
	b. Ga na of de panelen niet doorbuigen en of ze goed aan de roeden bevestigd zijn.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Ja
	c. Liggen er scherven van een venster op de grond, fotografeer ze want de foto kan voor de restaurateur bruikbare informatie aanreiken. Verzamel de stukken daarna bij voorkeur in zuurvrij papier in een kartonnen doos.	Bij vaststelling	Ja

	d. Controleer of de afvoergootjes voor het condenswater in de onderregels van de raamwerken niet verstopt zijn en verwijder het vuil voorzichtig met een priem of ijzerdraad.	1x/ jaar	Ja
	e. Laat het reinigen van gebrandschilderd glas in lood over aan specialisten. Onderhoud enkel de directe omgeving, zoals stoffige delen van de muur rond de glasramen. Neem spinnenwebben en stofnetten weg met een zachte ragebol, doch raak er het glas niet mee aan. Gebruik bij veel stof een stofzuiger met ronde meubelborstel.	1x/ jaar	Ja
5. Gewelven en plafonds	a. Controleer het kruisribgewelf, in het bijzonder het voegwerk, in het portaal, en indien nodig ga over tot plaatselijke herstellingen met eenzelfde mortel.	1x/ 3 jaar	Ja
	b. Controleer de houten spitsbooggewelven in de kerk, in het bijzonder op houtaantasting en dit in correlatie met de beschaderingen, en indien nodig ga in overleg met het agentschap Onroerend Erfgoed over tot plaatselijke herstellingen.	1x/ 3 jaar	Neen
	c. Controleer het houten tongewelf in de sacristie, in het bijzonder op houtaantasting, en indien nodig ga in overleg met het agentschap Onroerend Erfgoed.	1x/ 3 jaar	Ja
	d. Controleer het houten plafond (bij portaal) met op rechtstaande wand geschilderde banderol de sacristie, in het bijzonder op houtaantasting, en indien nodig ga in overleg met het agentschap Onroerend Erfgoed.	1x/ 3 jaar	Neen
6. Binnenschrijnwerk	a. Controleer het houten binnenschrijnwerk en ga tijdig over tot het behandelen, herstellen, schilderen of vernissen ervan. De definitieve kleurstelling vindt plaats in het kader van de opmaak van het lastenboek dat voor betoelaging wordt ingediend.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Neen
7. Binnentrappen (natuurstenen spiltrap en houten steektrappen) & loopbruggen	a. Controleer de loopbruggen op de zolderverdieping en indien nodig herstel die tijdig.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Ja
	b. Voorzie alle loopplanken van leuningen aan beide zijden en controleer die met zekere regelmaat.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Ja
	c. Controleer de trappen en ladders in de toren en zolderverdieping, en indien nodig herstel die tijdig. De los opgestelde ladder naar de	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Ja

	schipzolder wordt echter best vervangen door een vaste ladder of trap.		
8. Doksaal	k. Ontstof en controleer de toestand van het kalkstenen doksaal,	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Ja
	l. Indien nodig ga tijdig in overleg met het agentschap Onroerend Erfgoed over tot de vereiste onderhoudswerken.	Bij vaststelling	Neen
9. Graf- en gedenkstenen, kaarsennissen, wijwatervaten, ...	e. Ontstof en controleer de toestand van de grafplaten, kaarsennissen, wijwatervaten en andere in de wanden ingewerkte natuurstenen elementen,	(Minstens) 1x/ jaar	Ja
	f. Indien nodig ga tijdig in overleg met het agentschap Onroerend Erfgoed over tot de vereiste onderhoudswerken.	Bij vaststelling	Neen
10. Triomfkruis met banderol	c. Ontstof en controleer de toestand (met bijzondere aandacht voor de verankering) van het triomfkruis en de bijhorende banderol.	(Minstens) 1x/ 3jaar	Ja
	d. Indien nodig ga tijdig in overleg met het agentschap Onroerend Erfgoed over tot de vereiste onderhoudswerken.	Bij vaststelling	Neen
11. Doopvont met houten deksel en metalen dekselarm (zie hfdst. 3. Cultuurgoederen).	Ontstof en controleer de toestand van de natuurstenen doopvont, het houten deksel en de metalen dekselarm, en indien nodig ga over tot de vereiste onderhoudswerken.	1x/jaar	Neen
12. Vast meubilair (altaren, predikstoel, koorgestoelten, biechtstoelen, dismeesterbanken, ...)	<u>Vooraf:</u> Een meubel kan allerlei gebreken vertonen, zoals afschilferende verf, vernis of lak, loskomend koperinlegwerk, structurele schade zoals gammele poten, een champignonachtige geur die wijst op zwammen, boorgaatjes en sporen van houtmeel die wijzen op houtborende insecten, vochtige plekken op voorwerpen die aan de muur bevestigd zijn alsook loskomende of afgebroken fragmenten.		
	a. Bewaar zorgvuldig de stukjes die afbreken van het meubilair in zuurvrij papier in een kartonnen doos en laat die minstens om de twee jaar door een deskundige restaurateur terugplaatsen.	Bij vaststelling	Ja
	b. Reinig het meubilair met een statische borstel (bij voorkeur een zachte propere schilderborstel). Gebruik geen water en detergents (want die bevatten vaak bleekmiddelen die het oppervlak aantasten). En wrijf nooit over vergulde elementen. Die	1x/ jaar	Ja

	mogen enkel met droge, katoenen handschoenen aangeraakt worden.		
	c. Reinig koperen onderdelen van een meubel door ze nu en dan op te wrijven met een propere droge zeemlap of stofdoek.	1x/ jaar	Ja
	d. Zorg voor het behoud van het meubilair dat er in de kerkruimte voldoende ventilatie is.	Permanent	Ja
13. Orgel met orgelkast	a. Laat het instrument jaarlijks stemmen (van zodra het orgel gerestaureerd is).	1x/ jaar	Ja
	b. Zorg ervoor dat er regelmatig aan kleine intonatiegebreken wordt verholpen (van zodra het orgel gerestaureerd is).	1x/ jaar	Ja
	c. Stel regelmatig de tractuur en de mechanieken bij (van zodra het orgel gerestaureerd is).	1x/ jaar	Ja
	d. Controleer regelmatig het instrument met de kast op houtwormen en schimmels en behandel het desgevallend met een insektendodend product.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Ja
	e. Zorg ervoor dat de temperatuur- en RH-wisselingen bij het orgel minimaal zijn.	Permanent	Ja
	f. Laat het orgel regelmatig bespelen. Een orgel leeft wanneer het bespeeld wordt. Bespelen betekent dus niet meer slijtage als dit niet door onbevoegden gebeurt.	(Minstens) 12x/ jaar	Ja
	g. Heel wat orgelkasten worden ontsierd door schakelaars, lampen of lessenaars die op het meubel zijn geschroefd. Vermijd dit te allen tijde, zie erop toe dat de kas niet beschadigd wordt. Laat dergelijke voorzieningen uitvoeren door een orgelbouwer in overleg met de consulent instrumentaal erfgoed van het Agentschap Onroerend Erfgoed.	Wanneer nodig	Neen
	h. Wanneer er werkzaamheden zoals schilderwerken of andere restauratiewerken plaatsvinden in de kerk, dek het orgel dan sowieso af met een plasticfolie. Doe dit zeer zorgvuldig zodat er geen stof en kalk in het instrument terechtkomen en geen verf op de orgelkas en op de pijpen.	Wanneer nodig	Ja
	i. Laat het instrument eenmaal in twintig jaar geheel schoonmaken, inclusief de windladen en het pijpwerk (dat dan wordt	1x/ 20 jaar	Neen

	gedemonteerd) en laat na het terugplaatsen van de pijpen intonatiecorrecties uitvoeren, en alle pijpen stemmen.		
14. Metalen objecten	a. Reinig metalen objecten enkel wanneer echt nodig. Bij iedere reiniging slijt het metaaloppervlak echter af. Goud mag je echter sowieso nooit reinigen. Poets zilverwerk maximum tweemaal per jaar met geïmpregmenteerde doekjes (bijvoorbeeld Hagerty). Oude resten van een poetsmiddel kan je voorzichtig droog verwijderen met een houten tandenstoker en een varkensharen borsteltje. Bij hardnekkige resten gebruik eventueel alcohol.	1x/ jaar	Ja
	b. Neem fettige residuen op zilver weg met een neutraal detergent, bijvoorbeeld een zeep van Panamahout.	Bij vaststelling	Ja
	c. Verwijder op koper een fettig, donkergroene laag met plastic of katoenen handschoenen, met wolkeatoenen watten, gedrenkt in zuivere white spirit. Een bruine laag op het koper is een gewenst teken van ouderdom en hoeft je niet te verwijderen. <u>N.B.</u> Vergeet niet dat kopergroen giftig is, neem dus de nodige voorzorgen.	Bij vaststelling	Ja
	d. Maak bronzen objecten die onder het roet, het vet of het stof zitten, af en toe schoon met een zachte borstel en warm gedemineraliseerd water (geen gewoon leidingswater want dit laat kalksporen na). Droog het object daarna goed af met een zachte doek.	Bij vaststelling	Ja
	e. Stof metalen objecten nu en dan af met een zeer zacht borstel, want stof trekt vocht aan en veroorzaakt bijgevolg corrosie op het metalen voorwerp. Werk van boven naar beneden en begin in de dieperliggende gedeelten. Zuig het stof eventueel direct op met een stofzuiger op halve zuigkracht. Door de kop met een nylonkous af te dekken kan je vaststellen of er loszittende stukjes metaal worden opgezogen. Bewaar die stukjes in zuurvrij papier in een korten doos en toon ze aan de restaurateur. Gebruik geen poetsmiddelen zoals zilver- of koperpoets zonder goedkeuring van een specialist. Poetsmiddelen bezitten immers	(Bij voorkeur) 3x/ jaar	Ja

	vaak sterk schurende bestanddelen. Al oogt het resultaat mooi, dit belet niet dat van het metaal een laagje verwijderd is.		
	f. Verwijder kaarsvet wanneer het object koud staat en het kaarsvet zich bijgevolg gemakkelijk laat afbreken met de vingernagel of met een stokje van zachthout. Verwijder echter nooit geen kaarsvet met een warmtebron.	Bij vaststelling	Ja
	g. Verwijderd vingerafdrukken met alcohol op een zachte, pluisvrije doek vooraleer ze in het oppervlak geëetst zijn.	Bij vaststelling	Ja
15. Obiits (zie hfdst. 3. Cultuurgoederen)	a. Controleer met regelmaat of de obiits nog stevig vasthangen. Doe dit door voorzichtig te voelen en wees op alle risico's voorzien door het object eventueel door meerdere personen te laten vasthouden. Als er lang niet meer naar uitgekeken is, is de kans reëel dat zowel de haakjes in de muur als de haakjes aan het obiit zelf niet meer zo stevig vastzitten als aanvankelijk. Ook de ophangdraden kunnen versleten zijn. In die gevallen is herstel noodzakelijk.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Ja
	b. Laat het onderhoud van het geschilderde oppervlak van de obiits steeds over aan een specialist.	1x/ 3 jaar	Neen
	c. Kijk met enige regelmaat na of de lijsten waarin de obiits zitten, constructief nog stevig in elkaar zitten en geen beschadigingen vertonen zoals afbladderende verflagen of loszittende stukjes. Worden er in de buurt verfschilfers of stukjes van de lijst gevonden, dan dienen deze verzameld te worden in een zuurvrij papier in een kartonnen doos.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Ja
	d. Beperkt het regelmatig onderhoud van niet-vergulde lijsten tot het voorzichtig afstoffen ervan met een zachte borstel. Noch een plumeau noch een stofdoek zijn aangewezen. Gebruik van water is uit den boze. Indien mogelijk begin aan de bovenkant, want daar wordt het meeste vuil verzameld.	1x/ 2 jaar	Ja
16. Beelden (zie hfdst. 3. Cultuurgoederen)	<u>Vooraf:</u> Omdat beelden zeer kwetsbaar zijn, is het zeer belangrijk hun toestand nauwlettend in het oog te houden. Signalen als boormeel, afschildering, blaasvorming, losse stukjes... mogen geenszins		

	genegeerd worden. Om boormeel en verfschilfers gemakkelijk te kunnen opsporen is een schone achter- of ondergrond wenselijk. Ook kunnen ze structurele gebreken vertonen, waarbij ze bijvoorbeeld niet meer stabiel op hun sokkel staan.		
	a. Controleer met zekere regelmaat of de ijzeren stangen of kettingen waarmee beelden omwille van de stabiliteit soms zijn vastgemaakt. Het is best mogelijk dat deze stangen roestvorming vertonen en moeten behandeld worden.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Ja
	b. Laat afgebroken beeldfragmenten niet liggen maar verzamel ze bij voorkeur in een zuurvrij papier in een kartonnen doos. Laat afgevallen verfschilfers echter als het enigszins mogelijk is, ter plaatse liggen tot er een restaurateur is langsgeslagen. Anderszins fotografeer de toestand en verzamel de schilfers zorgvuldig in zuurvrij papier in een kartonnen doos.	Bij vaststelling	Ja
	c. Beperk het onderhouden van een gepolychromeerd beeld tot het afstoffen met een brede borstel met zeer zachte haren. Eventueel zuig je het stof op met een kleine stofzuiger. Elke verder reiniging wordt overgelaten aan een restaurateur. Gebruik zeker nooit water (want water dringt door de craquelures in de preparatielaag, die bijna altijd gebonden is met wateroplosbare lijm).	1x/ jaar	Ja
	d. Zorg ervoor dat een beeld nooit rechtstreeks op een stenen of plavuizen vloer of tegen een muur staat, maar zet het op een sokkel(tje) weg van de muur. Om deze manier worden condensatie en bijgevolg schimmelgroei vermeden. Vermijd ook direct zonlicht en spots of lampen in de onmiddellijke omgeving van beelden. Hou ook verwarmingselementen uit de buurt van een beeld.	Permanent	Ja
17. Retabels (zie hfdst. 3. Cultuurgoederen)	<u>Vooraf:</u> Een retabelmeubel kan allerlei gebreken vertonen, zoals afschilferende verf, vernis of lak, loskomend koperinlegwerk, structurele schade zoals gammele poten, een champignonachtige geur die wijst op zwammen, boorgaatjes en sporen van houtmeel die wijzen		

	op houtborende insecten, vochtige plekken op voorwerpen die aan de muur bevestigd zijn alsook loskomende of afgebroken fragmenten.		
	a. Bewaar zorgvuldig de stukjes die afbreken van het meubilair in zuurvrij papier in een kartonnen doos en laat die minstens om de twee jaar door een deskundige restaurateur terugplaatsen.	Bij vaststelling	Ja
	b. Reinig het meubilair met een statische borstel (bij voorkeur een zachte propere schilderborstel). Gebruik geen water en detergents (want die bevatten vaak bleekmiddelen die het oppervlak aantasten). En wrijf nooit over vergulde elementen. Die mogen enkel met droge, katoenen handschoenen aangeraakt worden.	1x/ jaar	Ja
	c. Reinig koperen onderdelen van een meubel door ze nu en dan op te wrijven met een propere droge zeemlap of stofdoek.	1x/ jaar	Ja
	d. Zorg voor het behoud van het meubilair dat er in de kerkruimte voldoende ventilatie is.	Permanent	Ja
18. Andere roerende interieurelementen (zie hfdst. 3. Cultuurgoederen)	Controleer toestand waarin deze interieurelementen verkeren, en indien nodig ga over tot de vereiste onderhoudswerken.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Ja
19. Klokkenstoel	a. Controleer of de zwart geschilderde ijzeren klokkenstoel geen gebreken vertoont, en zo ja, ga tijdig over tot het herstel ervan.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Neen
	b. Ga na of de ophanging van de klokken met inox-bouten nog in goede staat verkeert. Zo niet, dient er onverwijld tot herstel overgegaan te worden.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Neen
20. Torenuurwerken	a. Inspecteer de klokkenuurwerken en hun aandrijvingsmechanismen. Ingeval van breuk ga over tot het herstel ervan.	(Minstens) 1x/ 3 jaar	Ja
21. Elektriciteit	a. Controleer bij voorkeur jaarlijks de staat van de installaties en de beveiligingstoestellen.	(Bij voorkeur) 1x/ jaar	Ja
	b. Vervang defecte armaturen en lampen.	Bij vaststelling	Ja
22. Verwarming	Ga na of de verwarmingsinstallatie optimaal werkt, en zo niet, ga over tot het herstel ervan.	1x/ jaar	Ja
23. Brandbeveiliging			

21.1. Rookdetectoren	a. Ga de werking van de rookdetectoren na, en zo nodig, laat die onverwijld in orde brengen.	(Minstens) 1x/ jaar	Ja
21.2. Brandblusapparaten	a. Controleer tijdig of de brandblusapparaten niet aan vervanging toe zijn.	1x/ jaar	Ja
22. Diefstalbeveiliging	a. Controleer regelmatig de werking van de camerabeveiliging, en zo nodig laat deze tijdig herstellen.	(Minstens) 1x/ jaar	Ja

6.2. Restauratiewerkzaamheden

Restauratiewerken zijn omwille van de vergankelijkheid der dingen op termijn én ondanks een optimaal onderhoud onafwendbaar.

Bij restauraties gaat het steeds om meer ingrijpende werkzaamheden, die met de instandhouding van monumentale waarden als belangrijkste uitgangspunt steeds 'sober en doelmatig' moeten zijn.

In een beheersplan voor de komende 20 jaar aangeven welke restauratiewerken er zich *in concreto* allemaal zullen aandienen is voor een deel koffiedik kijken. De betrachting is om dergelijke werken die hoe dan ook de authenticiteit aantasten, via onderhoudswerken zoveel en zolang mogelijk uit te stellen. Ooit zal de tand des tijds zich evenwel onherroepelijk laten gelden. In overleg met het Agentschap Onroerend Erfgoed dient op dat ogenblik onderzocht te worden welke restauratiewerken zich effectief opdringen en in welke deze al dan niet in de authenticiteit mogen ingrijpen om de hoofddoelstelling van de instandhouding van de Sint-Martinuskerk in Loppem *in globo* verder waar te maken. De inventaris van de erfgoedelementen die de erfgoedwaarden van de parochiekerk materialiseren, laat al vast toe om die afwegingen te maken als die nood zich stelt.

Voor de onderstaande restauratiewerkzaamheden wordt ervan uitgegaan dat deze in normale omstandigheden in de komende 20 jaar normaliter maar 1 keer, hoogstens 2 keer zullen moeten plaatsvinden. Volledigheidshalve dient opgemerkt dat onderstaande oplijsting van restauratieve werkzaamheden die zich in de komende 20 jaar zouden kunnen voordoen, hoe uitgebreid deze lijst ook is, evenwel niet exhaustief is en dus ook niet als dusdanig kan beschouwd worden.

Onder 'restaureren', dat bij vergevorderde schade of verval ook vervangen kan inhouden, wordt telkenmale ook het leveren van de vereiste materialen en het afvoeren van de oude materialen begrepen.

1. Het exterieur van de kerk met kerkhof

Elementen	Maatregelen	Periodiciteit	Vrijstelling toelating ²³³
		!!! Er wordt vanuit gegaan dat onderstaande restauratiewerken in de komende 20 jaar normaliter maar 1 keer, hoogstens 2 keer zullen moeten plaatsvinden.	

1. Dak

1.1. Dakbedekking			
1.1.1. Dakvlakken			
1.1.1.1. Leien	Het restaureren van de bevestiging van de natuurleien en in functie van de waterdichtheid de gebarsten of verweekte leien vervangen.	(In de regel) Eenmalig	Neen
	Het verwijderen van de asbestcementleien op de kapel van Caloen en de berging bij de kapel de Schietere door natuurleien.	(In de regel) Eenmalig	Neen
1.1.1.2. Lood	Het restaureren van de loden slabben en traploketten voor de waterdichte aansluiting van de dakvlakken met de opgaande gevels vervangen.	(In de regel) Eenmalig	Neen
1.1.1.3. Zink	Het restaureren van het zinkwerk van de dakgoten.	(In de regel) Eenmalig	Neen
1.1.2. Dakaansluitingen			
1.1.2.1. Nokken	Het restaureren van de nokken in lood en hun bevestiging.	(In de regel) Eenmalig	Neen
1.1.2.2. Hoekkeperafwerking	Het restaureren van de loden vliegers van de hoekkepers.	((In de regel) Eenmalig	Neen
1.1.2.3. Kilkeperafwerking	Het restaureren van de kilkeperafwerking.	(In de regel) Eenmalig	Neen
1.1.2.4. Topgevelbeëindiging	Het restaureren van het aflopend metselwerk ter hoogte van de topgevels en het heropvoegen met een bastaardmortel.	(In de regel) Eenmalig	Neen

²³³ In geval van betoelaging zal de toelating sowieso vervat zitten in de goedkeuring van de te betoelagen werkzaamheden.

	Het restaureren van de afdekking met lood van het metselwerk van de topgevels.		
1.1.2.5. Zalinggoten	Het restaureren van het lood- en zinkwerk van de zalinggoten.	(In de regel) Eenmalig	Neen
1.1.2.6. Opgaand dakmetselwerk	Het restaureren van het opgaand metselwerk, in het bijzonder bestaande uit: - Het reinigen en ontmossen van het opgaand metselwerk. - Het verwijderen van het gebarsten voegwerk en het herstellen ervan met een hydraulische kalkmortel. - Gebarsten bakstenen worden uitgenomen en vervangen door gezonde gelijkvormige bakstenen.	(In de regel) Eenmalig	Neen
1.2. Dakdoorbrekingen			
1.2.1. Dakkapellen	Het restaureren van het rotte timmerwerk, de plankenbekleding en deuren van de dakkapellen. Het restaureren van het hang- en sluitwerk van de luiken. Het opnieuw schilderen van de houten en metalen bouwelementen. De restaureren van de schaliebekleding.	(In de regel) Eenmalig	Neen
1.2.2. Schoorsteen	Het nazien van de goede werking van de schoorsteen. Het restaureren van het metsel- en voegwerk en de waterdichte aansluitingen met de dakvlakken en de ruwbouw.	(In de regel) Eenmalig	Neen
1.2.3. Topbekroningen	Het zacht reinigen en ontmossen van de topbekroningen in natuursteen. Het vervangen, opnieuw verlijmen met epoxyhars of herstellen met een minerale mortel van de gebarsten stukken,	(In de regel) Eenmalig	Neen
	Het reinigen, restaureren, opnieuw behandelen tegen corrosie en schilderen van metalen topbekroningen zoals kruisen, bol en haan.	(In de regel) Eenmalig	Neen
1.2.4. Ladder- en klimhaken en ankerpunten	Het aanbrengen en/of herstellen of vervangen van de ladder-, klimhaken en ankerpunten conform de richtlijnen van de monumentenwacht.	(In de regel) Eenmalig	Neen
1.3. Dakstructuur			
1.3.1. Kappen met houten hoofdstructuur	Het ontstoffen van de houten dakconstructie (spanten, gordingen, kepers, trekkers enz...) en het vervolgens restaureren van de rotte delen in functie van de stabiliteit van de dakconstructie. Het behandelen tegen aantasting door schimmel en insecten van alle delen van de dakconstructie.	(In de regel) Eenmalig	Neen
1.3.2. Dakbebording	Het restaureren van de houten planken van de dakbebording. De bebording wordt tweezijdig behandeld tegen aantasting door schimmel en insecten.	(In de regel) Eenmalig	Neen,

1.4. Regenwaterafvoer			
1.4.1. Goten	Het herstellen, eventueel vervangen van de hanggoten.	(In de regel) Eenmalig	Neen
1.4.2. Afvoeren	Het herstellen of vervangen van de verouderde en lekkende regenwaterafvoerbuizen in zink en hun bevestigingsbeugels. Alsook het vervangen van lekkende vergaarbakken.	(In de regel) Eenmalig	Neen
1.4.3. Riolering	a. Het vervangen van de rioleringsbuizen door buizen in polyethyleen. De controleputten worden gereinigd en lekkende putten en gebarsten putdeksels worden vervangen.	(In de regel) Eenmalig	Neen
	b. Wanneer bij de werken aan de rioleringen bodemingrepen worden voorzien in niet eerder door recente ingrepen verstoorde grond, zijn deze werken niet vrijgesteld van een voorafgaande toelating van de voor het onroerend erfgoed bevoegde overheidsdienst en zullen ze, afhankelijk van de precieze aard en omvang, voorafgegaan of vergezeld worden van archeologisch onderzoek.	(In de regel) Eenmalig	Neen

2. Metselwerk

2.1. Opgaand metselwerk (m.i.v. voegwerken)	Het restaureren van het opgaand metselwerk, in het bijzonder bestaande uit: - Het zacht reinigen van het opgaand metselwerk in baksteen en natuursteen zonder de huid te beschadigen. Indien nodig wordt het metselwerk ook ontmost. - Het verwijderen van het gebarsten voegwerk en het herstellen ervan met een hydraulische kalkmortel. - Het uitnemen van gebarsten bakstenen uitgenomen en het vervangen ervan door gezonde gelijkvormige bakstenen. Idem voor de natuurstenen bouwelementen. Ontbrekende bakstenen en natuurstenen worden opnieuw ingevoegd met respect voor het aansluitende steenverband.	(In de regel) Eenmalig	Neen
2.2. Het natuurstenen maaswerk	Het restaureren van het natuurstenen maaswerk, in het bijzonder bestaande uit:	(In de regel) Eenmalig	Neen

	- Het zacht reinigen van het metselwerk zonder de huid te beschadigen. Indien nodig wordt het metselwerk ook ontmost. - Het verwijderen van het gebarsten voegwerk en het herstellen ervan met een hydraulische kalkmortel. - Het uitnemen van gebarsten natuurstenen elementen en het vervangen ervan door gezonde gelijkvormige elementen.		
2.3. Ankers, traliewerk, diefijzers, roosters, schraapijzers, e.d.	Het reinigen, ontroesten en met een roestwerende verf schilderen van de ankers, het traliewerk, diefijzers, de roosters, schraapijzers, e.d. Daarna worden ze afgewerkt met drie dekkend verflagen. Indien nodig herstellen, eventueel vervangen van ankers, traliewerk, roosters, schraapijzers e.d.	(In de regel) Eenmalig	Neen
2.4. Muurbekroningen	Het zacht reinigen en ontmossen van de muurbekroningen in natuursteen. De gebarsten stukken worden vervangen, opnieuw verlijmd met epoxyhars of hersteld met een minerale mortel. Het restaureren van de muurafdekkingen in lood en hun bevestigingen.	(In de regel) Eenmalig	Neen

3. Buitenschrijnwerk

3.1. Houten schrijnwerk	Het restaureren van het houten buitenschrijnwerk. De rotte delen worden vervangen naar authentiek model. Het houtwerk van het buitenschrijnwerk wordt opgestopt, geschuurd en geschilderd met een primer en drie afwerkingslagen. De aansluiting van de beglazing met het houtwerk wordt nagezien en de uitgevallen mastiek wordt hersteld of integraal vervangen. De gebarsten glasplaten worden vervangen. Het hang- en sluitwerk van de opengaande delen wordt nagezien en hersteld of vervangen.	(In de regel) Eenmalig	Neen
3.2. Metalen schrijnwerk	Het restaureren van het metalen buitenschrijnwerk. De gecorrodeerde delen worden hersteld of vervangen naar authentiek model. Het reinigen, ontroesten en met een roestwerende verf schilderen van het metalen schrijnwerk. Daarna worden ze afgewerkt met drie dekkend verflagen.	(In de regel) Eenmalig	Neen

4. Beglazing

4.1. Blank glas	Het reinigen en eventueel vervangen van het glas en het vernieuwen van de waterdichte aansluiting met de raam- of deurkozijnen.	(In de regel) Eenmalig	Neen
4.2. Glas-in-lood	Het vervangen van de gebarsten of uitgevallen stukken van de glas-in-loodramen. Het herstellen of opnieuw verloden van het loodwerk. Het op een zachte manier ontstoffen van de glas-in-loodramen. Het vervangen van de dichting tussen het glas-in-lood en het gietijzeren en stenen maaswerk.	(In de regel) Eenmalig	Neen
4.3. Voorzetbeglazing	Het voorzien van voorzetbeglazing (buitenbeglazing) om problemen met waterdichting van de glasramen te ondervangen. Het vervangen van beschadigde voorzetbeglazing.	(In de regel) Eenmalig	Neen

5. Grafstenen en epitafen

5.1. Oude grafstenen (van historische betekenis)	Het restaureren van de oude grafstenen op het voormalige kerkhof, dat zich rond de kerk bevindt.	(In de regel) Eenmalig	Neen
5.2. Oude epitafen (van historische betekenis)	Het restaureren van de oude epitafen die in of aan de buitenmuren van de kerk zijn aangebracht.	(In de regel) Eenmalig	Neen

6. Calvarie

6.1. Calvarie ter ere van de familie van Caloen	Het restaureren van de 19 ^{de} -eeuwse, tegen de kapel van Caloen aangebrachte calvarie onder leien luifel en met houten wimberg met neogotische driepasboog.	(In de regel) Eenmalig	Neen
	Het herschilderen van het kruis de wimberg en de gepolychromeerde terracottabeelden.	(In de regel) 1x/ 5 jaar	Neen

6.2. Toegangspad met kniel- of bidbankje en armlantaarn	Het restaureren van het blauwhardstenen toegangspad met houten kniel- of bidbankje en smeedijzeren armlantaarn	(In de regel) Eenmalig	Neen
	Het herschilderen van het houten bidbankje alsook van de ijzeren armlantaarn.	(In de regel) 1x/ 5 jaar	Neen

7. Hekken met pijlers

7.1. Hek	Het restaureren van de twee ijzeren hekken, met inbegrip van het behandelen tegen corrosie.	(In de regel) Eenmalig	Neen
	Het tegen corrosie behandelen en schilderen van de ijzeren hekken.	1x/5 jaar	Ja
7.2. Pijlers	Het restaureren van de blauwhardstenen pijlers met bekronende bol.	(In de regel) Eenmalig	Neen

8. Kerkhofmuur

8.1. Lage kerkhofmuur	Het restaureren van de lage bakstenen kerkhofmuur rondom het voormalige kerkhof.	(In de regel) Eenmalig	Neen
-----------------------	--	---------------------------	------

2. Het interieur van de kerk

Elementen	Maatregelen	Periodiciteit	Vrijstelling toelating ²³⁴
		!!! Er wordt vanuit gegaan dat onderstaande restauratiewerken in de komende 20 jaar normaliter maar 1 keer, hoogstens 2 keer zullen moeten plaatsvinden.	

1. Vloeren

²³⁴ In geval van betoelaging zal de toelating sowieso vervat zitten in de goedkeuring van de te betoelagen werkzaamheden.

1.1. Natuurstenen vloer	Het uitnemen en opnieuw verlijmen met epoxyhars of vervangen van gebarsten natuurstenen (voornamelijk marmeren) vloertegels. Het verwijderen en opnieuw inwassen van het voegwerk.	(In de regel) Eenmalig	Neen
1.2. Marmeren grafstenen	Het verwijderen en opnieuw inwassen van het voegwerk.	(In de regel) Eenmalig	Neen
1.3. Cementtegenvloer	Het restaureren van de cementtegenvloer (familiekapel de Schietere), met inbegrip van het afwerken met microkristallijne was.	(In de regel) Eenmalig	Neen
1.4. Keramische vloer	Het restaureren van de keramische vloeren.	(In de regel) Eenmalig	Neen
1.5. Houten vloeren	Het restaureren van de plankenvloeren op de kerk- en torenzolders, met inbegrip van het behandelen tegen houtworm.	(In de regel) Eenmalig	Neen

2. Muren, zuilen, bogen, gewelven en plafonds

2.3. Muren, zuilen, bogen en gewelven	Het restaureren van het metsel- en voegwerk van de muren, zuilen, bogen en gewelven in de kerk.	(In de regel) Eenmalig	Neen
	Het behandelen van de muren en zuilen tegen opstijgend vocht.	(In de regel) Eenmalig	Neen
2.4. Houten gewelven en plafonds	Het restaureren van de houten gewelven en plafonds, met inbegrip van het behandelen tegen houtworm.	(In de regel) Eenmalig	Neen

3. Pleister- en schilderwerken

3.1. Wandbepleistering	<u>Aandachtspunt:</u> vooraleer tot onderstaande werken wordt overgegaan, zal ee, vooronderzoek plaats vinden die de neogotische schilderijen en de mogelijk oudere afwerkingen in kaart brengt en na te gaan wat waardevol is en dient behouden te worden.	(In de regel) Eenmalig	Neen
------------------------	---	---------------------------	------

	Het verwijderen van gebarsten of afgezet pleisterwerk. Het aanbrengen van een wapeningsgaas in RVS en opnieuw bepleisteren. Het dichtplamuren van fijne barsten.		
3.2. Schilderwerk	Het opnieuw schilderen van wanden en plafonds.	(In de regel) Eenmalig	Neen
3.3. Schildering op houten gewelven	Het onderzoeken van de beschilderingslagen op de houten gewelven en het vervolgens restaureren van de gewelfbeschilderingen.	(In de regel) Eenmalig	Neen

4. Binnenschrijnwerk

4.1. Deuren en vaste panelen	Het herstellen, eventueel vervangen van deuren en vaste panelen (zoals in inkomzas). N.B. Nazicht van de goede werking en herstellen van het hang- en sluitwerk. Kapotte delen vervangen. Houten geschilderde deuren en panelen lichtjes schuren, primer opzetten en afwerken met drie dekkende afwerkingslagen (tussentijds schuren). Houten verniste deuren en panelen lichtjes schuren en afwerken met drie vernislagen in polyurethaan (tussentijds schuren).	(In de regel) Eenmalig	Neen
4.2. Ramen	Het herstellen, eventueel vervangen van ramen. N.B. Nazicht van de goede werking en herstellen van het hang- en sluitwerk. Kapotte delen van het hang- en sluitwerk vervangen. Houten geschilderde deuren lichtjes schuren, primer opzetten en afwerken met drie dekkende afwerkingslagen (tussentijds schuren).	(In de regel) Eenmalig	Neen

5. Binnentrappen & -loopbruggen

4.1. Stenen binnentrappen	Het herstellen, eventueel deels vervangen, van de stenen spiltrap in de toren.	(In de regel) Eenmalig	Neen
---------------------------	--	---------------------------	------

4.2. Houten binnentrappen	Het herstellen, eventueel vervangen van de houten steektrappen, met inbegrip van het behandelen tegen houtworm.	(In de regel) Eenmalig	Neen
4.3. Ladders	Het herstellen, eventueel vervangen van de ladders, met inbegrip van het behandelen tegen houtworm.	(In de regel) Eenmalig	
4.4. Binnenloopbruggen	Het voorzien van leuning en bijkomende loopbruggen op de koor- en zijkoorzolders. Het herstellen, eventueel vervangen van de binnenloopbruggen en de leuning, met inbegrip van het behandelen tegen houtworm.	(In de regel) Eenmalig	Neen

6. Doksaal

6.1. Kalkstenen doksaal	Het restaureren van het kalkstenen doksaal, in het bijzonder bestaande uit: - Het zacht reinigen van de natuursteen zonder de huid te beschadigen. - Het verwijderen van het gebarsten voegwerk en het herstellen ervan met een hydraulische kalkmortel. - Het uitnemen van gebarsten natuurstenen elementen en het vervangen ervan door gezonde gelijkvormige elementen.	(In de regel) Eenmalig	Neen
-------------------------	--	---------------------------	------

7. Vast meubilair

7.1. Orgel	De volledige en integrale restauratie van het orgel (meubel + instrument).	(In de regel) Eenmalig	Neen
7.2. Doopvont met deksel en dekselarm	Het restaureren van de natuurstenen doopvont met houten deksel en metalen dekselarm, met inbegrip van het behandelen van het deksel tegen houtworm en de dekselarm tegen corrosie.	(In de regel) Eenmalig	Neen
7.3. Altaren met voetstuk	Het restaureren van het hoofd- en de zijaltaren met voetstuk.	(In de regel) Eenmalig	Neen

7.4. Koorgestoelten	Het restaureren van de houten koorgestoelten, met inbegrip van het behandelen tegen houtworm.	(In de regel) Eenmalig	Neen
7.5. Biechtstoelen	Het restaureren van de biechtstoelen, met inbegrip van het behandelen tegen houtworm.	(In de regel) Eenmalig	Neen
7.6. Preekstoel	Het restaureren van de houten preekstoel, met inbegrip van het behandelen tegen houtworm.	(In de regel) Eenmalig	Neen
7.7. Dismeestersbanken	Het restaureren van de houten dismeesterbanken, met inbegrip van het behandelen tegen houtworm.	(In de regel) Eenmalig	Neen
7.8. Graf- en gedenkstenen, kaarsennissen, wijwatervaten, ...	Het restaureren van de graf- en gedenkstenen, kaarsennissen, wijwatervaten en andere in de wanden ingewerkte natuurstenen elementen.	(In de regel) Eenmalig	Neen
7.9. Triomfkruis met banderol	Het restaureren van het triomfkruis en de bijhorende banderol.	(In de regel) Eenmalig	Neen

8. Klokkenstoel

8.1. De metalen klokkenstoel	Het restaureren van de klokkenstoel, met inbegrip van het behandelen tegen corrosie. Alsook het restaureren van de bevestiging van de klokken.	(In de regel) Eenmalig	Neen
------------------------------	--	---------------------------	------

9. Klokken

9.1. De drie klokken.	Het restaureren, zo nodig hergieten van de drie klokken, met inbegrip van hun ophanging, alsook het herstellen of optimaliseren van hun aandrijving.	(In de regel) Eenmalig	Neen
-----------------------	--	---------------------------	------

10. Torenuurwerk

10.1. Torenuurwerk, voorzien van elektrificatiesysteem	Het reinigen, restaureren en afstellen van het torenuurwerk, alsook het herstellen van het elektrificatiesysteem.	(In de regel) Eenmalig	Neen
--	---	---------------------------	------

11. Cultuurgoederen

11.1. Cultuurgoederen die integrerend deel uitmaken van de kerk	Het restaureren van de in hoofdstuk 3 beschreven en in bijlage 3 opgelijste cultuurgoederen.	(In de regel) Eenmalig	Neen
---	--	---------------------------	------

12. Technische installaties

12.1. Elektriciteit	Nazicht van de goede staat en de correcte werking van alle beschermingsvoorzieningen, de afstelling en de bediening, evenals van de alarmsystemen van de installatie. De leidingen, de verbindingen en de afdichting herstellen. De dichtheid van de installatie nazien en herstellen. De corrosie wegwerken. Nazicht en reiniging van de inblaasmonden en de luchtkanalen.	Regelmatig	Ja
12.2. Sanitair	Lekkende leidingen vervangen. Kraanwerk nazien en lekkende kranen vervangen of voorzien van een nieuwe dichting. Slecht werkende ventielen en veiligheidsgroepen vervangen. Slecht werkende regelorganen, ontluchters en waterslagdempers vervangen. Lekkende afvalwaterleidingen en verbindingen vervangen.	Wanneer nodig.	ja
12.3. Verwarming	Nazicht van de goede staat en de correcte werking van alle beschermingsvoorzieningen, de afstelling en de bediening, evenals van de alarmsystemen van de installatie. De leidingen, de verbindingen en de afdichting herstellen. De dichtheid van de installatie nazien en herstellen. De corrosie wegwerken. Nazicht en reiniging van de inblaasmonden en de luchtkanalen	Regelmatig	Ja
12.4. Brandbeveiliging			
12.4.1. Rookdetectoren	Nazicht van de werking en de fysische test van de rookdetectoren.	Regelmatig	Ja

	Vervangen van de slecht functionerende detectoren.		
12.4.2. Brandblusapparaten	Nazicht van de brandblusapparaten conform NBN S 21-050 door een gespecialiseerde firma in het onderhoud van dergelijke uitrustingen. De apparaten die niet meer voldoen worden vervangen.	1x/jaar (nazicht) Vervangen (indien nodig)	
12.5. Diefstalbeveiliging (met camerabewaking)	Nazicht van de goede werking van de inbraakbeveiliging (met inbegrip van de camerabewaking) en herstellen of vervangen van de slecht werkende onderdelen van het systeem.	3x/jaar	Ja
12.6. Geluidsinstallatie	Het herstellen of optimaliseren van de geluidsinstallatie in de kerk.	(In de regel) Eenmalig	Neen

13. Bodemarchief

13.1. Ingrepen in de bodem (archeologisch erfgoed)	Indien er binnenin de kerk door omstandigheden bodemingrepen zouden noodzakelijk zijn, dan zijn deze werken niet vrijgesteld van een voorafgaande toelating van de voor het onroerend erfgoed bevoegde overheidsdienst en zullen ze, afhankelijk van de precieze aard en omvang, voorafgegaan of vergezeld worden van archeologisch onderzoek.	In uitzonderlijke omstandigheden	Nee
--	--	----------------------------------	-----

14. Energiebesparende maatregelen

14.1. Energiebesparende maatregelen die voortvloeien uit een energie-audit.	Het uitvoeren van energiebesparende maatregelen (zoals het isoleren van de kerkzolders, het plaatsen van voorzetramen, ...) die voortvloeien uit een energie-audit.	(In de regel) Eenmalig	Nee, tenzij in geval van een door Onroerend Erfgoed goedgekeurde energieaudit afgestemd op het monument)
---	---	---------------------------	--

15. Toegankelijkheidswerken

15.1. Het optimaliseren van de toegankelijkheid van het kerkgebouw met sacristie	Het uitvoeren van toegankelijkheidswerken (zoals het van draairichting veranderen van de buitendeur van de sacristie, ...) die voortvloeien uit een toegankelijkheidsaudit.	(In de regel) Eenmalig	Nee
--	---	---------------------------	-----

7. OPVOLGING EN EVALUATIE

7.1. Op stapel staande restauratiewerkzaamheden (2018 of later²³⁵)

Een restauratiedossier-in-wording, waarvoor reeds advies van Onroerend Erfgoed werd ingewonnen, betreft de consolidatie en/of restauratie van de oude grafstenen die ofwel in een kerkmuur zijn ingemetseld ofwel op het kerkhof liggen alsook van de calvarie van de familie van Caloen. Van zodra voor deze restauratiewerken de aangevraagde erfgoedpremie wordt toegekend, zal tot de uitvoering van deze werken worden overgegaan.

Werken waarvoor nog geen uitvoeringsdossier bestaat maar die zich wel op relatief korte termijn opdringen en waarvoor op basis van het beheersplan dan ook dossiers zullen worden opgemaakt, zijn:

- Schilderwerken aan het kerkgebouw, in het bijzonder het kerkinterieur. Belangrijk is dat daarbij bijzondere aandacht zal besteed worden aan de onderliggende, voornamelijk neogotische polychromie. Deze werken, die toelatingsplichtig zijn, dienen dan ook in overleg met Onroerend Erfgoed voorbereid worden.
- Een volledige en integrale restauratie van het orgel (meubel + instrument). Deze werken, die toelatingsplichtig zijn, dienen dan ook in overleg met Onroerend Erfgoed voorbereid worden.

Voor deze op stapel staande restauratieve ingrepen zal de eigenaar bij het Agentschap Onroerend Erfgoed een bijzondere erfgoedpremie aanvragen. Het precieze tijdstip van de uitvoering van deze werken hangt echter af van het ogenblik dat de erfgoedpremie(s) zal/zullen worden toegekend.

De opvolging en evaluatie van deze werkzaamheden gebeuren in dit geval via de vele overlegmomenten die in een eerste, voorbereidende fase tussen de eigenaar, de ontwerper en het Agentschap Onroerend Erfgoed en in een tweede, uitvoerende fase tussen deze projectleden en de aannemer zullen plaatsvinden. De werfverslagen zullen daarvan de schriftelijke neerslag vormen.

Na de uitvoering van de restauratiewerkzaamheden zal een restauratieverslag opgemaakt worden, dat uiterlijk 6 maanden na het beëindigen van de werkzaamheden door de eigenaar aan het Agentschap Onroerend Erfgoed zal worden overgemaakt.

²³⁵ Afhankelijk van de toekenning van de bijzondere erfgoedpremie(s) die zal/zullen aangevraagd worden.

7.2. Onderhoudswerkzaamheden (2018-2038)

Zowel in afwachting als ook na de uitvoering van deze restauratiewerken vraagt het monument, om de beheerdoelstellingen te bereiken, met een periodieke regelmaat onderhoudswerkzaamheden. Regelmatige inspecties om bij vaststelling van nieuwe gebreken tijdig de vereiste en passende onderhoudswerken (waaronder kleinere herstellingswerken) te kunnen uitvoeren., zijn dan ook aangewezen.

Daar het een groot en hoog pand betreft is daarbij een cruciale rol weggelegd voor de Monumentenwacht West-Vlaanderen, bij wie de eigenaar trouwens al jaren is aangesloten en vastbesloten is dit lidmaatschap verder te zetten. De Monumentenwacht staat immers om de twee tot drie jaar in voor een grondige inspectie. Het inspectierapport dat kort na elke inspectie aan de eigenaar door de Monumentenwacht wordt overgemaakt, vormt voor de eigenaar een goede leidraad voor eigen tussentijdse inspecties. Van dit rapport zal de eigenaar telkens een copie bezorgen aan het agentschap Onroerend Erfgoed, zodat deze het monument mee kan blijven opvolgen en kan anticiperen op een eventuele aanvraag van een standaarderfgoedpremie voor de premiegerechtigde onderhoudswerken die zich op basis van dit verslag opdringen.

Daarnaast engageert de eigenaar zich om zelf minstens éénmaal per jaar in te staan voor een grondige visuele inspectie zoals bij de opgelijste onderhoudswerken in hoofdstuk 6 is aangegeven.

7.3. Restauratiewerkzaamheden (na uitvoering van de dringende restauratiewerken - 2038)

Hoezeer de eigenaar zijn onderhoudsplicht ook nakomt, omwille van de uiteindelijk onafwendbare vergankelijkheid zal de tand des tijds zich uiteindelijk opnieuw laten gelden en zullen er zich in de komende 20 jaar, de periode waarop dit beheersplan van toepassing is, restauratiewerken opdringen die de authenticiteit van het monument onherroepelijk zullen aantasten. Belangrijk is echter dat de mate waarin dit gebeurt continu bewaakt wordt, alsook dat daarbij telkenmale een afweging wordt gemaakt van de verwachte levensduur van een restauratieve ingreep ten opzichte van de kostprijs van materialen en arbeid.

Het ogenblik waarop de onderhoudswerkzaamheden niet meer van dien aard zijn dat ze de materiële vergankelijkheid kunnen ondervangen, kondigt zich bij goed beheer steeds vooraf aan, tenzij omstandigheden (zoals brand, storm, ...) het monument vooraf onmogelijk te voorziene schade toebrengen. In normale

omstandigheden houdt dit dus in dat er tijdig werk kan gemaakt worden van een restauratiestudie die in overleg met het Agentschap Onroerend Erfgoed de restauratieproblematiek concreet in beeld brengt en er vervolgens passende oplossingen voor aanreikt.

Voor deze noodzakelijke restauratieve ingrepen zal de eigenaar bij het Agentschap Onroerend Erfgoed vervolgens een bijzondere beheerpremie aanvragen.

De opvolging en evaluatie van deze werkzaamheden gebeuren in dit geval via de vele overlegmomenten die in een eerste, voorbereidende fase tussen de eigenaar, de ontwerper en het Agentschap Onroerend Erfgoed en in een tweede, uitvoerende fase tussen deze projectleden en de aannemer zullen plaatsvinden. De werfverslagen zullen daarvan de schriftelijke neerslag vormen.

Na de uitvoering van de restauratiewerkzaamheden zal door de ontwerper een restauratieverslag opgemaakt worden, dat uiterlijk 6 maanden na het beëindigen van de werkzaamheden door de eigenaar aan het Agentschap Onroerend Erfgoed zal worden overgemaakt.

8. EXTRA TOEVOEGINGEN

	Duid in deze kolom aan: “niet van toepassing” (en dus niet bijgevoegd) of de verwijzing naar het hoofdstuk met pagina’s of nummer van de bijlage (indien bijgevoegd)
Perimeter van gebied waarvoor beheersplan wordt opgemaakt (met schaal en N-pijl)	Hfdst. 1, p. 5
Lijst van geplande werkzaamheden	Hfdst 6, pp. 121-144 (onderhoudswerken) Hfdst. 6, pp. 144-157 (restauratiewerken)
Lijst van handelingen waarvan de uitvoering vrijgesteld zal zijn van toelating	Hfdst. 6, pp. 121-144 (onderhoudswerken) Hfdst. 6, pp. 144-157 (restauratiewerken)
Lijst van ZEN-erfgoed met aanduiding op kaart	Niet van toepassing
Lijst van open erfgoed met aanduiding op kaart	Niet van toepassing
Lijst van ontsluitingswerken voor open erfgoed	Niet van toepassing
Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is	Niet van toepassing
Lijst van cultuurgoederen	Hfdst 3, p. 87-102
Lijst van geplande werkzaamheden aan een orgel dat dateert van na de Eerste Wereldoorlog	Niet van toepassing
Bibliografie (overzicht referenties)	Hfdst 2, pp. 30-32.
Extra bijlage (bvb. foto’s, ...)	Niet van toepassing (alles verwerkt in beheersplan).